

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Комунального закладу

«Харківській ліцей № 56

Харківської міської ради»

Олена НІКОЛАЄНКО

2023 року

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
Комунального закладу
«Харківський ліцей № 56 Харківської міської ради»
(3-4-і класи)

СХВАЛЕНО

на засіданні педагогічної ради

Комунального закладу

«Харківській ліцей № 56

Харківської міської ради»

протокол від 27.07.23 № 19

Голова педагогічної ради,

директор

Олена НІКОЛАЄНКО

ХАРКІВ – 2023

Освітня програма для 3-4-х класів
Комунальний заклад «Харківський ліцей № 56 Харківської міської ради»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Освітню програму для 3-4-х класів розроблено відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти, на підставі Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Савченко О. Я., затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22

У програмі визначено змістові лінії; очікувані результати навчання та відповідний зміст кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу. Навчальний план визначає тижневий обсяг навчального навантаження здобувачів освіти.

Програму побудовано із врахуванням таких принципів:

- дитиноцентрованості і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Зміст програми має потенціал для формування у здобувачів таких **ключових компетентностей**:

1) вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування;

3) математична компетентність, що передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмій в особистому і суспільному житті людини;

4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;

5) інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу

здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади;

б) екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства;

7) інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях;

8) навчання впродовж життя, що передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі;

9) громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;

10) культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості;

11) підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень.

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі **вміння**: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими людьми.

Враховуючи інтегрований характер компетентності, у процесі реалізації Типової освітньої програми або Освітніх програм використовуються **внутрішньопродметні і міжпредметні зв'язки**, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації.

Вимоги до дітей, які розпочинають навчання у початковій школі, мають враховувати досягнення попереднього етапу їхнього розвитку.

Період життя дитини від п'яти до шести (семи) років (старший дошкільний вік) визначається цілісною зміною її особистості, готовністю до нової соціальної ситуації розвитку. Пріоритетом цього процесу є формування і розвиток базових особистісних якостей дітей: спостережливості, допитливості, довільності поведінки, міжособистісної позитивної комунікації, відповідальності, діяльнісного і

різнобічного освоєння навколишньої дійсності та ін. Потенційно це виявляється у певному рівні готовності дитини до систематичного навчання - *фізичної, соціальної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, творчої*.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує здатність до творчого самовираження, критичного мислення, виховує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, пошанування своєї гідності та інших людей, збереження здоров'я.

Згідно із Законом України «Про освіту», на основі Державного стандарту й Типової освітньої програми заклади освіти, наукові установи та інші суб'єкти освітньої діяльності можуть розробляти освітні програми - єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів, індивідуальних проектів, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання. Освітні програми можуть відрізнятися від Типової освітньої програми послідовністю викладання навчального матеріалу, обсягом його вивчення, наявністю додаткових компонентів змісту або використанням оригінальних форм, методів і засобів навчання.

Розподіл навчальних годин за темами, розділами, вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення очікуваних результатів, зазначених у програмі.

Освітня програма має корекційно-розвивальний складник для осіб з особливими освітніми потребами. Для них тривалість здобуття початкової освіти може бути подовжена.

Програми інваріантного складника Базового навчального плану є обов'язковими для використання в загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів і форм власності.

Контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюються на суб'єкт-суб'єктних засадах, що передбачає систематичне відстеження їхнього індивідуального розвитку у процесі навчання. За цих умов контроль-оцінювальна діяльність набуває для здобувачів формульовального характеру. Контроль спрямований на пошук ефективних шляхів поступу кожного здобувача у навчанні, а визначення особистих результатів здобувачів не передбачає порівняння із досягненнями інших і не підлягає статистичному обліку з боку адміністративних органів.

Упродовж навчання в початковій школі здобувачі освіти опановують способи самоконтролю, саморефлексії і самооцінювання, що сприяє вихованню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин у знаннях, уміннях, навичках та їх корекції.

Навчальні досягнення здобувачів у 3-4 класах підлягають формульовальному та підсумковому (тематичному і завершальному) оцінюванню.

Формульовальне оцінювання має на меті: підтримати навчальний розвиток дітей; вибудувати індивідуальну траєкторію їхнього розвитку; діагностувати досягнення на кожному з етапів процесу навчання; вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню; аналізувати хід реалізації навчальної програми й ухвалювати рішення щодо корегування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб дитини; мотивувати прагнення здобути максимально можливі результати; виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, не боятися помилок,

переконання у власних можливостях і здібностях.

Підсумкове оцінювання передбачає зіставлення навчальних досягнень здобувачів з очікуваними результатами навчання, визначеними освітньою програмою.

Здобувачі початкової освіти проходять державну підсумкову атестацію, яка здійснюється лише з метою моніторингу якості освітньої діяльності закладів освіти та (або) якості освіти.

З метою неперервного відстеження результатів початкової освіти, їх прогнозування та коригування можуть проводитися моніторингові дослідження навчальних досягнень на національному, обласному, районному, шкільному рівнях, а також на рівні окремих класів. Аналіз результатів моніторингу дає можливість відстежувати стан реалізації мети і завдань початкової освіти та вчасно приймати необхідні педагогічні рішення

Таблиця 1
до освітньої програми
для 3-4-х класів ХЛ № 56

Навчальний план для 3-4-х класів

Навчальний предмет/ інтегрований курс	Кількість годин на тиждень у класах		
	3 кл.	4 кл.	Разом
Інваріативний складник			
Українська мова	7	7	20
Літературне читання			
Іноземна мова	3	3	
Математика	5	5	10
Я досліджую світ	3	3	6
Дизайн і технології	1	1	4
Інформатика	1	1	
Мистецтво	2	2	4
Фізична культура*	3	3	6
Усього	25	25	50
Варіативний складник			
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	1	1	2
Кількість навчальних годин на тиждень, що фінансуються з державного бюджету (без урахування поділу на групи)	26	26	52
Гранично допустиме тижневе / річне навчальне навантаження учня	23/805	23/805	46/1610

* Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення граничнодопустимого навантаження учнів.

Таблиця 2
до освітньої програми
для 3-4-х класів ХЛ № 56

Перелік типових навчальних програм,
за якими навчаються учні 3-4-х класів

№ п/п	Назва навчальної програми
1.	Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти під керівництвом Савченко О.Я.

Мовно-літературна освітня галузь
Українська мова

Мета - формування мотивації вивчення української мови; розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності; формування комунікативної та інших ключових компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; розвиток логічного, критичного та образного мислення, мовленнєво-творчих здібностей; формування готовності до вивчення української мови в гімназії.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виховання в учнів позитивного емоційно-ціннісного ставлення до української мови, формування пізнавального інтересу до рідного слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- розвиток зв'язного мовлення, уяви, пізнавальних здібностей, логічного, критичного та образного мислення школярів;
- формування повноцінної навички письма, уміння брати участь у діалозі, створювати короткі усні й письмові монологічні висловлення;
- дослідження мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;
- залучення молодших школярів до практичного застосування умінь з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.

Реалізація зазначених мети і завдань здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Взаємодіємо усно», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища».

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно»** спрямована на формування в учнів початкової школи умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Змістова лінія **«Взаємодіємо письмово»** передбачає формування в учнів повноцінної навички письма, умінь висловлювати свої думки, почуття, ставлення та взаємодіяти з іншими людьми в письмовій формі, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності.

Змістова лінія **«Досліджуємо медіа»** спрямована на формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та

використовувати її для збагачення власного досвіду, створювати прості медіапродукти.

Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища» передбачає дослідження учнями мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань, норм літературної вимови та правил українського правопису, формування у школярів умінь послуговуватися українською мовою в усіх сферах життя.

На вивчення української мови в 3 і 4 класах виділено по 122 години (3,5 години на тиждень). Рекомендовано 3 години на тиждень проводити уроки української мови, 1 годину на два тижні - урок розвитку зв'язного мовлення.

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Змістова лінія «Взаємодіємо усно»

ажно слухає репліки співрозмовника, *уточнює* почуте в діалозі з огляду на ситуацію спілкування; [3 МОВ 1.1]
сприймає уважно монологічне висловлення з конкретною метою; [3 МОВ 1.1] *розуміє й адекватно виконує* навчальні дії відповідно до прослуханої інструкції, настанови вчителя; [3 МОВ 1.1] *передає* зміст почутого (послідовність подій у розповіді, перелік ознак в описі, наведені аргументи в міркуванні); [3 МОВ 1.2]
добирає заголовки до частин прослуханого тексту; [3 МОВ 1.2]
визначає тему і мету усного повідомлення; [3 МОВ 1.4]
вибирає інформацію з почутого з певною метою, *використовує* її для створення власних висловлень; [3 МОВ 1.3]
визначає позицію мовця, погоджується з нею або *заперечує*; [3 МОВ 1.5] *висловлює* власні думки з приводу почутого, *аргументує* їх, спираючись на власний досвід; [3 МОВ 1.6] *вступає і підтримує* діалог на теми, пов'язані з важливими життєвими ситуаціями; [3 МОВ 1.7]
аргументує свої думки під час розмови; [3 МОВ 1.6], [3 МОВ 1.7]
виявляє доброзичливе ставлення до думок інших;
дотримується етичних норм спілкування, правил етикету; [3 МОВ 1.8]
вживає у процесі спілкування правильні форми звертань, слів, що виражають прохання, пропозицію, побажання, вибачення; [3 МОВ 1.7], [3 МОВ 1.8] *формулює* розгорнуту відповідь на поставлене запитання; [3 МОВ 1.6]
доводить аргументовано свою думку; [3 МОВ 1.6] *будує* усне зв'язне висловлення (розповідь, опис, міркування) за малюнком, ситуацією з опорою на допоміжні матеріали (частиною тексту, планом, опорними словами, словосполученнями); [3 МОВ 1.6] *бере участь* у створенні есе під керівництвом учителя; [3 МОВ 1.6]
використовує виражальні засоби мови; [3 МОВ 1.7]
висловлює власну думку про предмети, явища, події [3 МОВ 1.6]

Зміст навчання

Сприймання усної інформації.
Робота над розумінням діалогічного й монологічного мовлення.
Сприймання і розуміння навчальних інструкцій, настанов.
Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.
Відтворення змісту прослуханого своїми словами.
Визначення теми і мети почутої інформації.
Вибір необхідної інформації з почутого.
Оцінювання усної інформації.
Вираження власної думки щодо змісту прослуханого.
Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.
Створення усних монологічних висловлень (розповідь, опис, міркування, есе) самостійно та з опорою на дидактичні матеріали (даним початком, основною частиною або кінцівкою, складеним планом).
Використання виражальних засобів мови

Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»

дотримується загальних правил письма; [3 МОВ 3.1]
дотримується пропорційної висоти, ширини, нахилу великих і малих букв та пунктуаційних знаків (! ?) у зошиті

дотримується загальних правил письма; [3 МОВ 3.1] *дотримується* пропорційної висоти, ширини, нахилу

в одну лінійку; [3 МОВ 3.1] *нарощує* швидкість письма, безвідривно поєднуючи елементи букв та букви між собою; [3 МОВ 3.1] *прискорює* письмо в міру своїх психофізіологічних можливостей, не спотворюючи форми букв та їх поєднань; [3 МОВ 3.1] *ше* розбірливо; [3 МОВ 3.1] *оформлює* охайно письмову роботу в зошиті в одну лінію; [3 МОВ 3.1] *дотримується* абзаців, полів зошита; [3 МОВ 3.1] *записує* слова в колонку; [3 МОВ 3.1] *обирає* для оформлення повідомлення відповідний шрифт, розмір і колір букв тощо; [3 МОВ 3.1] *створює* письмове висловлення (розповідь, опис) на добре відому й цікаву тему, на основі вражень від прочитаного твору, переглянутого фільму, ситуації з життя; [3 МОВ 3.1], [3 МОВ 3.2] *висловлює* своє ставлення до того, про що пише; [3 МОВ 3.1] *складає* і *записує* художні і науково-популярні описи за поданим зразком, використовуючи інформацію з різних джерел; [3 МОВ 3.1] *будує* текст-міркування за зразком та поданим початком; [3 МОВ 3.1] *письмово переказує* текст розповідного змісту; [3 МОВ 3.1] *використовує* у власних текстах виражальні засоби мови; [3 МОВ 3.1] *оформлює* власне висловлення так, щоб воно було грамотним (у межах вивченого) і зрозумілим; [3 МОВ 3.1] *знаходить* і акуратно *виправляє* у власному тексті помилки (графічні, орфографічні, граматичні, лексичні і стилістичні), орієнтуючись на пам'ятку, підготовлену вчителем; [3 МОВ 3.3] *обговорює* письмові роботи (власні й однокласників) у парі, невеликій групі, *визначає* позитивні характеристики [3 МОВ 3.3]

Змістова лінія «Досліджуємо медіа»

сприймає доступні медіатексти; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 2.1] *визначає* мету простих медіаповідомлень; [3 МОВ 1.4], [3 МОВ 2.2] *інтерпретує* медіаповідомлення на основі власного досвіду; [3 МОВ 1.4], [3 МОВ 2.2] *виділяє* цікаву для себе інформацію; [3 МОВ 1.3] *намагається виявити* приховану інформацію в медіапродуктах; [3 МОВ 1.4] *пояснює* свою реакцію на медіаповідомлення (як буде реагувати у відповідь); [3 МОВ 1.5] *створює* прості медіапродукти (листівка, запрошення, sms-повідомлення, фотоколаж, книжечка тощо); [3 МОВ 1.7], [3 МОВ 3.2] *пояснює*, кому і для чого призначені створені ним медіапродукти [3 МОВ 1.7]

Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»

правильно вимовляє слова з апострофом, звуками [r], [Дж], [дз], [ДО'] ,

дзвінками приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим, ненаголошеними голосними [е], [и], подовженими приголосними звуками; [3 МОВ 4.1]

правильно наголошує загальноживані слова; [3 МОВ 4.1]

відтворює напам'ять український алфавіт; [3 МОВ 4.1]

розташовує 7-9 слів за алфавітом, орієнтуючись на першу і

великих і малих букв та пунктуаційних знаків (! ?) у зошиті в одну лінійку; [3 МОВ 3.1] *нарощує* швидкість письма, безвідривно поєднуючи елементи букв та букви між собою; [3 МОВ 3.1] *прискорює* письмо в міру своїх психофізіологічних можливостей, не спотворюючи форми букв та їх поєднань; [3 МОВ 3.1] між собою типу *дим, мили, ориз, трив* без викривлення графем. Дотримання культури оформлення письмових робіт.

Побудова зв'язних текстів

(розповідь, опис, міркування).

Письмове переказування тексту розповідного змісту.

Висловлення власного ставлення до змісту написаного.

Використання виражальних засобів мови.

Перевірка та редагування текстів.

Обговорення письмових робіт

Сприймання простих медіатекстів, виявлення в них очевидних ідей та прихованої інформації.

Висловлення власного ставлення до медіаповідомлень.

Створення простих медіапродуктів

ослідження фонетичних закономірностей української мови. Дотримання орфоепічних вимог у власному мовленні.

Застосування алфавіту.

другу літери; [3 МОВ 4.1] *користується* алфавітом під час роботи з навчальними словниками; [3 МОВ 4.1] *пояснює* пряме і переносне значення слів; [3 МОВ 4.1] *добирає* до поданого слова 1-2 найуживаніші синоніми, антонім; [3 МОВ 4.1] *користується* навчальними словниками синонімів, антонімів; [3 МОВ 2.5] *розпізнає* найуживаніші багатозначні слова і *пояснює* їх різні значення; [3 МОВ 4.1] *знаходить* і *пояснює* роль синонімів, антонімів, багатозначних слів у тексті; [3 МОВ 4.1] *доречно використовує* у власних висловленнях слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова; [3 МОВ 4.2] *визначає і пояснює* роль закінчення, кореня, префікса, суфікса в слові; [3 МОВ 4.1] *розрізняє* спільнокореневі слова і форми того самого слова (з допомогою вчителя); [3 МОВ 4.1] *пояснює*, що таке орфограма; [3 МОВ 4.1] *розпізнає* слова з орфограмами і перевіряє їх; [3 МОВ 4.1] *правильно записує* слова з ненаголошеними голосними [е], [и] в корені, які перевіряються наголосом; [3 МОВ 4.1] *користується* орфографічним словником для перевірки написання слів з ненаголошеними [е], [и], що не перевіряються наголосом; [3 МОВ 4.1] *правильно записує* слова з префіксами *роз-, без-, з- (с-)*; [3 МОВ 4.1] *розпізнає* в тексті і *самостійно добирає* іменники, *ставить* до них питання; [3 МОВ 4.1] *розпізнає* іменники, які називають опредмечені дії, ознаки; [3 МОВ 4.1] *розрізняє* іменники – назви істот і неістот, *правильно ставить* до них питання; [3 МОВ 4.1] *розрізняє* власні і загальні іменники; [3 МОВ 4.1] *записує* власні іменники з великої букви; [3 МОВ 4.1] *визначає* рід іменників; [3 МОВ 4.1] *змінює* іменники за числами; [3 МОВ 4.1] *доречно вживає* іменники у власному мовленні; [3 МОВ 4.2] *розпізнає* прикметники в тексті; [3 МОВ 4.1] *пояснює* роль прикметників у мовленні; [3 МОВ 4.1] *будує* словосполучення прикметників з іменниками, *встановлює* між ними граматичний зв'язок за допомогою питань; [3 МОВ 4.1] *змінює* прикметники за родами і числами у сполученні з іменниками; [3 МОВ 4.1] *розпізнає* граматичну форму прикметника за родовим закінченням, поставленим питанням, за іменником, з яким він зв'язаний; [3 МОВ 4.1] *вживає* прикметники у власних висловленнях з метою їх увиразнення; [3 МОВ 4.2] *розпізнає* серед слів числівники, які відповідають на питання *скільки?*; [3 МОВ 4.1] *правильно вимовляє, наголошує і записує* числівники, які використовуються для запису дати в зошиті; [3 МОВ 4.1] *правильно читає* числові вирази; [3 МОВ 4.1] *розпізнає* дієслова в тексті, *ставить* до них питання; [3 МОВ 4.1] *розрізняє* часові форми дієслів; [3 МОВ 4.1] *змінює* дієслова за часами; [3 МОВ 4.1] *правильно записує не* з дієсловами; [3 МОВ 4.1] *добирає* дієслова-синоніми, антоніми, з прямим і переносним значеннями і *доречно вживає* їх у власних висловленнях; [3 МОВ 4.1], [3 МОВ 4.2] *правильно інтонує* речення, різні за метою висловлювання та вираженням почуттів; [3 МОВ 4.1] *правильно будує і записує* розповідні, питальні,

Користування навчальними словниками.

Спостереження за лексичним значенням слова.

Вживання у власному мовленні слів різних лексичних груп (слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова).

Дослідження будови слова.

Розрізнення форм слова і споріднених слів.

Дослідження орфограм, пов'язаних з будовою слова.

Спостереження за номінативною функцією іменників у мовленні.

Розрізнення назв істот і неістот, власних і загальних іменників.

Визначення роду іменників.

Змінювання іменників за числами.

Вживання іменників у власних висловленнях.

Дослідження ролі прикметників у мовленні.

Встановлення зв'язку прикметників з іменниками.

Змінювання прикметників за родами і числами.

Використання прикметників у власному мовленні.

Засвоєння правильної вимови і правопису найуживаніших числівників.

Дослідження ролі дієслів у мовленні.

Змінювання дієслів за часами.

Правопис *не* з дієсловами.

Вживання дієслів у власному мовленні.

Дослідження речень, різних за метою висловлювання, інтонацією,

спонукальні, окличні і неокличні речення; [3 МОВ 4.1] *правильно інтонує і записує* речення зі звертанням; [3 МОВ 4.1] *використовує* форми кличного відмінка під час звертань; [3 МОВ 4.1] *визначає* в реченні головні (підмет і присудок) та другорядні (без поділу на види) члени речення; [3 МОВ 4.1] *виділяє* словосполучення в групі підмета і групі присудка; [3 МОВ 4.1] *встановлює* зв'язок між головним і залежним словом у словосполученні; [3 МОВ 4.1] *встановлює* граматичні зв'язки між словами в простому реченні за допомогою питань; [3 МОВ 4.1] *будує* різні види простих речень; [3 МОВ 4.1] *визначає* в тексті зачин, основну частину і кінцівку; [3 МОВ 4.1] *розпізнає* текс-розповідь, опис, міркування, есе; [3 МОВ 4.1] *розрізняє* за характерними ознаками художні, науково-популярні та ділові тексти; [3 МОВ 4.1] *визначає* тему і мету тексту; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 4.1] *добирає* заголовки відповідно до теми тексту; [3 МОВ 4.1] *складає* плану тексту; [3 МОВ 4.1] *дотримується* абзаців у оформленні текстів на письмі; [3 МОВ 4.1] *використовує* для зв'язку речень у тексті займенники, прислівники, близькі за значенням слова [3 МОВ 4.2]

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Змістова лінія «Взаємодіємо усно»

сприймає уважно усну інформацію; [4 МОВ 1.1] *ставить* уточнювальні запитання відповідно до мети слухання; [4 МОВ 1.1] *виконує* усні інструкції й настанови вчителя щодо навчальних завдань; [4 МОВ 1.1] *передає* зміст почутого творчо (змінює оповідача в тексті-розповіді, послідовність наведених ознак в описі, послідовність аргументів у міркуванні, доповнює опис іншими ознаками, а міркування іншими аргументами); [4 МОВ 1.2] *вибирає* з почутого інформацію для створення власного висловлення з конкретною метою (усне оголошення, усний відгук, усний стислий переказ); [4 МОВ 1.3] *узагальнює* і *систематизує* почуту інформацію; [4 МОВ 1.4] *прогнозує*, як отриману інформацію можна використати з користю; [4 МОВ 1.4] *зіставляє* тему й головну думку усного повідомлення з власними спостереженнями, поведінкою, досвідом; [4 МОВ 1.4] *висловлює* власне ставлення до усного повідомлення; [4 МОВ 1.5] *обґрунтовує* своє ставлення до почутого, спираючись на набуті знання, власний досвід; [4 МОВ 1.5] *визначає* позицію мовця, погоджується з нею чи заперечує; [4 МОВ 1.5] *ініціює* спілкування на тему, яка зацікавила; [4 МОВ 1.6] *бере участь* у дискусії, наводить докази; [4 МОВ 1.6] *висловлює* доброзичливо своє ставлення до думок інших співрозмовників (поділяє їх повністю, частково чи аргументовано відхиляє); [4 МОВ 1.6] *висловлює* й

зі звертаннями.

Визначення в реченні головних і другорядних членів.
Встановлення зав'язків між словами в словосполученні і реченні.
Побудова різних видів речень.
Дослідження будови тексту.
Розрізнення різних типів і стилів текстів (художні, науково-популярні, ділові).
Визначення теми і мети тексту.
Складання плану тексту

Зміст навчання

Сприймання усної інформації з певною метою.
Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.
Відтворення змісту почутого творчо.
Вибір і використання інформації з почутого для створення власних висловлень.
Зіставлення теми й головної думки усного повідомлення з власним досвідом.
Оцінювання усної інформації.
Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, вербальними і невербальними засобами, етикетними нормами культури спілкування.

аргументує свою позицію; [4 МОВ 1.6] *обирає* вербальні й невербальні засоби спілкування для досягнення мети; [4 МОВ 1.7] *дотримується* мовленнєвого етикету, норм літературної вимови; [4 МОВ 1.8] *будує* самостійно усне зв'язне висловлення (розповідь, опис, міркування, есе) за спостереженнями в навколишньому світі, ілюстрацією, поданим зачином або кінцівкою, за опорними словами, за поданим або колективно чи самостійно складеним планом; [4 МОВ 1.6] *використовує* виражальні засоби мови; [4 МОВ 1.7] *виражає* своє ставлення до висловлюваного; [4 МОВ 1.6] *дає загальну оцінку* почутому діалогу або розповіді, опису, есе чи міркуванню; [4 МОВ 1.5] *пропонує*, як можна вдосконалити або доповнити зв'язне висловлення [4 МОВ 4.2]

Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»

самостійно контролює виконання загальних правил письма; [4 МОВ 3.3] *нарощує* швидкість письма, безвідривно поєднуючи елементи букв та букви між собою, зберігаючи розбірливість; [4 МОВ 3.1] *спрощує* окремі форми букв, їх поєднання, зберігаючи розбірливість читання написаного; [4 МОВ 3.1] *пише* в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел; [4 МОВ 3.1] *пише* розбірливо; [4 МОВ 3.1] *робить* охайні виправлення; [4 МОВ 3.3] *дотримується* абзаців, полів зошита; [4 МОВ 3.1] *записує* слова в колонку; [4 МОВ 3.1] *заповнює* таблицю; [4 МОВ 3.1] *складає* тексти для письмового спілкування (оголошення, запрошення, афіша тощо); [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2] *створює* і *записує* загадки, невеликі казки тощо з орієнтацією на читача; [4 МОВ 3.1] *обирає* для власного повідомлення відповідне оформлення (шрифт, розмір, колір букв тощо); [4 МОВ 3.1] *складає* самостійне письмове висловлення (розповідь, опис, міркування) на добре знайомі й цікаві теми; [4 МОВ 3.1] *пише* переказ (докладний, вибіркового) тексту розповідного змісту з елементами опису або міркування; [4 МОВ 3.1] *використовує* у власних висловленнях виражальні засоби мови; [4 МОВ 3.1] *висловлює* своє ставлення до того, про що пише; [4 МОВ 3.1] *записує* власні висловлення грамотно (у межах вивченого) і зрозуміло; [4 МОВ 3.1] *бере участь* в обговоренні письмових робіт у парах, групах; [4 МОВ 3.3] *відзначає* позитивні сторони, *висловлює* поради щодо можливого удосконалення тексту, спираючись на пам'ятку; [4 МОВ 3.3] *удосконалює* письмовий текст [4 МОВ 3.3]

Змістова лінія «Досліджуємо медіа»

сприймає критично доступні медіатексти; [4 МОВ 1.1], [4 МОВ 2.1] *визначає* мету й цільову аудиторію окремих медіапродуктів; [4 МОВ 1.4], [4 МОВ 2.2] *декодує* (тлумачить) повідомлення у простих медіатекстах, виявляє очевидні ідеї; [4 МОВ 1.4] *висловлює* власні погляди на події, явища, предмети, цінності, представлені в медіатексті; [4 МОВ 1.5], [4 МОВ 1.6] *пояснює*, чи змінилися під впливом медіатексту власні уявлення або думки про предмет повідомлення, як саме; [4 МОВ 1.5]

Створення усних монологічних висловлень (розповідь, опис, міркування, есе).

Використання виражальних засобів мови.

Удосконалення власних висловлень

Удосконалення навички письма.

Самоконтроль за виконанням графічних, технічних, гігієнічних правил письма.

Розвиток швидкості письма: безвідривне поєднання елементів букв *х, ж, ю* та 4-6 букв типу *день, злива, очерет*, спрощення окремих форм букв та їх поєднань.

Дотримання культури оформлення письмових робіт.

Створення коротких письмових повідомлень, малих фольклорних форм.

Побудова зв'язних текстів різних типів (розповідь, опис, міркування).

Написання різних видів переказів тексту (докладного, вибіркового).

Використання виражальних засобів мови.

Записування власної думки про предмет висловлення.

Перевірка та редагування текстів

Критичне сприймання доступних медіапродуктів.

Виявлення впливу медіапродуктів на власні думки й погляди.

Створення простих медіапродуктів (книжечка, стіннівка, реклама тощо)

створює прості медіапродукти, враховує мету й аудиторію; [4 МОВ 1.7] *обговорює* (в парі чи групі) враження від створеного медіапродукту [4 МОВ 1.8]

Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища»

ненаголошеними голосними [е], [и], дзвінкими приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим, подовженими приголосними звуками; [4 МОВ 4.1]

правильно наголошує загальноживані слова; [4 МОВ 4.1] *розташовує* 10-12 слів за алфавітом, орієнтуючись на першу, другу і третю літери в слові; [4 МОВ 4.1] *знаходить*

потрібне слово в навчальному словнику (тлумачному, орфографічному, синонімів, антонімів, фразеологічному тощо), користуючись алфавітом; [4 МОВ 4.1]

утворює словосполучення з прямим і переносним значеннями; [4 МОВ 4.1] *добирає* до поданого слова 2-3 найуживаніші синоніми, антонім, користуючись відповідними навчальними словниками; [4 МОВ 4.1] *розкриває* значення найуживаніших багатозначних слів, *вводить* їх у словосполучення, речення; [4 МОВ 4.1] *пояснює* значення найуживаніших фразеологізмів; [4 МОВ 4.1]

добирає до фразеологізмів близькі за значенням слова; [4 МОВ 4.1]

знаходить синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми в тексті і *пояснює* їх роль; [4 МОВ 4.1]

розпізнає застарілі й нові слова в текстах; [4 МОВ 4.1]

досліджує походження слів; [4 МОВ 4.1] *використовує* у власному мовленні слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми для досягнення мети спілкування; [4 МОВ 4.2]

правильно записує слова із сумнівними приголосними, що піддаються асиміляції (*просьба, боротьба, нігті, кігті*); [4 МОВ 4.1]

розрізняє і правильно записує слова зі співзвучними префіксами і прийменниками; [4 МОВ 4.1] *правильно пише* слова з апострофом після префіксів; [4 МОВ 4.1]

розрізняє і правильно записує слова з префіксами *пре-* і *при-*; [4 МОВ 4.1] *утворює* нові слова за допомогою префіксів, з найуживанішими суфіксами зменшення, здрібнілості, пестливості тощо; [4 МОВ 4.1] *розпізнає* іменники з абстрактним значенням; [4 МОВ 4.1] *визначає* рід і число іменників; [4 МОВ 4.1] *відтворює* назви відмінків і відмінкові питання; [4 МОВ 4.1]

змінює іменники за числами і відмінками; [4 МОВ 4.1]

визначає початкову форму іменника (називний відмінок однини); [4 МОВ 4.1] *визначає* відмінок іменника в реченні; [4 МОВ 4.1] *змінює* у процесі словозміни іменників приголосні [г], [к], [х] перед закінченням *-і* на [з'], [ц'], [с'], голосний [і] на [о], [е]; [4 МОВ 4.1] *правильно*

вживає в орудному відмінку однини в іменниках чоловічого роду закінчення *-ом, -ем (-ем)*, в іменниках жіночого роду закінчення *-ою, -ею (-єю)*; [4 МОВ 4.1]

перевіряє за словником закінчення іменників чоловічого роду в родовому й орудному відмінках; [4 МОВ 4.1]

використовує в мовленні паралельні форми іменників

Дотримання орфоепічних вимог у власному мовленні.

Користування алфавітом.

Дослідження ролі в мовленні лексичних груп слів (слова з прямим і переносним значеннями, синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми, застарілі й нові слова).

Дослідження походження окремих слів (запозичення з іншої мови, словотворення).

Вживання слів різних лексичних груп у власному мовленні.

Дослідження і засвоєння правопису слів із сумнівними приголосними, що піддаються асиміляції, з апострофом після префіксів, з префіксами *пре-* і *при-*.

Утворення нових слів за допомогою префіксів і суфіксів.

Дослідження різних граматичних форм іменників.

Відмінювання іменників.

Спостереження за явищем чергування приголосних і голосних.

Правопис закінчень іменників в орудному відмінку однини.

Вживання іменників у власному

мовленні в правильних граматичних формах.

чоловічого роду – назв істот у давальному й місцевому відмінках однини; [4 МОВ 4.1] *правильно записує* іменники жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини; [4 МОВ 4.1] *правильно вживає* літературні форми іменників у місцевому відмінку множини з прийменником *по*; [4 МОВ 4.1] *змінює* прикметники за родами і числами; [4 МОВ 4.1] *змінює* прикметники разом зі зв'язаними з ними іменниками за відмінковими питаннями; [4 МОВ 4.1] *правильно записує* прикметники з м'яким кінцевим приголосним основи у різних відмінкових формах; [4 МОВ 4.1] *визначає* граматичну форму прикметника (рід, число, відмінок) за іменником, з яким він зв'язаний; [4 МОВ 4.1] *утворює* форми ступенів порівняння прикметників; [4 МОВ 4.2] *правильно вимовляє і записує* прикметники на *-ський, -цький, -зький*; [4 МОВ 4.1] *використовує* у власних зв'язних висловленнях прикметники в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми; [4 МОВ 4.2] *розпізнає* в мовленні числівники, які відповідають на питання *скільки? котрий?*; [4 МОВ 4.1] *ставить питання* до кількісних і порядкових (без уживання термінів) числівників; [4 МОВ 4.1] *правильно вимовляє і пише* форми родового відмінка числівників 50, 60, 70, 80, 90, 100; [4 МОВ 4.1] *уживає* правильні форми числівників на позначення часу протягом доби; [4 МОВ 4.1] *розпізнає* серед слів особові займенники, *ставить* до них питання; [4 МОВ 4.1] *пояснює* роль займенників у мовленні; [4 МОВ 4.1] *відмінює* особові займенники за зразком; [4 МОВ 4.1] *правильно вживає* займенники з прийменниками; [4 МОВ 4.1] *використовує* займенники у власному мовленні для зв'язку речень у тексті та з метою уникнення повторів тих самих слів; [4 МОВ 4.2] *розпізнає* неозначену форму дієслів, *доречно використовує* її в мовленні; [4 МОВ 4.1], [4 МОВ 4.2] *вживає* дієслова у відповідних часових формах; [4 МОВ 4.1] *правильно записує* особові закінчення дієслів у теперішньому і майбутньому часі, користуючись алгоритмом з опорою на третю особу множини; [4 МОВ 4.1] *ставить* дієслова минулого часу у відповідну родову форму за питаннями *що робив? (-ла, -ло), що зробив? (-ла, -ло)*; [4 МОВ 4.1] *правильно вимовляє і записує* дієслова на *-ся*; [4 МОВ 4.1] *добирає* дієслова, що найбільше відповідають мовленнєвій ситуації; [4 МОВ 4.2] *розпізнає* серед слів прислівники і *ставить* до них питання; [4 МОВ 4.1] *добирає* до найуживаніших прислівників синоніми й антонім; [4 МОВ 4.1] *правильно пише* найуживаніші прислівники; [4 МОВ 4.1] *доречно вживає* прислівники у власних зв'язних висловленнях; [4 МОВ 4.2] *правильно інтонує і записує* речення, різні за метою висловлювання та інтонацією; [4 МОВ 4.1] *знаходить* головні і другорядні члени речення у найпростіших випадках; [4 МОВ 4.1]

Дослідження граматичних форм прикметників.
Змінювання прикметників за відмінками.
Утворення ступенів порівняння прикметників.
Вимова і написання прикметників на *-ський, -цький, -зький*.
Уживання прикметників у власному мовленні як засобу виразності.

Дослідження ролі числівників у мовленні.
Уживання числівників у правильних граматичних формах.

Дослідження ролі займенників у тексті.
Відмінювання особових займенників за зразком.
Уживання займенників у власних висловленнях.

Дослідження граматичних форм дієслів.
Застосування алгоритму перевірки правопису особових закінчень дієслів з опорою на третю особу множини (без уживання термінів).
Вимова і написання дієслів на *-ся*.
Вживання дієслів у власному мовленні в правильних граматичних формах.

Дослідження ролі прислівників у тексті. Уживання прислівників у власному мовленні.

Дослідження речень, різних за

встановлює зв'язки між словами в реченні за допомогою питань; [4 МОВ 4.1] виявляє в реченні однорідні члени; [4 МОВ 4.1] складає речення з однорідними членами, правильно їх інтонуює і записує; [4 МОВ 4.1] використовує різні за структурою і метою висловлювання речення для вираження власних думок і почуттів; [4 МОВ 4.2] знаходить у тексті його структурні частини; [4 МОВ 4.1] формулює тему і мету тексту; [4 МОВ 4.1] добирає заголовки, який відповідає темі або головній думці тексту; [4 МОВ 4.1] складає план тексту; [4 МОВ 4.1] будує текст за поданим планом; [4 МОВ 3.1] розрізняє різновиди текстів (розповідь, опис, міркування, есе) і пояснює їх призначення; [4 МОВ 4.1] знаходить у тексті-міркуванні твердження, доказ і висновок; [4 МОВ 4.1] будує розповіді, описи, міркування, есе; [4 МОВ 3.1] розрізняє і будує тексти художнього і науково-популярного стилів; [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 4.1] використовує засоби зв'язку речень у тексті [4 МОВ 4.2]

структурою і метою висловлювання. Виявлення в реченні однорідних членів. Використання різних видів речень у власному мовленні.

Дослідження текстів різних типів і стилів.

Визначення теми і мети тексту.

Складання плану тексту.

Побудова текстів різних типів і стилів

Мовно-літературна освітня галузь

Літературне читання Пояснювальна записка

У Освітній програмі (3-4 класи) мовно-літературну галузь структуровано через впровадження навчальних предметів «Українська мова», «Літературне читання».

Назва предмета – «Літературне читання» зумовлює необхідність визначення його мети і завдань, що вимагає відповідної конкретизації змістових ліній і очікуваних результатів.

Мета – розвиток особистості молодшого школяра засобами різних видів читацької діяльності; формування читацької, комунікативної та інших ключових компетентностей; збагачення емоційно-ціннісного, естетичного, соціального та пізнавального досвіду; розвиток образного, критичного і логічного мислення та літературно-творчих здібностей; формування готовності до вивчення української та зарубіжної літератури в освітньому закладі II ступеня.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань: - ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів; - формування в учнів повноцінної навички читання як універсального інструменту функціональної грамотності; - розвиток інтересу і здатності до самостійної читацької діяльності для задоволення різних потреб читача; - формування умінь опрацьовувати художні, науково-художні тексти; - оволодіння прийомами структурно-сміслового і образного аналізу текстів різних видів; - розвиток образного, критичного, логічного мислення та мовлення; - формування умінь самостійної роботи з різними видами і джерелами інформації; - формування прийомів роботи з дитячою книжкою, періодичною, довідковою літературою; - формування вмінь безпечного і критичного використання медіапродукції, здатності створювати медіапродукти і спілкуватися за допомогою медіазасобів; - розвиток уяви і здатності виявляти себе у різних видах літературно-творчої діяльності.

Відповідно до мети і завдань предмета «Літературне читання» визначено такі змістові лінії: «Пізнаємо простір дитячого читання»; «Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного»; «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого»; «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів»; «Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою»; «Досліджуємо і

взаємодіємо з медіапродукцією»; «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти».16

Реалізація змістових ліній програми з літературного читання здійснюється у процесі особистісно зорієнтованої розвивальної читацької і комунікативної діяльності учнів. Враховуючи потреби та інтереси молодших школярів у пізнанні світу людей, природи, самопізнанні, залучаючи їх до вдумливого читання найкращих дитячих книжок, текстів, різних видів учитель виховує україномовну особистість, компетентного, критично мислячого читача, який розуміє цінність книги, відчуває красу рідного слова, збагачує свій читацький, мовленнєвий і пізнавальний досвід.

Змістова лінія «Пізнаємо простір дитячого читання» створює передумови для ознайомлення учнів 3-4 класів з різноманітною за темами і жанрами дитячою літературою, з різними видами довідкових, навчальних і медіа текстів, способами здобуття інформації у сучасному медіа просторі.

Простір дитячого читання передбачає взаємодію організованої і самостійної читацької діяльності учнів, що сприяє формуванню дитини-читача, який на завершення початкової школи має належний читацький кругозір, розуміє цінність читання і виявляє до нього інтерес, набуває достатній досвід використання з різною метою текстів різних видів.

Змістова лінія «Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного» охоплює такі основні змістові блоки: удосконалення й розвиток якісних характеристик технічної і смислової сторін навички під час читання вголос і мовчки; самостійне застосування мовленнєвих та позамовних засобів художньої виразності; оволодіння, з поступовим нарощуванням ступеня складності, прийомами смислового читання (прийоми самостійного розуміння лексичного значення слів, словосполучень; повноцінного усвідомлення в тексті фактичної, концептуальної, підтекстової (з допомогою вчителя) інформації); застосування видів читання: аналітичного, переглядового, вибіркового відповідно до мети читання.

Змістова лінія «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого» спрямована на формування в учнів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися з іншими людьми в діалогічній і формі заради досягнення певних життєвих цілей.

Змістова лінія «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів» передбачає цілісне сприймання учнями художніх, науково-художніх текстів, їх аналіз, інтерпретацію з використанням літературознавчих понять (практично); формування умінь висловлювати рефлексивні судження у зв'язку з прочитаним, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів та використовувати її для збагачення особистого читацького досвіду.

Змістова лінія «Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою» передбачає формування і розвиток в учнів прийомів розрізнення дитячих книжок за жанрово-тематичними ознаками, типом видання (книжка-твір, книжка-збірка, довідник, словник і т.ін.); прогнозування орієнтовного змісту книжки (твору) з опорою на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат; прийомів самостійного вибору книжок з використанням інформаційних ресурсів дитячої бібліотеки; умінь зв'язно висловлювати власні емоційно-оцінні враження щодо змісту прочитаного, складати короткий відгук на прочитану книжку та ін.17

Змістова лінія «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією» має на меті формування і розвиток в учнів понять про різні види медіа та використані в них вербальні і невербальні засоби впливу на читача; формування умінь і навичок сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати і безпечно користуватися медіазасобами; виражати себе і спілкуватися з іншими за допомогою власних медіапродуктів.

Оволодіння медіаграмотністю є поліпредметним процесом, який передбачає зв'язок із щоденним життям дітей не лише в школі, а й поза нею, створення можливостей набувати досвід критичного осмислення різної медіапродукції, що має позитивно вплинути на розширення їхнього читацького і соціального досвіду, вироблення умінь відрізняти корисну інформацію від шкідливої, уникати імовірних для цього віку ризиків взаємодії з медіапродуктами.

Змістова лінія «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти» передбачає розвиток уяви, художньо-образного мислення і мовлення дітей, оволодіння вербальними і невербальними засобами створення творчих продуктів з різним ступенем самостійності (зміни, доповнення, продовження тексту, ілюстрування; участь в інсценізаціях, дослідницьких проектах; складання есе, казок, віршів, закличок, загадок, оповідань та ін.).

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Зміст навчання

Пізнаємо простір дитячого читання

Учень/учениця: *правильно називає та практично розрізняє фольклорні і авторські твори; [3 МОВ 2.2] співвідносить вивчені твори з відповідними жанрами (казка, вірш, художні і науково-художні оповідання; байка); [3 МОВ 2.1] самостійно визначає жанрові ознаки казок, віршів, оповідань, називає основні жанрові ознаки п'єси; [3 МОВ 2.1] розуміє, яку інформацію можна одержати в творах різних жанрів; [3 МОВ 2.4] називає основні теми прочитаного; прізвиська, імена відомих українських письменників, твори яких вивчалися на уроках літературного читання; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.5] розповідає епізоди з життя відомих письменників, про їхні твори, з якими неодноразово ознайомилися під час навчання; [3 МОВ 1.3] вміє розповісти сюжети кількох казок (фольклорних і авторських); знає напам'ять 5-6 віршів, кілька прислів'їв, скоромовок; виявляє ставлення до прослуханого і прочитаного; [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4] знає і називає найважливіші інформаційні ресурси; [3 МОВ 2.5] знаходить в них потрібну інформацію. [3 МОВ 2.5]*

Доступний і цікавий дітям навчальний матеріал різноманітний за жанрами, персоналіями і джерелами здобуття інформації: - *усна народна творчість* (малі фольклорні форми: лічилки, скоромовки, загадки, приказки, прислів'я; казки героїко-фантастичні, легенди, байки, пісні); - *художні твори відомих українських і зарубіжних письменників*: - *поезія* (вірші пейзажні, сюжетні, фантастичні, гумористичні; вірші-загадки, акровірші); *проза* (оповідання, уривки з повістей, казки; п'єси); *байки* (вірші і проза).

Науково-художня, довідкова, література з різних джерел, тексти із ЗМІ.

Тематика дитячого читання: твори про почуття дітей, їхні захоплення, мрії, взаємини в сім'ї, школі; про стан природи у різні пори року; ставлення до Батьківщини, рідної мови, народних традицій, про історію рідного краю, видатних людей; відкриття; про життя письменників, створення книг; медіатексти.

Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного

итає вголос, правильно, цілими словами і групами слів у темпі, який дає змогу розуміти прочитане; [3 МОВ 2.1] оволодіває продуктивними способами читання мовчки (самостійно та з допомогою

Формування і розвиток якісних характеристик навички читання вголос і мовчки: виконання вправ і завдань на регулювання дихання, розвиток уваги,

вчителя); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2] *оволодіває та самостійно застосовує* прийоми виразного читання та декламування напам'ять (для художніх текстів); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2] *виділяє у тексті і пояснює* значення незнайомих слів, висловів, термінів (*самостійно та з допомогою вчителя*); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2] *самостійно розуміє* фактичний зміст текстів різних видів та основні думки (самостійно, а також з допомогою вчителя); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.4] *застосовує* різні види читання під час опрацювання змісту текстів різних видів (самостійно та за завданням учителя), а також перечитування як засіб поглибленого розуміння змісту. [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4]

Взаємодіємо усно за змістом прочитаного

сприймає і розуміє усне висловлення, художній чи науково-художній текст; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.1] *уточнює* інформацію; *виконує* сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.2] *відповідає* на запитання за змістом прослуханого тексту; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3] *ставить* запитання до усного повідомлення та за змістом прослуханого тексту; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3] *називає* персонажів, місце і час дії, послідовність подій у прослуханому тексті; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3] *вибирає* інформацію з прослуханого тексту і *пояснює* чому зацікавила інформація; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3] *визначає* тему сприйнятого на слух твору; *бере участь* у колективному обговоренні почутого; *зацікавлено й уважно слухає* співрозмовників, *толерантно ставиться* до їхніх думок; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3] *розпізнає* ключові слова і фрази в усному висловленні; [3 МОВ 1.1], [3 МОВ 1.3] *висловлює* власне ставлення до змісту прослуханої текстової інформації; [3 МОВ 1.6] *підтримує* діалог з учителем, однокласниками на основі прослуханого; [3 МОВ 1.6], [3 МОВ 1.6], [3 МОВ 1.7] *користується* формулами мовленнєвого етикету; *дотримується* правил спілкування, найважливіших правил літературної вимови. [3 МОВ 1.6], [3 МОВ

пам'яті, темпу, фонематичного слуху, зорового сприймання, оперативного поля читання.

Застосовування під час читання вголос, декламування напам'ять відповідно до змісту художнього твору інтонаційні мовленнєві засоби виразності (тон, сила голосу, логічний наголос, темп мовлення). Тлумачення значень незнайомих слів, висловів за допомогою виноска, тлумачного словника, а також спираючись на контекст.

Знаходження в тексті конкретних відомостей, фактів, понять, пояснення їх змісту (суті); виділення та пояснення важливих думок, які висловив автор.

Застосування різних видів читання: аналітичне – для детального й поглибленого ознайомлення із змістом тексту (самостійно); вибіркоче – з метою знаходження потрібної інформації, фактів; переглядове – для загального ознайомлення із змістом тексту (за завданням учителя).

Аналіз та інтерпретація почутого. – розвиток умінь запитувати і відповідати на запитання за змістом прослуханих текстів; визначати послідовність подій, головного героя; виокремлювати цікаву для себе інформацію; визначати тему твору; брати участь в обговоренні інформації, яка зацікавила;

– розвиток умінь розпізнавати ключові слова і фрази в усному повідомленні; Формування умінь висловлювати оцінювальні судження: – вербалізація своїх перших вражень щодо прослуханого: що сподобалось, здивувало, який настрій викликав твір і т. ін.; – висловлення власної думки про факти, події у сприйнятому на слух тексті.

Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.

Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів

самостійно читає, практично розрізняє художні, науково-художні тексти, *визначає* їх особливості та мету опрацювання, *перераховує* ознаки, які вказують на приналежність тексту до художнього чи науково-художнього; [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.5]

відповідає на запитання щодо прочитаного твору; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4] *знаходить і пояснює* зв'язки між реченнями, абзацами і частинами тексту; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4]

самостійно визначає послідовність подій у творі; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.4] *самостійно складає* план до невеликих за обсягом і нескладних за будовою художніх текстів; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.6] *користується* планом і малюнками для переказу прочитаного; *установлює* (із допомогою вчителя і самостійно) причиново-наслідкові зв'язки; [3 МОВ 2.2]

визначає у творах елементи розповіді, описи; [3 МОВ 2.2]

визначає у структурі епічного твору початок, основну частину, кінцівку; *пояснює* їх взаємозв'язок після аналізу твору; [3 МОВ 2.2]

самостійно знаходить слова, вислови, речення, які є ключовими для розуміння подій, характеристики персонажів (самостійно та з допомогою вчителя); [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.3]

самостійно визначає тему твору; основну думку – з допомогою вчителя; [3 МОВ 2.4] *самостійно переказує* текст (детально, стисло, вибірково); [3 МОВ 2.7] *розпізнає, називає, виділяє* в художньому тексті яскраві, образні вислови, художні описи природи, зовнішності людини, інших живих істот; *пояснює* їх роль у творі; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.3]

знаходить у тексті самостійно і з допомогою вчителя слова, які мають переносне значення, порівняння, епітети, метафори (без вживання термінів); *пояснює* їх роль у тексті, *використовує* у власному мовленні; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.3]

визначає з допомогою вчителя настрої, загальну тональність твору; [3 МОВ 2.4]

озрізняє, правильно називає жанри творів, що опрацьовувалися під час навчання (практично); [3 МОВ 2.1]

самостійно визначає жанрові ознаки казок про тварин, віршів, оповідань; [3 МОВ 2.1]

визначає жанрові ознаки героїко-фантастичних казок, байок, п'єс із допомогою вчителя; [3 МОВ 2.1]

самостійно визначає головних персонажів; *пояснює*, які вчинки персонажів є позитивними, а які негативними; [3 МОВ 2.3] *самостійно ставить запитання* до тексту; [3 МОВ 2.4]

висловлює здогадки щодо орієнтовного змісту твору, можливого розвитку подій (до і під час читання); [3 МОВ 2.1] *розуміє* авторську позицію: як автор

Сприймання і практичне розрізнення текстів різних видів (художні, науково-художні).

Дослідження побудови і змісту художнього тексту: 1) смисловий і структурний аналіз тексту: – розвиток умінь відповідати на запитання за змістом прочитаних текстів; – знаходження в тексті зв'язків між реченнями, абзацами і частинами тексту та пояснення їх; – самостійне визначення послідовності подій у творі; – самостійне складання простого плану до невеликих за обсягом і нескладних за будовою оповідань; – користування планом для переказу прочитаного твору; – установлення причиново-наслідкових зв'язків; – формування умінь розрізняти у творах елементи розповіді, опису; – орієнтування у структурі тексту: зачин (початок), основна частина, кінцівка; – формування умінь знаходити в тексті слова, вислови, речення, які є ключовими для розуміння тексту, характеристики персонажів; самостійно визначати тему твору та основну думку з допомогою вчителя; співвідносити головну думку прочитаного із заголовком, прислів'ям, ілюстраціями; – розвиток умінь застосовувати різні види переказу відповідно до мети (докладний, стислий, вибірково); 2) дослідження засобів художньої виразності: – розвиток умінь виділяти в тексті яскраві, точні, образні вислови, художні описи, з'ясовувати їх роль у творі: допомагають передати загальну емоційну тональність твору, відтворити в уяві картини природи, її стан, місце події; показати зміну емоційного настрою персонажів та ін.; – розширення і поглиблення уявлень про епітет, порівняння, метафору; їх роль у тексті; – самостійне знаходження у тексті слів, що мають переносне значення, пояснення їх значень на прикладах; – використання у власному мовленні засобів художньої виразності; – формування умінь визначати настрої, загальну тональність твору; 3) дослідження жанрових особливостей: – розвиток умінь самостійно визначати, усвідомлювати жанрові особливості творів, що вивчалися; – розширення та поглиблення знань та умінь про жанрові

ставиться до зображуваних подій і вчинків персонажів (з допомогою вчителя); [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4]

висловлює оцінні судження морального й естетичного характеру про події, вчинки персонажів, описи у художньому творі; [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4]

самостійно орієнтується у фактичному змісті твору, *знаходить і пояснює* у ньому слова-терміни; [3 МОВ 2.2] *визначає* тему прочитаного тексту; [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.2]

виділяє, пояснює зміст графічного матеріалу; [3 МОВ 2.6]

поділяє текст на смислові частини, *встановлює* між ними зв'язки, *виокремлює* новий науково-пізнавальний матеріал (з допомогою вчителя); *самостійно складає* словесний, малюнковий план до невеликих за обсягом і нескладних за будовою науково-художніх текстів; *передає* зміст тексту; [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.6]

перетворює текстову інформацію у графічну (схеми, таблиці); [3 МОВ 2.2], [3 МОВ 2.6]

висловлює особисте ставлення до прочитаного. [3 МОВ 2.4]

особливості казок про тварин, віршів (наявність рими, ритму, поділ на строфи – без вживання терміну), оповідань; – спостереження за структурними особливостями героїко-фантастичних казок (таємничі, зачаровані, незвичайні місця, предмети, істоти; надзвичайна сила, дивовижні перетворення та ін.), байок (невеликий за обсягом, здебільшого віршований твір, у якому в гумористичній, алегоричній формі зображуються людські вчинки, характери, недоліки), п'єс (драматичний твір, написаний для вистави); – розвиток умінь правильно визначати і називати головного персонажа твору, аналізувати їхні вчинки, мотиви поведінки; 4) діалогічна взаємодія з текстом: - розвиток умінь самостійно ставити запитання за змістом тексту про факт, подію, час, місце події, героїв твору; – розвиток умінь висловлювати смислові здогадки щодо орієнтовного змісту твору, можливого розвитку подій з опорою на заголовок, ілюстрації, ключові слова; шляхом відповідей на запитання, які виникають у читача по ходу вдумливого читання твору; – ставлення письменника до зображуваних подій і вчинків персонажів; – розвиток умінь висловлювати оцінні судження, почуття щодо подій, вчинків персонажів, описів у художньому творі.

Дослідження побудови і змісту науково-художнього тексту. – орієнтування у фактичному змісті твору, знаходження і пояснення слів-термінів; – самостійне визначення теми науково-художнього тексту; – формування умінь виділяти, усвідомлювати зміст графічного матеріалу: схем, таблиць, діаграм; пояснювати, до яких частин тексту вони відносяться; – розвиток умінь самостійно здійснювати смислово компресію текстового матеріалу: визначати і поділяти текст на смислові частини, добирати заголовки, складати словесний і малюнковий план, відтворювати зміст тексту з опорою на види плану; – формування умінь створювати нескладні схеми, таблиці з метою ілюстративного супроводу відповідного текстового матеріалу (з допомогою вчителя); – розвиток умінь висловлювати власне ставлення до змісту: пояснювати, які факти в науково-художньому тексті зацікавили найбільше,

чим саме; що було новим та ін.

Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою

практично розрізняє дитячі книжки з текстами різних видів, називає основні теми дитячого читання; [3 МОВ 2.5], [3 МОВ 2.4] *самостійно розглядає та прогнозує* орієнтовний зміст незнайомої книжки з опорою на ключові слова, ілюстративний та довідково-інформаційний апарат; [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.5]

пояснює, які дитячі книжки найбільше подобається читати; формулює свій читацький запит у бібліотеці; [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.5]

самостійно здійснює вибір дитячих книжок відповідно до власних читацьких інтересів; [3 МОВ 2.5]

користується під час вибору книжок, різними інформаційними ресурсами дитячої бібліотеки (самостійно та з допомогою дорослого); [3 МОВ 2.1], [3 МОВ 2.5] *висловлює* емоційно-оцінні враження про прочитану книжку; [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.4] *складає* короткий відгук на прочитану книжку (усно, з допомогою вчителя). [3 МОВ 3.1], [3 МОВ 3.3]

Розрізнення дитячих книжок, які містять різножанрові, різнотематичні художні твори, науково-пізнавальні тексти, довідкову літературу, дитячу періодику.

Прогнозування орієнтовного змісту дитячої книжки з опорою на ключові слова, структурні елементи книжки, опрацьовані в попередніх класах, а також на анотацію, відомості про письменника, заголовки розділів (наприклад, в повістці-казці); вербалізація своїх припущень у короткому зв'язному висловленні.

Формування умінь усно оформляти свій читацький запит за таким алгоритмом: автор, назва книжки, енциклопедії; тема читання.

Усвідомлений вибір дитячої книжки (книжок) з числа запропонованих бібліотекарем; вибір потрібної книжки у відкритому фонді бібліотеки (із застосуванням знання алфавіту).

Користування різнотематичними книжковими виставками, рекламними плакатами, Інтернет-ресурсами бібліотеки. Розвиток умінь висловлювати власні враження щодо прочитаної книжки: ділитися з однолітками, дорослими думками, що саме найбільше сподобалося; переконливо пояснювати, чому цю книжку варто прочитати, чим вона цікава, які емоції викликала, які події, описані в книжці, нагадали ситуації із власного життєвого досвіду та ін.

Навчання складати короткий відгук на прочитану книжку за алгоритмом.

Досліджуємо і взаємодіємо з медіа продукцією

знає і пояснює значення поняття медіа; [3 МОВ 2.2] *розрізняє* види медіа за джерелами і способами одержання інформації; [3 МОВ 2.2]

аналізує медіатексти за критеріями-факти і судження про них; [3 МОВ 2.2] формулює висновки за прочитаним, побаченим; [3 МОВ 2.2] *знає* правила безпечної поведінки в Інтернеті; *створює* (за вибором) медіа-продукт і пояснює свій вибір; [3 МОВ 2.7], [3 МОВ 2.3], [3 МОВ 2.1]

пояснює роль ілюстрації як джерела розуміння тексту. [3 МОВ 2.4]

Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти

риджує словесну картину за прочитаним твором; [3 МОВ 2.7] *виразно виражає* себе у групових і колективних інсценізаціях прочитаного;

доповнює тексти (за орієнтирами вчителя); *продовжує* діалог; [3 МОВ 2.7] *придумує* текст за аналогією до прочитаного; *творчо переказує*

Сприймання, аналіз, інтерпретація, рефлексія різних видів медіа-продукції: візуальної (текст, малюнок, фотографія); аудіальної (музика, радіо); аудіовізуальні (ТБ, кіно, анімація Інтернет, гаджети); практичні роботи з ілюстрування медіатекстів; створення медіапродуктів до важливих дат і подій (в країні, в родині, класі).

Рольові ігри: диктор, журналіст, розповсюджувач візуальної інформації.

Завдання на розвиток уяви в зв'язку з прочитаним, власними спостереженнями; вправи на комбінування, акцентування якоїсь виразної, незвичайної ознаки; заохочення до відкриття невидимих і непочутих у процесі читання дійств;

прочитане. [3 МОВ 3.1], [3 МОВ 3.4], [3 МОВ 3.2]

Інтерпретація ілюстрацій до текстів; придумування словесних картин; аналіз тексту (абзацу) з метою його доповнення, розширення (з допомогою вчителя); пошуку незвичних образів, слів; висловів; створення ситуацій вибору учнями творчих завдань за темою уроку.

Індивідуальне і колективне складання нових кінцівок прочитаних казок, оповідань; знаходження рим у віршах, придумування ланцюжків римованих слів; створення творчих переказів і творів за аналогією; складання розповідей від імені одного з персонажів; практичне засвоєння (у співпраці з вчителем) прийомів складання казок, загадок, лічилок; (ігрові ситуації за прочитаним; «Живі» картини, сценки, інсценізація текстів); виконання творчих завдань на основі сприймання різних творів мистецтва (з допомогою вчителя).

Пізнаємо простір дитячого читання

пояснює, з яких джерел складається простір його читання; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2] *розрізняє* твори усної народної творчості і авторські наводить приклади; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]

називає імена і прізвища відомих українських письменників, з творами яких неодноразово зустрічався на уроках; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]

знає назви, сюжети кількох фольклорних і літературних творів; *знає напам'ять* 5-6 віршів, кілька прислів'їв, скоромовок, загадок; *пояснює* цінність книг, читання, бібліотек; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]

розповідає про свої читацькі уподобання; *знає*, яким чином можна задовольнити потреби у знаходженні нової інформації. [4 МОВ 2.4], [4 МОВ 2.5]

Жанрове і авторське розмаїття навчального матеріалу, з яким учні ознайомлюються на уроках літературного читання, самостійного читання відповідно до індивідуальних інтересів і можливостей доступу до джерел інформації: - *усна народна творчість* (малі фольклорні форми; прислів'я, приказки, усмішки, притчі; героїко-фантастичні і соціально-побутові казки; пісні; міфи про створення світу і людей); - *художні твори* письменників-класиків, відомих українських і зарубіжних письменників; - *поезія* (вірші пейзажні, ліричні, сюжетні, фантастичні, гумористичні; вірші-загадки, скоромовки, акровірші); - *проза* (оповідання, уривки з повістей, автобіографічних творів, спогадів; легенди; п'єси); - *байки* (вірші і проза); *Науково-художня, науково-популярна літературна з різних джерел, навчальні тексти; тексти із ЗМІ.*

Тематика дитячого читання: світ думок, почуттів, прагнень дітей; родинні стосунки; ставлення людей до рідної землі, рідної мови; пошанування праці; події життя української діаспори; події минулого і сучасного; життя видатних людей, винаходи, фантазії, пригоди, фантастика; бібліотеки, музеї тощо.

Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного

володіє повноцінною навичкою читання вголос і мовчки текстів різних видів як загальнопредметним умінням; [4 МОВ 2.1] *усвідомлює* важливість уміння вправно читати для успішного навчання тепер і в майбутньому;

самостійно застосовує прийоми виразного читання та декламування напам'ять (для художніх текстів); [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.7] *самостійно виділяє* у тексті і пояснює значення незнайомих слів, висловів, термінів; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]

самостійно ї усвідомлено застосовує різні види читання під час опрацювання змісту текстів різних видів; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]

здійснює самоконтроль, самооцінку якості свого читання і розуміння змісту; за потреби *застосовує* прийом перечитування тексту чи окремих частин, фрагментів. [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4]

Удосконалення прийомів смислової та технічної сторін навички читання вголос і мовчки: застосування прийомів розуміння змісту текстів різних видів; виконання вправ, завдань з розвитку технічної сторони навички; читання вголос правильно, в індивідуальному темпі, з дотриманням основних норм орфоєпії.

Самостійний добір і застосування під час читання вголос, декламації прозових художніх (уривки), поетичних творів та інсценізації відповідні мовленнєві та позамовні засоби виразності: тон, гучність, логічний наголос, темп, жести, міміка та ін. Передача з їх допомогою загального емоційного настрою змісту твору, зміну емоційного настрою персонажа, стану природи та ін.

Пояснення значень незнайомих слів, висловів, термінів у текстах різних видів;

користування виносками, тлумачними словниками, довідниками, спираючись на контекст, а також шляхом добору контекстуальних синонімів.

Застосування різних видів читання: аналітичне/поглиблене, переглядове, вибіркоче/пошукове – відповідно до мети читання (для всіх видів текстів).

Формування умінь здійснювати самоконтроль, самооцінку власної читацької діяльності. Застосування прийому перечитування з метою удосконалення, корекції техніки читання, повнішого розуміння змісту, пошуку відповідей на поставлені запитання.

Взаємодіємо усно за змістом прослуханого

критично сприймає усну інформацію; *аналізує й уточнює* її; [4 МОВ 1.1] *сприймає і розуміє* художній, науково-художній текст; [4 МОВ 1.4] *виконує* усні інструкції і настанови вчителя щодо навчальних завдань; *відтворює* зміст усного повідомлення відповідно до мети; [4 МОВ 1.2] *бере участь* у колективному обговоренні змісту почутого (*уважно слухає й розуміє* запитання вчителя, думки, міркування однокласників, *аргументовано доповнює* їхні відповіді, обстоює власну позицію); [4 МОВ 1.2], [4 МОВ 1.3], [4 МОВ 1.6]

висловлює власне ставлення, оцінні судження до усного повідомлення, змісту тексту; *обґрунтовує* думки, спираючись на власний досвід; *визначає* позицію співрозмовника, погоджується з нею або заперечує її; *обґрунтовує* власні погляди, підтверджує їх прикладами або власними спостереженнями, *враховує* думки інших осіб; [4 МОВ 1.2], [4 МОВ 1.4], [4 МОВ 1.6] *бере участь* у розігруванні діалогу, створенні діалогу на задану тему, за ілюстрацією, використовуючи мовленнєві і позамовні засоби; [4 МОВ 1.1], [4 МОВ 1.7] *користується* формулами мовленнєвого етикету; *дотримується* норм культури спілкування під час дискусії, найважливіших правил літературної вимови. [4 МОВ 1.1], [4 МОВ 1.7]

Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів

повноцінно сприймає, практично розрізняє тексти різних видів; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]

повноцінно розуміє текст, *пояснює*, який художній образ/образи створив письменник; що основне хотів передати; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]

визначає і характеризує події, явища, мотиви вчинків дійових осіб; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2]

установлює і пояснює смислові зв'язки між частинами тексту; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4]

складає план оповідання, казки, статті; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.6]

Сприймання-розуміння усної інформації.

Аналіз та інтерпретація почутого. – розвиток умінь відтворювати зміст усного повідомлення; – колективне обговорення усної інформації, доповнення її, обґрунтування власної думки;

Формування умінь висловлювати оцінювальні судження: – висловлення власної думки про факти, події у сприйнятому на слух тексті; – розвиток умінь висловлювати оцінні судження щодо змісту прослуханого тексту.

Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.

Сприймання і практичне розрізнення текстів різних видів (художні, науково-художні).

Дослідження побудови і змісту художнього тексту: 1) смисловий і структурний аналіз тексту: – сприймання художнього образу твору, розуміння основного смислу описаних фактів, подій, вчинків персонажів; – знаходження і пояснення ознак певних подій, явищ, персонажів із метою їх характеристики і підготовки до виразного читання, а також

користується планом для переказу твору; *знаходить і пояснює* причиново-наслідкові зв'язки; [4 МОВ 3.2] *самостійно визначає* тему і основну думку твору; [4 МОВ] *самостійно застосовує різні види* переказу (залежно від мети); [4 МОВ 2.7] *пояснює*, які словосполучення, вислови допомагають краще уявити картини природи, місце події, зовнішність персонажів, їхні характери, вчинки, стосунки з іншими героями; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4] *знаходить* у тексті засоби художньої виразності (епітет, метафору, гіперболу (без вживання термінів) порівняння; з'ясовує їх роль; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.3] *використовує* яскраві, образні вислови у власному мовленні (під час опису, розповіді); [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.7] *називає* основні теми та жанри творів письменників, з творами яких неодноразово зустрічалися під час навчання; [4 МОВ 3.2] *визначає* основні події у творі, *установлює* їх послідовність, зв'язки, динаміку розвитку; [4 МОВ 3.2] *самостійно визначає* головних і другорядних персонажів твору; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.1] *характеризує* персонажа за його вчинками; *визначає* мотиви, наслідки його вчинку; *співвідносить* вчинок із загальноприйнятими нормами людської моралі; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.3] *виявляє* внутрішній стан героя, його почуття, зміну емоційного настрою; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.3] *визначає, самостійно розрізняє* жанрові ознаки літературних творів, які опрацьовувалися під час навчання в 2-4 класах; *наводить* приклади; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2] *формулює* продуктивні запитання до тексту; виокремлює в тесті авторські запитання, звернення до читача; пояснює їх суть; [4 МОВ 2.2] *пояснює* мотиви вчинків героїв, авторське ставлення до них; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4] *висловлює* емоційно-оцінні судження до вчинків персонажів (морально-етичного і естетичного характеру); *обґрунтовує* свою думку; [4 МОВ 2.4] *самостійно ознайомлюється* з текстом; *орієнтується* у його змісті; *визначає* тему; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.2] *називає* ознаки, які вказують на приналежність тексту до науково-художнього; [4 МОВ 2.2] *виділяє і розкодовує* графічну інформацію, що міститься в тексті; *перетворює* графічну інформацію в текстову; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.6] *знаходить, розрізняє* у текстах різноманітну інформацію, *пояснює* її суть; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.4] *здійснює* смисловий аналіз змісту тексту; *складає*

читання в особах; – розуміння смислових зв'язків, істотних ознак, понять, висновків; – самостійне складання плану оповідання, казки, статті; використання плану для переказу твору; – установлення причиново-наслідкових зв'язків; – розвиток умінь самостійно усвідомлювати та визначати тему і основну думку твору; – розвиток умінь застосовувати різні види переказу залежно від мети (докладний, стислий, вибірковий); 2) дослідження засобів художньої виразності: - усвідомлене сприймання засобів художньої виразності відповідно до їх функцій у творі; спостереження за авторським вибором слова у творах різних жанрів під час діалогів, описів природи, зовнішності персонажів, характеристики героїв; – знаходження і з'ясування ролі епітетів, порівнянь, метафор, повторів, гіпербол в усній народній творчості та у творчості поетів і прозаїків; – використання у власному мовленні засобів художньої виразності; 3) дослідження жанрових особливостей: – усвідомлення взаємозв'язків: письменники — теми; письменник — жанр; – удосконалення умінь визначати основні події у творі, пояснювати динаміку їх розвитку; установлювати взаємозв'язки між подіями фактами, спираючись на зміст тексту; – визначення головних і другорядних героїв твору; розрізнення персонажів у ставленні їх до головного героя; – розвиток умінь характеризувати персонажа за його вчинками, поведінкою, висловлювати власні оцінні судження щодо цього; – формування умінь виявляти емоційний стан, настрої інших людей, сприймаючи жести, міміку, інтонацію мовлення, окремі елементи поведінки героїв твору; – удосконалення умінь практично розрізнявати твори різних жанрів, які опрацьовувалися раніше; називати ознаки, які вказують на приналежність твору до того чи іншого жанру. 4) діалогічна взаємодія з текстом: - розвиток умінь формулювати пізнавальні запитання на виявлення загального, емоційного сприймання змісту; на поглиблене розуміння тексту, встановлення смислових зв'язків між окремими частинами тексту та ін.; пояснювати, що авторські запитання чи звернення спонукають до діалогічної взаємодії читача з текстом, автором твору;

план; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.6] *висловлює* власне судження щодо змісту тексту. [4 МОВ 1.8], [4 МОВ 1.6]

– розуміння мотивів вчинків персонажів, виявлення авторської позиції щодо зображеного; – виявлення й оцінювання стану героїв твору шляхом формулювання власних оцінних суджень (моральних, естетичних).

Дослідження побудови і змісту науково-художнього тексту. – розвиток умінь самостійно усвідомлювати зміст заголовка, виділяти нові поняття, терміни, з'ясовувати їх суть; визначати тему тексту; – формування й розвиток умінь розуміти особливості науково-художнього тексту: відсутність емоційних оцінок, наявність наукових фактів, понять, термінів, графічної інформації; – виділення й усвідомлення суті графічної інформації (схеми, моделі, графіки, таблиці); пояснення того, які частини змісту тексту супроводжує ілюстративний матеріал; – розвиток умінь знаходити і розрізняти інформацію природничого, історичного, культурознавчого характеру; пояснювати явища природи, історичні факти, події, співвідносити їх з текстом; – удосконалення умінь самостійно здійснювати смислову компресію змісту тексту: виділяти ключові поняття, поділяти текст на смислові частини, робити узагальнення інформації, у т.ч., що міститься в різних частинах тексту; визначати мікротеми, добирати до них заголовки, складати план; стисло відтворювати зміст тексту з опорою на план; – удосконалення умінь формулювати власні думки за змістом тексту, доводити і підтверджувати їх фактами з посиланням на текст; пояснювати, які нові знання, цікавий досвід здобув/здобула.

Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою

самостійно розрізняє та наводить приклади книжок за тематичною, жанровою, авторською приналежністю; приклади довідкових видань; *пояснює* мету їх читання, використання; [4 МОВ 2.5] *самостійно користується* довідково-інформаційним апаратом дитячих книжок, видами бібліотечно-бібліографічної допомоги під час прогнозування орієнтовного змісту книжки, її вибору відповідно до мети та теми читання; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.5]

пояснює свої читацькі уподобання, наводить приклади книжок, яким надає перевагу; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.5]

самостійно читає, розуміє зміст значних за обсягом книжок (повісті, повісті-казки, фантастика); *пояснює* їх відмінність від

розвиток умінь усвідомлювати власні читацькі мотиви (для задоволення, проведення цікавого дозвілля; знаходження потрібної інформації, розширення знань та ін); пояснювати мету читання книжок з текстами різних видів.

Удосконалення умінь самостійного використання довідково-інформаційного апарату дитячих книжок, видів бібліотечно-бібліографічної допомоги як важливих засобів під час вибору книжок на відповідну тему, прогнозування їх змісту та кращого розуміння.

Розвиток умінь аргументувати власні читацькі переваги; пояснювати, що саме у таких книжках є найважливішим і

оповідань; [4 МОВ 2.1], [4 МОВ 2.4] висловлює власні аргументовані зв'язні емоційно-оцінні судження про прочитану книжку; [4 МОВ 1.5], [4 МОВ 1.6] бере участь у колективній дискусії за змістом прочитаних книжок, виявляє активну читацьку позицію; дотримується етичних норм культури спілкування; [4 МОВ 1.6], [4 МОВ 1.7] самостійно складає письмовий відгук на прочитану книжку (за власним вибором). [4 МОВ 3.1]

найцікавішим; наводити приклади улюблених дитячих книжок, тем читання. Формування умінь утримувати увагу, послідовно читати за розділами, главами й розуміти цілісний зміст таких книжок та окремих частин: визначати тему, основну сюжетну лінію, головних та другорядних персонажів; тривалість подій у часі і т.ін. Розвиток умінь будувати зв'язні аргументовані оцінні судження щодо загального змісту книжки, вчинків персонажів (що у книжці сподобалось/не сподобалось, чії вчинки героїв заслуговують/не заслуговують схвалення і чому; що у змісті було новим, цікавим); і підтверджувати свої думки прикладами з тексту; пов'язувати зміст прочитаного з власним життєвим досвідом. Удосконалення умінь брати активну участь у колективному обговоренні змісту прочитаного: поважати іншу точку зору; аргументовано доповнювати відповіді учнів; предметно ставити запитання учасникам діалогу/полілогу; обстоювати власну позицію; усвідомлювати, що колективна дискусія може збагачувати власний читацький досвід, сприяти кращому розумінню змісту. Формування умінь готувати письмовий відгук на прочитану книжку (за власним вибором).

Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією

знає права дітей на одержання інформації; [4 МОВ 2.2], [4 МОВ 2.6]

розрізняє і пояснює особливості передачі інформації у різних видах медіапродукції; створює медіапродукт (кадри мультфільма, замітка до газети, виступ на шкільному радіо тощо) за вибором; [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.3] наводить приклади, де і як можна перевірити одержану інформацію; [4 МОВ 1.5], [4 МОВ 1.7] створює рекламу за аналогією; знаходить і пояснює різницю між фактами і думками про них; [4 МОВ 2.2] обстоює власну думку, дотримуючись культури спілкування. [4 МОВ 1.6]

Опрацювання доступних дітям джерел і способів передачі інформації (тексти, малюнки, фотографії); аналіз ситуацій з життєвого і шкільного досвіду, які учні відображають у медіапродукції; Створення розповідей, історій за прочитаним, побаченим з різним ставленням (доведення своєї думки); Групова робота (створення анімацій, коміксів; ігри, дискусії; створення реклами книги, вистави, події за алгоритмом (у групі, індивідуально) аналіз впливу реклами на вчинки людей.

Перетворюємо та інсценізуємо прочитане, створюємо власні тексти

самостійно виконує завдання на зміну, доповнення, словесне ілюстрування твору; [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2]

доповнює твір новим персонажем, новою подією; [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2] передає прочитане в інсценізації, поєднуючи різні засоби виразності (слово, жест, міміка, рухи); [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2]

використовує відомі прийоми для створення казки. [4 МОВ 3.1], [4 МОВ 3.2], [4 МОВ 3.4]

Заохочення дітей до творчості виконання різноманітних завдань, вправ для розвитку фантазії, образного мислення і мовлення.

Конкретизація, доповнення прочитаного новою інформацією, новим баченням через залучення ілюстративного матеріалу (малюнок, картина, музика).

Завдання на образне уявлення прочитаного; розвиток фантазії через взаємодію мистецтв («Бачу картину

намальовану поетом» та ін.).

Придумування словесних картин; творчий переказ; вправи на римування, оволодіння прийомами складання казок; розвиток образного мовлення (комбінування відомого з невідомим; акцентування деталі; зупинення або прискорення часу; перевтілення, аналогія та ін.); загадок, лічилок та ін.

Знаходження у текстах образних засобів (добір порівнянь, епітетів, метафор, багатозначних слів, фразеологічних зворотів), пояснення їх ролі у сприйманні прочитаного.

Мовно-літературна освітня галузь

Іноземна мова

Пояснювальна записка

Головна мета навчання іноземної мови у початковій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів.

Початковий етап навчання іноземної мови у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення.

Тут відбувається становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь сприймати на слух, говорити, читати й писати у межах визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Зміст навчання іноземної мови у початковій школі добирається відповідно до психо-фізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку.

У початковій школі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, вмотивувати необхідність володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування.

Завдання іноземних мов у реалізації мети початкової загальної середньої освіти. Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою у контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 4-го класу учні досягають рівня А1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.

Завдання полягає у формуванні вмінь: · здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою; · розуміти на слух зміст автентичних текстів; · читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із

різним рівнем розуміння змісту; · здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань; · адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів; · використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів; · критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб; · висловлювати свої думки, почуття та ставлення;²⁸

· ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування.

Функції іноземних мов у реалізації мети початкової загальної середньої освіти У процесі навчання іншомовного спілкування комплексно реалізуються освітня, виховна і розвивальна функції.

Освітня функція спрямована на: · усвідомлення учнями значення іноземної мови для життя у мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі; · оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країн виучуваної мови; · залучення учнів до діалогу культур (рідної та іншомовної); · розуміння власних індивідуальних особливостей як психофізіологічних засад для оволодіння іноземною мовою; · формування вміння використовувати в разі потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів (працювати з підручником, словником, довідковою літературою, мультимедійними засобами тощо).

Виховна функція сприяє: · формуванню в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу, носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя; · розвитку культури спілкування, прийнятої в сучасному цивілізованому суспільстві; · емоційно-ціннісному ставленню до всього, що нас оточує; · розумінню важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користуватися нею як засобом спілкування.

Розвивальна функція сприяє розвитку в учнів: · мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей; · готовності брати участь в іншомовному спілкуванні; · потребу подальшого самовдосконалення у сфері використання іноземної мови; · здатності переносити знання й уміння у нову ситуацію шляхом виконання проблемно-пошукової діяльності.

Компетентнісний потенціал галузі «Іноземні мови» у початковій школі Провідним засобом реалізації вказаної мети є компетентнісний підхід до організації навчання у загальноосвітній школі на основі ключових компетентностей як результату навчання.

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • використовувати українознавчий компонент в усіх видах мовленевої діяльності; • засобами іноземної мови популяризувати Україну, українську мову, культуру, традиції. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • гордість за Україну, її мову та культуру; • розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; • готовність до міжкультурного діалогу.
2	Спілкування іноземними мовами	Реалізується через предметні компетентності.

3	Математична компетентність	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> розв'язувати комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логіко-математичний інтелект. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> готовність до пошуку різноманітних способів розв'язання комунікативних і навчальних проблем.
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> описувати іноземною мовою природні явища, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> інтерес до природи та почуття відповідальності за її збереження.
5	Інформаційно-цифрова компетентність	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж; створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами; спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; застосовувати ІКТ відповідно до поставлених завдань. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> готовність дотримуватись мережевого етикету.
6	Уміння вчитися упродовж життя	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її; організувати свій час і навчальний простір; оцінювати власні навчальні досягнення. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> впевненість у спілкуванні іноземною мовою; подолання власних мовних бар'єрів; наполегливість; внутрішня мотивація та впевненість в успіху.
7	Ініціативність і підприємливість	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої ситуації. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> дотримання етичної поведінки під час розв'язання життєвих ситуацій; комунікабельність та ініціативність; креативність.
8	Соціальна та громадянська компетентності	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> формулювати власну позицію; співпрацювати з іншими на результат, спілкуючись іноземною мовою. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> толерантність у спілкуванні з іншими.
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлення цінності культури для людини і суспільства; повага до багатства і розмаїття культур.

10	Екологічна грамотність і здорове життя	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • пропагувати здоровий спосіб життя засобами іноземної мови. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • сприймання природи як цілісної системи; • готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища; • відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки.
----	--	--

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здорове життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами усіх навчальних предметів і є метапредметними. Виокремлення в навчальних програмах таких інтегрованих змістових ліній, як «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях. Інтегровані змістові лінії реалізуються під час вивчення іноземної мови у спеціалізованих школах із поглибленим вивченням та у загальноосвітніх навчальних закладах. Діяльність та уміння із змістових ліній добираються відповідно до комунікативної потреби, тематики ситуативного спілкування, віку та рівня підготовленості учнів.

Інтегровані змістові лінії та орієнтовні способи їх реалізації у початковій школі
 Змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування основ соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на: · сприймання природи як цілісної системи; · взаємозв'язок людини й навколишнього середовища; · готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища; Реалізація змістової лінії «Громадянська відповідальність» сприяє формуванню основ відповідального ставлення до громади і суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на уміння: · усвідомлення дитиною власних прав і обов'язків; · формування толерантного ставлення до інших; · уміння співпрацювати та приймати спільні рішення.

Реалізація змістової лінії «Здоров'я і безпека» сприяє формуванню безпечного життєвого середовища та основ здорового способу життя.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на: · розуміння правил безпечної поведінки; · усвідомлення впливу шкідливих звичок на здоров'я людини; · дотримання здорового способу життя.

Змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямована на розуміння практичних аспектів фінансових питань.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

-усвідомлення власних фінансових потреб;

-продукування ідей та їх реалізацію; ·

-уміння визначати пріоритети та планувати дії.

Г е м а	Змістова лінія
---------	----------------

	Екологічна безпека та сталий розвиток	Громадянська відповідальність	Здоров'я і безпека	Підприємливість та фінансова грамотність
Я, моя родина і друзі		Розуміє важливість допомоги батькам та розповідає про свої обов'язки.	Виявляє відповідальне ставлення до власного здоров'я.	Виявляє ініціативу та відповідальність у плануванні робочого дня.
		Оцінює власні вчинки та вчинки інших людей.		
		Вибудовує товариські стосунки з оточуючими людьми.		
Відпочинок і дозвілля	Розуміє необхідність приведення в порядок місця відпочинку.	Враховує думку товаришів при виборі того чи іншого виду відпочинку.	Розуміє базові правила безпечної поведінки.	
Природа та навколишнє середовище	Цінує та бережливо ставиться до природи.	Висловлюється про важливість допомоги тваринам та збереження природи.		
Людина	Розуміє наслідки нераціональних дій людини на навколишнє середовище.	Виявляє толерантне ставлення до людей.	Розпізнає позитивні та негативні чинники, що впливають на здоров'я людини.	
			Розуміє важливість дотримання правил гігієни, рухового режиму та фізичного навантаження.	
Помешкання			Розуміє необхідність дотримання чистоти та порядку у власному помешканні.	
Харчування			Розрізняє здорову та шкідливу їжу.	Складає просте меню з корисних продуктів.
				Раціонально розподіляє кошти під час покупки.

Подорож	Виявляє ціннісне ставлення до природи під час подорожі.		Обирає безпечний шлях пересування.	Обирає оптимальний вид транспорту.
Свята й традиції				Розуміє необхідність планування покупок на святкування у межах бюджету.
Школа та шкільне життя		Використовує модель поведінки, яка не суперечить правилам шкільного життя.		

**Загальні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
(Комунікативна компетентність)**

Комунікати вні види	Комунікати вні уміння	Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання	
		3 – 4 класи	
		A1	
Рецептивні	Сприймання на слух	Розуміє повільне та чітке мовлення з довгими паузами задля полегшення усвідомлення змісту почутого.	
		Розуміє конкретну інформацію (наприклад, про місце або час) у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке.	
	Зорове сприймання	Розуміє дуже короткі, прості тексти, читаючи їх пофразово, впізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перечитуючи за потреби.	
Інтеракційні	Усна взаємодія	Взаємодіє у простий спосіб, але комунікація повністю залежить від повторення в уповільненому темпі, перефразування та доповнення.	
		Ставить і відповідає на прості запитання, ініціює і вербально реагує на прості твердження, які стосуються нагальних потреб і дуже знайомих тем.	
	Писемна взаємодія	Запитує та надає особисту інформацію у письмовій формі.	
ін вз		Пише дуже прості повідомлення та онлайн дописи, які складаються з низки коротких речень. Здійснює прості онлайн покупки та робить заявки під наглядом	

		дорослих.
Продуктивні	Усне продукування	Будує прості, здебільшого відокремлені фрази про людей і місця.
	Писемне продукування	Надає у письмовому вигляді інформацію про себе (наприклад, уподобання, родина, домашні улюбленці), використовуючи прості слова та вирази.
		Пише прості фрази та речення.

Очікувана соціолінгвістична відповідність на кінець 4-го класу

A1

Встановлює базовий соціальний контакт, використовуючи найпростіші форми ввічливості: привітання та прощання; представлення.

Лінгвістична компетенція на кінець 4-го класу

Лінгвістичний діапазон	A1
Загальний	Володіє базовим діапазоном простих виразів про особисті деталі та потреби конкретного типу.
	Використовує деякі базові структури в простих реченнях, дещо оминаючи або скорочуючи деякі елементи.
Лексичний	Має елементарний словниковий запас для використання в конкретних ситуаціях.
Граматичний	Вживає обмежену кількість простих граматичних структур та шаблонних речень у межах вивченого матеріалу.
Фонологічний	Вимова дуже обмеженого репертуару вивчених слів та фраз може бути зрозумілою для співрозмовника з деякими труднощами.
	Правильно вимовляє обмежену кількість звуків, а також правильно ставить наголос у простих знайомих словах та фразах.
	Відтворює звуки виучуваної мови під уважним керівництвом учителя.
	Артикулює обмежену кількість звуків, отже мовлення стає зрозумілим, якщо співрозмовник надає підтримку (наприклад, пропонує правильну вимову).

Конкретні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (Комунікативна компетентність) Навчальна програма є

рамковою, а відтак проміжні результати за класами визначають вчителі, орієнтуючись на кінцевий результат.

Комунікативні види мовленнєвої	Комунікативні уміння		Рівень та дескриптори володіння іноземною мовою на кінець 4-го класу		
			A1		
Рецептивні	Сприймання на слух	В цілому	Розуміє повільне та чітке мовлення з довгими паузами задля полегшення усвідомлення змісту почутого. Розуміє конкретну інформацію (наприклад, про місце або час) у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке.		
		Розуміння розмови між іншими людьми	Розуміє деякі слова та вирази, коли люди говорять про себе, родину, школу, хобі або оточення, якщо мовлення повільне й чітке. Розуміє слова та короткі речення, слухаючи просту розмову (наприклад, між покупцем і продавцем у магазині), якщо мовлення повільне й дуже чітке.		
		Слухання наживо	Розуміє в загальних рисах дуже просту інформацію, яка пояснюється у передбачуваній ситуації (наприклад, на екскурсії), якщо мовлення дуже повільне й чітке з тривалими паузами час від часу.		
		Слухання оголошень та інструкцій	Розуміє інструкції, які даються ретельно й повільно, виконує короткі, прості вказівки. Розуміє, коли хтось повільно й чітко розповідає, де знаходиться предмет, якщо той перебуває в безпосередньому оточенні. Розуміє числа, ціни та час, якщо вони повільно й чітко оголошуються через гучномовець (наприклад, на вокзалі або в магазині).		
			Слухання радіо та аудіозаписів	Виокремлює конкретну інформацію (наприклад, місце та час) з коротких аудіо- та відеозаписів на знайому повсякденну тематику, якщо мовлення повільне та чітке.	
			Аудіо-візуальне сприймання (телепрограми, фільми, відеозаписи)	Дескриптори відсутні	
		Рецептивні	Зорове сприймання	В цілому	Розуміє дуже короткі, прості тексти, читаючи їх пофразово, впізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перечитуючи за потреби
				Читання кореспонденції	Розуміє короткі прості повідомлення на листівках. Розуміє короткі, прості повідомлення (наприклад, розміщені в соцмережах або отримані на електронну скриньку) з пропозицією зустрітися в певному місці в певний час.
					Читання для орієнтування

			Знаходить і розуміє просту, важливу інформацію в рекламі, програмах заходів, листівках та брошурах.
		Читання для отримання інформації та аргументування	Розуміє основний зміст простих інформаційних матеріалів, особливо за наявності ілюстрацій. Розуміє короткі тексти зі сфери особистих інтересів (наприклад, новини про спорт, музику, подорожі тощо), написані простими словами з ілюстраціями чи малюнками.
		Читання інструкцій	Розуміє короткий письмовий опис маршруту (як дістатися з пункту А до пункту Б).
		Читання для задоволення	Розуміє короткі ілюстровані розповіді про повсякденне життя, написані простими словами. Розуміє в загальних рисах короткі ілюстровані оповідання, якщо зображення допомагають здогадатися про зміст тексту.
Інтеракційні	Усна взаємодія	В цілому	Взаємодіє у простий спосіб, але комунікація повністю залежить від повторення в уповільненому темпі, перефразування та доповнення. Ставить і відповідає на прості запитання, ініціює і вербально реагує на прості твердження, які стосуються нагальних потреб і дуже знайомих тем.
		Бесіда, дискусія та розуміння співрозмовника	Розуміє повсякденні вирази, що використовуються для задоволення простих конкретних потреб, якщо співрозмовник доброзичливо звертається безпосередньо до нього/неї, за необхідності повторює сказане, а мовлення чітко й повільне. Розуміє ретельно й повільно артикульовані запитання та інструкції, звернені безпосередньо до нього/неї, дотримується простих вказівок.
			Розуміє повсякденні вирази, вживані для задоволення простих потреб певного типу, якщо співрозмовник доброзичливо звертається безпосередньо до нього/неї, за необхідності повторює сказане, а мовлення чітко й повільне. Бере участь у простій розмові фактологічного характеру на передбачувану тему (наприклад, рідна країна, родина, школа тощо).
			Представляється та використовує прості вирази для привітання і прощання. Питає, як справи й вербально реагує на новини. Спілкується про уподобання у спорті, їжі тощо, використовуючи обмежений діапазон мовних засобів, якщо співрозмовник звертається безпосередньо до нього/неї, а мовлення чітко та повільне.
		Цілеспрямована співпраця	Розуміє запитання та інструкції, якщо співрозмовник звертається безпосередньо до нього/неї, а мовлення чітко та повільне. Виконує прості інструкції, що включають час, місце числа тощо.
		Отримання товарів та послуг	Просить дати певний предмет (наприклад, ручку, яблуко) та реагує на подібне прохання співрозмовника. Просить про послугу, використовуючи прості вирази (наприклад, дати пити, відчинити вікно). Оперує категоріями чисел, кількості, вартості, часу.

		Обмін інформацією	Ставить та відповідає на прості запитання, продукує та вербально реагує на прості твердження, що стосуються нагальних потреб чи дуже знайомих тем. Ставить та відповідає на запитання про себе та інших людей (наприклад, місце проживання, знайомі). Визначає час, використовуючи такі фрази, як наступного тижня, минулої п'ятниці, у листопаді, третя година. Повідомляє числа, кількість та вартість у обмежений спосіб. Називає колір одягу або інших знайомих предметів, а також запитує про їхній колір .
Інтеракційні	Писемна взаємодія	В цілому	Запитує та надає особисту інформацію у письмовій формі.
		Листування	Пише за допомогою словника повідомлення й онлайн дописи, що складаються з низки дуже коротких речень про хобі, уподобання, вживаючи прості слова та формульні вирази. Пише короткі прості листівки.
			Пише короткі прості повідомлення друзям (наприклад, СМС), надаючи їм інформацію або запитуючи про щось.
		Записки, повідомлення, бланки	Пише числа та дати, своє ім'я, національність, адресу, вік, дату народження або прибуття до країни тощо (наприклад, у реєстраційному бланку готелю). Залишає прості повідомлення/записки, наприклад, про те, куди пішли та коли повернуться (Пішов у магазин. Повернусь о 5 годині).
	В цілому		Пише дуже прості повідомлення та онлайн дописи, які складаються з низки коротких речень. Здійснює прості онлайн покупки та робить заявки під наглядом дорослих.
	Онлайн	Онлайн спілкування та дискусія	Пише за допомогою онлайн перекладача дуже прості повідомлення та онлайн дописи, які складаються з низки дуже коротких речень про хобі, уподобання тощо.
			Використовує прості слова, смайлики та формульні вирази, стисло реагуючи на прості онлайн дописи, вбудовані посилання та медіа-об'єкти, але на подальші коментарі відповідає лише стандартними виразами подяки чи вибачення.
		Цілеспрямована онлайн співпраця	Оформлює під наглядом дорослих прості онлайн-покупки та заявки, надаючи базову інформацію про себе (ім'я, e-mail адреса чи номер телефону).
Продуктивні	Усне продукування	В цілому	Будує прості, здебільшого відокремлені фрази про людей і місця.
		Тривалий монолог: опис власного досвіду	Описує себе, те, що робить, місце, де живе. Описує прості аспекти свого повсякденного життя за допомогою низки простих речень, використовуючи прості слова та фрази, якщо має змогу заздалегідь підготуватися.
			Тривалий монолог: надання інформації
		Тривалий монолог: обґрунтування власної думки	Дескриптори відсутні
		Виступ перед аудиторією	Дескриптори відсутні

Писемне продукування	В цілому	Надає у письмовому вигляді інформацію про себе (наприклад, уподобання, родина, домашні улюбленці), використовуючи прості слова та вирази.
		Пише прості фрази та речення.
	Творче письмо	Пише прості фрази та речення про себе та уявних людей, про те, де вони живуть і що роблять.
		Описує кімнату дуже простими словами.
		Використовує прості слова та фрази для опису предметів, з якими стикається у повсякденному житті (наприклад, колір машини, її розмір).

Орієнтовні параметри навчально-пізнавальних досягнень учнів

Уміння	Клас	3	4
		Сприймання на слух (Аудіювання)	Обсяг прослуханого у запису матеріалу (у межах) 1,5-2 хв
Зорове сприймання (Читання)	Обсяг одного тексту в словах (у межах) 80-100	100-150	
Усна взаємодія (Діалог)	Висловлення кожного співрозмовника у репліках, правильно оформлених у мовному відношенні (у межах) 4	5	
Усне продукування (Монолог)	Обсяг висловлення у реченнях (у межах) 4-5	5-6	
Писемне продукування (Письмо)	Обсяг письмового повідомлення у словах (у межах) 25-40	40-50	

Англійська мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльність учителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад, Я, моя родина і друзі + Свята й традиції, Я, моя родина і друзі + Помешкання.

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання.

Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому граматичні структури засвоюються імпліцитно шляхом сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях. Більшість граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

3-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування.

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар - лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік старших членів родини	-привітатися - попрощатися

Відпочинок і дозвілля	місце проживання щоденні обов'язки захоплення розваги	- вибачитися - подякувати - представити себе/когось; - називати/описувати когось/щось
Людина Помешкання	зовнішність людини професії дім квартира моя кімната умеблювання	- ставити запитання і відповідати на них - розуміти та виконувати прості
Харчування Природа та навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	посуд назви продуктів погода та вибір одягу природні явища	вказівки/інструкції/команди - вітати зі святом виражати настрій - висловлювати уподобання - розуміти інформаційні вказівники
Свята та традиції України та країн виучуваної мови	місяці місце, дата, час проведення свята, події	
Школа	навчальні предмети розклад улюблений предмет	

Мовний інвентар - граматика

Категорія	Структура
Clause	there is(n't)/are(n't)
Conjunction	basic connectors 'but/and/or'
Determiner	'a/an' with jobs 'some' and 'any' in questions and negative statements 'how' questions for time, measurement, size and quantity
Noun	irregular nouns – plural 's' for possession
Preposition	basic prepositions of place and direction
Pronoun	ОБ'ЄКТИ ПЕРШОЇ РІПЛОПИ
Verb	present simple for daily routines, facts and states regular/irregular past simple for finished time was/were with complement

4-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар - лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	місцепроживання населені пункти	• -привітатися • попрощатися
Помешкання Відпочинок і дозвілля	види помешкань умеблювання спорт улюблені дитячі герої магазини і покупки гігієна стан здоров'я	• вибачитися • подякувати • представити себе/когось; • називати/описувати когось/щось
Людина Природа і навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	довкілля природні явища	• ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості
Подорож по Україні та до країн виучуваної мови	поїздка на канікулах види транспорту назви столиць, населених пунктів	вказівки/інструкції/команди
Свята та традиції Шкільне життя	святкування в кафе шкільні події	• вітати зі святом • виражати настрій • висловлювати уподобання

Мовний інвентар - граматики

Категорія	Структура
Adjective	comparative and superlative forms of adjectives
Adverb	adverbs and adverbials of frequency and movement
Clause	statements with subject + verb + object
Conjunction	basic connectors 'but/and/or' 'because' for causes and reasons
Determiner	'how' questions for time, measurement, size and quantity 'a/an' with jobs
Modality	'would like to' + infinitive
Verb	Present Continuous, Future Simple for plans and intentions

Математична освітня галузь

Математика

Пояснювальна записка

Метою навчання математики є різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій засобами математичної діяльності, формування математичної й інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**: - формування в учнів розуміння ролі математики в пізнанні явищ і закономірностей навколишнього світу; - формування у дітей досвіду використання математичних знань та способів дій для розв'язування навчальних і практичних задач; - розвиток математичного мовлення учнів, необхідного для опису математичних фактів, відношень і закономірностей; - формування в учнів здатності міркувати логічно, оцінювати коректність і достатність даних для розв'язування навчальних і практичних задач.

Реалізація мети і завдань **початкового курсу математики** здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Числа, дії з числами. Величини», «Геометричні фігури», «Вирази, рівності, нерівності», «Робота з даними», «Математичні задачі і дослідження».

Змістова лінія **«Числа, дії з числами. Величини»** охоплює вивчення у 1 – 4 класах питань нумерації цілих невід'ємних чисел у межах мільйона; формування навичок виконання арифметичних дій додавання і віднімання, множення і ділення; ознайомлення на практичній основі зі звичайними дробами; вимірювання величин; оперування величинами.

Змістова лінія **«Вирази, рівності, нерівності»** спрямована на формування в учнів уявлень про математичні вирази – числові та зі змінною; рівності і рівняння; числові нерівності та нерівності зі змінною; про залежність результату арифметичної дії від зміни одного з її компонентів. Ця змістова лінія є пропедевтичною до вивчення алгебраїчного матеріалу.

Змістова лінія **«Геометричні фігури»** націлена на розвиток в учнів просторових уявлень; формування здатності розрізняти геометричні фігури за їх істотними ознаками; формування практичних умінь будувати, креслити, моделювати й конструювати геометричні фігури від руки та за допомогою простих креслярських інструментів. Ця змістова лінія має пропедевтичний характер.

Змістова лінія «**Робота з даними**» передбачає ознайомлення учнів на практичному рівні з найпростішими способами виділення і впорядкування даних за певною ознакою.

Змістова лінія «**Математичні задачі і дослідження**» спрямована на формування в учнів здатності розпізнавати практичні проблеми, що розв'язуються із застосуванням математичних методів, на матеріалі сюжетних, геометричних і практичних задач, а також у процесі виконання найпростіших навчальних досліджень.

До програми кожного класу подано **орієнтовний перелік** додаткових тем для розширеного вивчення курсу. Додаткові теми не є обов'язковими для вивчення. Учитель може обрати окремі теми із пропонованих або дібрати теми самостійно з огляду на методичну доцільність та пізнавальні потреби учнів.

Результати вивчення додаткових тем не підлягають оцінюванню.

Досвід математичної діяльності застосовується у вивченні інших предметів (освітніх галузей) шляхом використання учнями математичних методів чи інших засобів для пізнання дійсності. Рекомендовано раз на два тижні проводити уроки для організації та виконання міжпредметних навчальних проєктів, міні-досліджень тощо

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Зміст навчання

Числа, дії з числами. Величини

відтворює послідовність чисел у межах тисячі; [3 MAO 4.2]

Нумерація чисел у межах тисячі.

читає і записує числа, утворює числа різними способами; [3 MAO 4.2]

визначає розрядний склад трицифрового числа; [3 MAO 4.2]

визначає загальну кількість сотень, десятків, одиниць у числі; [3 MAO 4.2]

подає числа у вигляді суми розрядних доданків; [3 MAO 4.2]

порівнює числа різними способами; [3 MAO 4.2]

виконує додавання та віднімання, множення і ділення на основі нумерації чисел; [3 MAO 4.3]

Додавання і віднімання чисел у межах 1000.

володіє навичкою усного додавання і віднімання круглих чисел; [3 MAO 4.3]

обчислює усно зручним для себе способом; [3 MAO 4.3]

володіє навичкою письмового додавання і віднімання чисел у межах 1000; [3 MAO 4.3]

прогнозує результат додавання та віднімання; [3 MAO 1.3]

Множення і ділення чисел. Табличне множення і ділення. Особливі випадки множення і ділення.

перевіряє правильність обчислень; [3 MAO 3.3], [3 MAO 3.4]

розуміє сутність арифметичних дій множення і ділення; [3 MAO 4.1]

застосовує в обчисленнях переставний закон множення, взаємозв'язок між діями множення і ділення; правила множення і ділення з числами 1 і 0, ділення рівних чисел, множення на 10; [3

МАО 3.2], [3 МАО 4.3]
володіє навичкою табличного множення і ділення;
[3 МАО 4.3] *володіє навичкою* позатабличного множення і ділення чисел у межах тисячі; [3 МАО 4.3]
виконує ділення з остачею; [3 МАО 4.3]
розуміє, що остача має бути меншою за дільник; [3 МАО 4.3] *перевіряє* правильність ділення з остачею; [3 МАО 3.3], [3 МАО 3.4]
застосовує прийоми раціональних обчислень; [3 МАО 3.2]
прогнозує результат множення і ділення, [3 МАО 1.3]
перевіряє правильність обчислень; [3 МАО 3.3], [3 МАО 3.4]
розуміє сутність кратного порівняння чисел; [3 МАО 4.3]
обчислює результат кратного порівняння чисел; [3 МАО 4.3]
знаходить число, яке у кілька разів більше/менше за дане; [3 МАО 4.3]
застосовує в обчисленнях правила знаходження невідомих компонентів арифметичних дій; [3 МАО 4.8]
розуміє спосіб утворення частини як однієї з кількох рівних частин цілого; [3 МАО 4.2]
розуміє поняття чисельник і знаменник дроби; [3 МАО 4.1]
читає і записує частини у вигляді дроби з чисельником 1; [3 МАО 4.2]
порівнює дроби з чисельником 1 за допомогою засобів наочності; [3 МАО 4.2]
застосовує в обчисленнях правило знаходження частини від числа та числа за величиною його частини [3 МАО 3.2], [3 МАО 4.3]
знає одиниці вимірювання довжини (сантиметр, дециметр, метр); маси (кілограм, центнер), місткості (літр); часу (доба, тиждень, година, хвилина, секунда), проміжки часу (місяць, рік) та співвідношення між ними; [3 МАО 1.1], [3 МАО 4.7]
користується знанням співвідношень між величинами у навчально-пізнавальних і практичних ситуаціях; [3 МАО 4.3]
вимірює і порівнює величини: довжину, масу, місткість, час; [3 МАО 4.2], [3 МАО 4.7]
обирає доцільну мірку для вимірювання величини; [3 МАО 4.7]
користується для вимірювання величин інструментами, приладами та іншими засобами; [3 МАО 4.7]
перетворює величини, виражені в двох одиницях найменувань; [3 МАО 4.3], [3 МАО 4.7]
виконує арифметичні дії з іменованими числами; [3 МАО 4.3]

Позатабличне множення і ділення.

Відношення кратного порівняння. Збільшення або зменшення числа у кілька разів.

Знаходження невідомого компонента множення і ділення.

Частини величини. Дріб з чисельником 1. Порівняння дробів з чисельником 1.

Знаходження частини від числа. Знаходження числа за величиною його частини.

Величини: довжина, маса, місткість, час. Дії з величинами.

Групи взаємопов'язаних величин. Взаємопов'язані величини, які характеризують ситуацію купівлі - продажу; роботу.

визначає в навчальних і практичних ситуаціях групи взаємопов'язаних величин; [3 MAO 1.2]

розуміє, що ситуація купівлі - продажу описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: ціна, кількість, вартість; [3 MAO 1.2]

розуміє, що робота описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: продуктивність праці, час роботи, загальний виробіток; [3 MAO 1.2]

застосовує для розв'язування практичних задач правила знаходження однієї з величин за двома відомими іншими; [3 MAO 1.2]

користується знанням залежності між величинами у навчальних і практичних ситуаціях; [3 MAO 1.2]

прогнозує очікуваний результат; [3 MAO 1.3]

зіставляє одержаний результат із прогнозованим; [3 MAO 3.3]

розуміє сутність периметра многокутника; [3 MAO 4.7],
користується формулою обчислення периметра прямокутника (квадрата) в навчальних і практичних ситуаціях [3 MAO 4.3]

Залежність величин.

Периметр многокутника.

Периметр прямокутника (квадрата).

Вирази, рівності, нерівності, рівняння

читає і записує математичні вирази, подані в текстовій формі, з використанням математичних символів; [3 MAO 2.1], [3 MAO 4.8]

Математичні вирази: числові і буквені.

встановлює відношення рівності й нерівності між числами й числовими виразами; [3 MAO 4.8]

Числові рівності і нерівності.

розрізняє істинні та хибні числові рівності й нерівності; [3 MAO 4.8]

знаходить значення числового виразу та буквеного виразу із заданим значенням букви; [3 MAO 4.3], [3 MAO 4.8]

застосовує правила порядку виконання дій під час обчислень значень виразів без дужок та з дужками; [3 MAO 4.3]

Правила порядку дій у числових виразах.

розуміє сутність понять «рівняння», «розв'язок рівняння»; [3 MAO 4.8]

Рівняння. Розв'язок рівняння.

розв'язує рівняння на основі правил знаходження невідомого компоненту арифметичної дії та іншими способами; [3 MAO 4.8]

розрізняє числові нерівності та нерівності зі змінною; [3 MAO 4.1], [3 MAO 4.8]

Нерівності зі змінною.
Розв'язки нерівності зі змінною.

знаходить окремі розв'язки нерівності зі змінною зручним для себе способом [3 MAO 4.3], [3 MAO 4.8]

Геометричні фігури

орієнтується на площині і в просторі,

Геометричні фігури на площині і у просторі.

рухається за визначеним маршрутом; планує маршрут пересування; [3 ГІО 2.1]

співвідносить реальні об'єкти з моделями геометричних фігур; [3 MAO 4.5]

називає елементи геометричних фігур; [3 MAO 4.5]

будує прямокутник/квадрат; [3 MAO 4.6]

розрізняє коло і круг,

позначає на рисунку елементи кола і круга (центр, радіус, діаметр); [3 MAO 4.5]

будує за допомогою циркуля коло [3 MAO 4.6]

Математичні задачі і дослідження

розв'язує прості і складені сюжетні задачі, задачі з геометричним змістом, компетентнісно зорієнтовані задачі; [3 MAO 3.1], [3 MAO 2.3]

розв'язує задачі на знаходження четвертого пропорційного, на подвійне зведення до одиниці, на спільну роботу; [3 MAO 1.2], [3 MAO 2.3]

складає вираз до задачі з буквеними даними; [3 MAO 2.2], [3 MAO 4.8]

розв'язує прості задачі на визначення тривалості події; [3 MAO

3.1], [3 MAO 2.3]

розуміє сутність процесу і складає обернені задачі до даної задачі; [3 MAO 2.3]

створює допоміжну модель задачі різними способами; [3 MAO 2.1]

обирає числові дані, необхідні і достатні для відповіді на запитання задачі; [3 MAO 3.1]

планує розв'язування /розв'язання задачі; [3 MAO 2.2]

створює математичну модель задачі; [3 MAO 2.3]

перевіряє правильність розв'язку задачі: складає і розв'язує обернену задачу,

розв'язує задачу іншим способом тощо; [3 MAO 3.2], [3 MAO 3.4]

складає сюжетні задачі; [3 MAO 1.2]

виконує елементарні дослідження математичних залежностей з допомогою вчителя; [3 ПРО 1.1 - 1.6]

використовує досвід математичної діяльності під час виконання дослідницьких завдань міжпредметного характеру, роботи над навчальними проектами, у проблемних ситуаціях повсякденного життя [3 ПРО 1.1 - 1.6]

Робота з даними

читає нескладні таблиці, зчитує дані з графів, схем, діаграм; [3 MAO 2.1], [3 ІФО 1.2]

обирає дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; [3 MAO 2.3]

вносить дані до таблиць; [3 MAO 2.1]

користується даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач [3 MAO 2.1], [3 MAO 2.3], [3 ІФО 1.2]

Додаткові теми:

Раціональні способи позатабличного множення і ділення.

Ознаки подільності на 2 та 5. Ознака подільності на 10.

Розв'язування рівнянь, в яких права частина або один з компонентів поданий числовим виразом.

Розв'язування рівнянь, в яких один з компонентів поданий виразом зі змінною.

Розв'язування нерівностей зі змінною.

Складені задачі, що містять збільшення або зменшення числа на/у кілька одиниць, сформульовані у непрямої формі.

Складені задачі з буквеними даними.

Розв'язування складених сюжетних задач алгебраїчним методом.

Нестандартні задачі. «Магічні фігури».

Добудовує лінійні діаграми.

Прості та складені сюжетні задачі. Типові задачі.

Задачі геометричного змісту. Компетентнісно зорієнтовані задачі.

Задачі з буквеними даними.

Задачі і дослідження на визначення тривалості події, часу початку та закінчення.

Обернені задачі.

Процес розв'язування задачі.

Навчальні дослідження.

Виділення і впорядкування даних за певною ознакою.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Числа, дії з числами. Величини

Зміст навчання

відтворює послідовність чисел у межах мільйона; [4 MAO 4.2]
читає і записує числа, утворює числа різними способами; [4 MAO 4.2]
порівнює числа різними способами; [4 MAO 4.2]
визначає розрядний склад багатоцифрового числа; [4 MAO 4.2] *визначає* загальну кількість одиниць певного розряду; [4 MAO 4.2]
подає числа у вигляді суми розрядних доданків; [4 MAO 4.2]
виконує додавання та віднімання, множення і ділення на основі нумерації чисел; [4 MAO 4.3]
володіє навичками письмового додавання і віднімання чисел у межах мільйона; [4 MAO 4.3]
прогнозує результат додавання та віднімання, [4 MAO 1.3]
перевіряє правильність обчислень; [4 MAO 3.3], [4 MAO 3.4]
володіє навичками письмового множення і ділення багатоцифрового числа на одноцифрове; [4 MAO 4.3]
володіє обчислювальними навичками письмового множення і ділення на двоцифрове число; [4 MAO 4.3]
розуміє спосіб множення і ділення на трицифрове число; [4 MAO 4.3] *виконує* письмове ділення з остачею; [4 MAO 4.3]
планує послідовність виконання дій у письмових обчисленнях; [4 MAO 2.2]
прогнозує кількість цифр у добутку, частці до знаходження результату; [4 MAO 1.3]
перевіряє правильність обчислень; [4 MAO 3.4]
розуміє спосіб одержання дроби; [4 MAO 4.2]
розуміє суть чисельника і знаменника дроби; [4 MAO 4.2]
читає і записує дроби; [4 MAO 4.2]
розрізняє дроби, які дорівнюють 1; [4 MAO 4.1]
порівнює дроби з однаковими знаменниками; [4 MAO 4.2]
застосовує правила знаходження дроби від числа та числа за величиною його дроби під час розв'язування практично зорієнтованих завдань [4 MAO 4.3],
знає одиниці вимірювання довжини (міліметр, сантиметр, дециметр, метр, кілометр); маси (грам, кілограм, центнер, тонна), місткості (літр); часу (доба, тиждень, година, хвилина, секунда), проміжки часу (місяць, рік, століття) та співвідношення між ними; [4 MAO 1.1], [4 MAO 4.7]
користується знанням співвідношень між величинами у навчально-пізнавальних і практичних ситуаціях; [4 MAO 1.1], [4 MAO 4.3]
вимірює і порівнює величини: довжину, масу, місткість, час; [4 MAO 4.3], [4 MAO 4.7]
обирає доцільну мірку для вимірювання величини; [4 MAO 2.2]
користується для вимірювання величин інструментами, приладами та іншими засобами; [4 MAO 4.7]
перетворює величини, виражені в двох одиницях найменувань; [4 MAO 4.3]
виконує арифметичні дії з іменованими числами; [4 MAO 4.3]
визначає в навчальних і практичних ситуаціях групи взаємопов'язаних величин; [4 MAO 1.2]

Нумерація чисел першого мільйона

Додавання і віднімання чисел у межах мільйона.

Множення і ділення чисел у межах мільйона.

Поняття «дріб».

Порівняння дробів.

Знаходження дроби від числа .

Знаходження числа за величиною його дроби.

Величини: довжина, маса, місткість, час.

Дії з величинами.

Групи взаємопов'язаних величин.

Взаємопов'язані величини, які характеризують рух тіла.

Залежність між величинами.

Геометричні величини периметр многокутника, площа фігури.

користується у навчальних і практичних ситуаціях знанням залежності між величинами; [4 МАО 1.2]

розуміє, що рух тіл описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: шлях, швидкість і час; [4 МАО 1.2] *розуміє* швидкість рухомого тіла як шлях, пройдений ним за одиницю часу; [4 МАО 1.2]

знає назви і позначення одиниць швидкості;

користується формулами для знаходження швидкості, подоланого шляху, часу під час розв'язування практично зорієнтованих задач [4 МАО 1.2]

прогнозує очікуваний результат; [4 МАО 1.3] *зіставляє* одержаний результат із прогнозованим; [4 МАО 3.3]

знаходить периметр многокутника в навчальних і практичних ситуаціях; [4 МАО 4.3], [4 МАО 4.7] з

находить довжину сторони квадрата за відомим периметром; [4 МАО 1.2], [4 МАО 4.3]

розуміє площу як властивість плоских фігур; [4 МАО 4.7]

знає одиниці площі; [4 МАО 4.7]

визначає площу фігури за допомогою палетки; [4 МАО 4.7]

користується в навчальних і практичних ситуаціях формулою обчислення площі прямокутника (квадрата); [4 МАО 1.2], [4 МАО 4.3]

знаходить довжину однієї сторони прямокутника за відомими площею та іншою стороною [4 МАО 1.2], [4 МАО 4.3]

Вирази, рівності, нерівності

записує математичні вирази і твердження, подані в текстовій формі, з використанням математичних символів; [4 МАО 2.1], [4 МАО 4.8]

встановлює відношення рівності й нерівності між числами й числовими виразами; [4 МАО 4.8]

знаходить значення числового виразу та буквеного виразу із заданим значенням букви; [4 МАО 4.3], [4 МАО 4.8]

застосовує правила порядку виконання дій під час обчислень значень виразів без дужок та з дужками; [4 МАО 4.3]

розв'язує рівняння з однією змінною на основі правил знаходження невідомого компонента арифметичної дії; [4 МАО 4.8], [4 МАО 4.3]

перевіряє, що одержане числове значення змінної є розв'язком рівняння; [4 МАО 3.4]

розуміє, що нерівність зі змінною має один, кілька або безліч розв'язків, може не мати розв'язків; [4 МАО 4.8]

знаходить окремі розв'язки нерівності зі змінною зручним для себе способом [4 МАО 3.2], [4 МАО 4.8]

Геометричні фігури

орієнтується на площині і в просторі, *рухається* за визначеним маршрутом; планує маршрут пересування; [4 ГЮ 2.1]

описує або *зображує* схематично розміщення, напрямки і рух об'єктів; [4 МАО 4.4]

розпізнає і *класифікує* геометричні фігури за істотними ознаками; [4 МАО 4.5], [4 МАО 4.1]

класифікує кути (прямі, гострі, тупі); [4 МАО 4.1]

креслить прямі кути за допомогою косинця; [4 МАО 4.6]

називає істотні ознаки прямокутника (квадрата); [4 МАО 4.1]

Числові вирази. Буквені вирази.

Числові рівності.

Числові нерівності.

Рівняння.

Нерівності зі змінною.

Геометричні фігури на площині.

Кут. Види кутів: прямі, гострі, тупі.

Прямокутник. Квадрат, трикутник.

Круг. Коло.

використовує властивість протилежних сторін прямокутника під час розв'язування практичних задач; [4 МАО 2.3]
будує прямокутник (квадрат); [4 МАО 4.6]
будує коло, круг за заданим значенням радіуса, діаметра; [4 МАО 4.6]
називає елементи геометричних фігур у просторі; [4 МАО 4.1] моделює геометричні фігури; [4 МАО 4.6]

Математичні задачі і дослідження

розв'язує прості і складені сюжетні задачі (в тому числі з дробами), задачі з геометричним змістом, компетентісно зорієнтовані задачі; [4 МАО 3.1], [4 МАО 2.3]
розв'язує задачі на знаходження четвертого пропорційного різними способами, на подвійне зведення до одиниці, на пропорційне ділення, на знаходження невідомого за двома різницями, на спільну роботу, на прямолінійний рівномірний двох тіл; [4 МАО 1.2], [4 МАО 2.3]
розв'язує задачі з буквеними даними; [4 МАО 2.2], [4 МАО 4.8] розв'язує прості задачі на обчислення тривалості події, дати початку події, дати закінчення події; [4 МАО 2.3]
складає і розв'язує обернені задачі; [4 МАО 1.2], [4 МАО 2.3] створює допоміжну модель задачі різними способами; [4 МАО 2.1]
обирає числові дані, необхідні і достатні для відповіді на запитання задачі; [4 МАО 3.1]
планує розв'язування/розв'язання задачі; [4 МАО 3.2]
створює математичну модель задачі; [4 МАО 2.3]
перевіряє правильність розв'язку задачі; [4 МАО 3.2]
складає сюжетні задачі; [4 МАО 1.2]
виконує елементарні дослідження математичних залежностей з допомогою вчителя; [4 ПРО 1.1 - 1.6]
планує нескладні навчальні дослідження; [4 МАО 3.2]
використовує досвід математичної діяльності під час виконання дослідницьких завдань міжпредметного характеру, роботи над навчальними проектами, у проблемних ситуаціях повсякденного життя [4 ПРО 1.1 - 1.6]

Робота з даними

читає нескладні таблиці, лінійні діаграми; [4 МАО 2.1], [4 ІФО1.2]
добудовує лінійні діаграми; [4 МАО 2.1]
порівнює й узагальнює дані, вміщені у таблицях, на діаграмах; [4 МАО 2.3]
обирає дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; [4 МАО 2.3]
користується даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач [4 МАО 2.1], [4 МАО 2.3], [4 ІФО 1.2]

Додаткові теми:

Раціональні прийоми обчислень.

Усне множення і ділення на 5, 50, 500.

Усне множення і ділення на 25, 250, 2500. Множення на 11, 101, 1001. Множення на 9, 99, 999.

Письмове множення на трицифрове число. Письмове ділення на трицифрове число.

Рівняння, в яких один із компонентів дії є виразом зі змінною.

Алгебраїчний метод розв'язування сюжетних складених задач.

Розв'язування нерівностей зі змінною.

Додавання та віднімання складених іменованих чисел, поданих в одиницях часу.

Геометричні фігури у просторі: конус, циліндр, піраміда, куля, прямокутний паралелепіпед (куб).

Прості та складені сюжетні задачі.

Типові задачі.

Задачі геометричного змісту. Компетентісно зорієнтовані задачі.

Задачі з буквеними даними. Задачі і дослідження на визначення тривалості події, часу початку та закінчення.

Обернені задачі.

Процес розв'язування задачі.

Навчальні дослідження.

Виділення і впорядкування даних за певною ознакою

Множення і ділення іменованих чисел, поданих в одиницях вимірювання довжини й маси, на двоцифрове число.

Залежність швидкості від зміни відстані при сталому часі; від зміни часу при сталій відстані.

Задачі на рух в одному напрямку.

Задачі на рух тіл за течією та проти течії річки.

Види трикутників за кутами. Види трикутників за сторонами.

Нестандартні задачі, задачі логічного характеру.

Кругові діаграми

Природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна освітні галузі

«Я досліджую світ»

Пояснювальна записка

Зазначені освітні галузі можуть реалізовуватись окремими предметами або в інтегрованому курсі за різними видами інтеграції (тематична, процесуальна, міжгалузева; в межах однієї галузі; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів, в процесі проектної діяльності) за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів. Для розв'язання учнями практичних завдань у життєвих ситуаціях залучаються навчальні результати з інших освітніх галузей.

Метою навчальної програми «Я досліджую світ» є особистісний розвиток молодших школярів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: - формування дослідницьких умінь, опанування доступних способів пізнання себе та свого організму, предметів і явищ природи і суспільного життя (спостереження, обстеження, дослід, практична робота, вимірювання, 52

систематизація, класифікація, встановлення логічної та часової послідовності подій, критична оцінка побаченого (почутого), встановлення зв'язків і залежностей в природі і суспільстві; між станом довкілля і діяльністю людини, вплив поведінки на здоров'я та безпеку, залежність результату роботи від докладених зусиль; аналіз наслідків ризикованої поведінки); - виховання активної позиції щодо громадянської і соціально-культурної належності себе і своєї родини до України; інтересу до пізнання історії та природи свого краю і країни; пошани до символів держави, ініціативної патріотичної поведінки у громадських акціях, у відзначенні пам'ятних дат і подій; - розвиток толерантності у соціальній комунікації, ціннісного ставлення до природи та її пізнання, до приватного життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності у ситуаціях застосування норм і правил життя в суспільстві, інші соціальні навички у взаємодії і співпраці в різних видах діяльності; - створення умов для самовираження учнів у різних видах діяльності, становлення екологічно грамотної та соціально адаптованої особистості.

Тематичну основу курсу складають **змістові лінії**, які визначені Державним стандартом початкової освіти і охоплюють складники названих вище галузей в їх інтегрованій суті, а саме: «**Людина**» (людина – частина природи і суспільства, пізнання себе, своїх можливостей; здорова і безпечна поведінка); «**Людина серед людей**» (соціальні ролі (школяр, член сім'ї і громади), стандарти поведінки в сім'ї, в

школі, в громадських місцях; моральні норми; навички співжиття і співпраці, соціальні зв'язки між людьми у процесі виконання соціальних ролей); «**Людина в суспільстві**» (громадянські права та обов'язки як члена суспільства і громадянина України. Пізнання свого краю, історії, символів держави. Внесок українців у світові досягнення); «**Людина і світ**» (Земля – спільний дім для всіх людей; толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв; залежність стану довкілля від поведінки всіх людей); «**Природа**» (різноманітність природи; методи дослідження природи; нежива і жива природа; зв'язки у природі; природа Землі; природа України). «**Людина і природа**» (взаємозв'язки людини і природи; використання людиною природничих знань, матеріалів, виробів і технологій; відповідальна діяльність людини у природі; правила поведінки в природі; участь дітей в природоохоронній діяльності).

Типова навчальна програма дає змогу вчителю самостійно обрати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту із освітніх галузей Стандарту, добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів (рівень навченості, актуальні стани потреб, мотивів, цілей, сенсорного та емоційно-вольового розвитку). Особливого значення у дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Обмеженість відповідного 53

досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу.

Педагогічна стратегія, яка опиралась на наслідувальні механізми у розвитку пізнавальних процесів молодших школярів, і передбачала пріоритетне використання зразків, алгоритмів, поетапного контролю й корекції, збагачується полісенсорним підходом, що зумовлює дослідницьку поведінку учнів, сприйняття ними властивостей і якостей предметів і явищ природного і соціального оточення, спрямовуються у сферу пошукової діяльності.

На основі Типової програми вчитель може створювати різні варіанти інтегрованої програми за таким алгоритмом: - визначення цілей навчання; - створення картки понять з інших предметів (асоціативної павутинки, курсів, галузей, які допоможуть досягти цілей); - структурування програми за темами; - вибір діяльності учнів, яка забезпечить інтегроване навчання; - розроблення показників досягнення очікуваних результатів.

Можливі засоби інтеграції в процесі реалізації програми «Я досліджую світ» передбачають включення учнів в практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру, як от: - дослідження-розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне – відмінне, до якого цілого воно належить); - дослідження-спостереження (Як воно діє? Що з ним відбувається?

Для чого призначене?); - дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення часової і логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно – наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?), догадка, висновок-узагальнення).

3 клас

Людина

знає, що спільного та чим відрізняється людина від інших живих істот (мислення, мова, праця, спілкування і взаємодія з іншими людьми) [3 ГІО 2.2]

розповідає про частини тіла людини, їх значення; правила догляду за ними;

[3 ПРО 1.1], [3 ПРО 4.3],

володіє найпростішими гігієнічними навичками, навичками самообслуговування [3 СЗО 2.3], [3 СЗО 4.5]

називає умови здорового способу життя (харчування, турбота про здоров'я, уникнення шкідливих звичок); [3 СЗО 2.3], [3 СЗО 3.1], [3 СЗО 3.3]

пояснює, як змінюється людина упродовж життя, наводить приклади з власного досвіду; [3 СЗО 3.2]

пояснює, як суспільні групи (сім'я, дитячий колектив, друзі) впливають на розвиток людини [3 СЗО 4.3], [3 СЗО 4.7]

виявляє інтерес до своєї зовнішності, розповідає про себе, свої захоплення; прагне до акуратності

розпізнає риси характеру і дає їм оцінку;

[3 ГІО 6.1]

називає риси характеру, які сприяють і ті, що заважають досягненню успіху в житті, спілкуванню з іншими; [3 ГІО 8.2]

пояснює, як досягнення мети залежить від наполегливості й старанності [3 ГІО 7.2]

володіє прийомами планування робочого часу, тренування уваги, пам'яті; [3 СЗО 4.1]

підтримує порядок на робочому місці;

[3 СЗО 1.1]

виявляє пізнавальну активність на уроках; [3 СЗО 4.1]

співпрацює і взаємодіє з іншими у різних ситуаціях (навчання, гра) [3 СЗО 2.3],

[3 ГІО 8.1]

Практичний блок (спостереження, Дослідження, вправлення).

- Тренування уваги, пам'яті (прийоми, алгоритми, вправи).

Людина - частина природи і суспільства. Організм людини.

Частини тіла людини та їх функції. Турбота про здоров'я. Гігієнічні навички. Навички самообслуговування.

Розвиток людини протягом життя: від малюка до дорослої людини.

Здоровий спосіб життя, турбота про здоров'я.

Зовнішність людини.

Риси характеру, які сприяють досягненню успіху в житті, забезпечують дружні взаємини з іншими, повагу (чесність, працьовитість, щедрість, чемність, чуйність).

Риси характеру, що заважають досягненню успіху, спілкуванню

(лінощі, неухажливість, байдужість, нетовариськість).

Пізнання себе, своїх можливостей, здорова і безпечна поведінка.

Навчання як складова життєвого успіху. Уміння вчитися.

Планування робочого часу. Взаємодія та співпраця з іншими.

Людина серед людей

називає правила поведінки у сім'ї, школі, громаді; [3 СЗО 2.3], [3 ГЮ 8.1], [3 ГЮ 8.2]
розуміє почуття відповідальності перед родиною [3 ГЮ 6.2]
пропонує вирішення посильних проблем школи, громади; [3 СЗО 2.1], [3 ГЮ 8.1] *співпрацює і взаємодіє* з іншими у збереженні традицій школи; [3 ГЮ 7.1] *виявляє інтерес* до пізнання і збереження традицій школи; [3 ГЮ 7.1] *розуміє* переваги доброго ставлення до інших на прикладах вияву таких якостей: чесність, доброзичливість, подільчивість, працьовитість, ввічливість на противагу хитрощам, байдужості, жадібності, лінощам, безкультурності; [3 СЗО 1.4]
вирішує конфлікти мирним шляхом; [3 СЗО 4.4] *дотримується* правил шкільного розпорядку; правил поведінки під час шкільних і громадських заходів [3 ГЮ 2.3]

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення).

- Моделювання способів поведінки чуйного ставлення до старших та інших членів сім'ї. Моделювання способів вирішення конфліктних ситуацій (з опорою на літературні твори, ситуації реального життя)

називає об'єкти громадського простору своєї місцевості; [3 ГЮ 2.1]

демонструє ставлення до приватної власності своєї та інших як до цінності;

[3 ГЮ 2.2]

аргументує неприпустимість порушення приватного простору; [3 ГЮ 2.3]

бере участь в обговоренні правил поведінки у громадському транспорті, кінотеатрі, бібліотеці та ін., *аргументує* їх доцільність на прикладах [3 ГЮ 2.3]

Практичні роботи

- Обговорення правил поведінки, прийнятих у класі, школі, місцевій громаді. Моделювання (інсценізація) поведінки у громадських місцях (з опорою на літературні твори, ситуації реального життя).

Сім'я. Склад сім'ї. Історія роду. Розподіл прав і обов'язків у сім'ї. Дозвілля у сім'ї.

Родинні стосунки між поколіннями. Небезпечні ситуації в школі, вдома, на вулиці.

Турбота про тих, хто її потребує.

Школа. Правила шкільного розпорядку. Історія рідної школи.

Збереження традицій.

Ставлення до інших (товаришування, спільна гра, праця, навчання у групах, у класі. Моральні норми.

Приватний і громадський простір. Правила поведінки у громадських місцях.

Людина у суспільстві

усвідомлює свою належність до українського суспільства; необхідність толерантних взаємин між людьми; [3 ГЮ 7.1]

має уявлення про державну символіку України; свою приналежність до України; [3 ГЮ 8.3]
ділиться з іншими інформацією про права

Людина - частина суспільства. Сім'я, дитячий колектив, друзі.

Залежність людей один від одного.

Взаємодопомога.

Суспільство як єдність людських спільнот, їх різноманітність.

Стосунки людей у суспільстві.

кожної дитини (право на навчання, медичну допомогу, відпочинок, захист від жорстокого поводження); [3 ГЮ 6.2]
виявляє інтерес до пізнання минулого і сучасного України; участі у відзначенні пам'ятних подій, державних і народних свят; [3 ГЮ 3.1], [3 ГЮ 3.2] *розпитує* старших і *збирає інформацію* про свій край, про минуле, історії назв;

[3 ГЮ 2.1]

володіє навичками поводження в урочистих ситуаціях, у пам'ятних місцях; [3 СЗО 3.3]
розуміє сутність правопорушень як порушень прав інших людей; [3 ГЮ 6.2]

міркує на цю тему, *наводить приклади*; [3 ГЮ 4.1]

обгрунтовує необхідність відповідати за свої вчинки; *встановлює взаємозв'язки* у соціальному житті (між вчинком і наслідком, порушенням правил і відповідальністю); *передбачає* наслідки своїх вчинків; [3 СЗО 1.4]
розповідає про значення праці людей різних професій для країни; [3 ГЮ 4.2], [3 ГЮ 3.3]
усвідомлює: себе громадянином України; *виявляє* патріотичні почуття, шанобливе ставлення до символів держави традицій і звичаїв твого краю [3 ГЮ 8.3]

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення).

- Створення альбому, портфоліо або облаштування тематичної виставки «Ми - громадяни України» (зображення символів, листівки, світлини).

Розв'язання прогностичних задач «Що буде, якщо ... » (ситуації правопорушень)

Людина і світ

має уявлення про різноманітність народів у світі; *наводить приклади* звичаїв інших народів, світових досягнень; співробітництва країн; *виявляє* інтерес і повагу до різних культур [3 ГЮ 7.1]

Україна - незалежна держава.

Символи держави: Герб, Прапор, Гімн, державна мова їх значення.

Права та обов'язки громадян.

Пам'ятні події, державні й народні свята, їх історія.

Праця людей різних професій. Знання й уміння необхідні для опанування цих професій.

Господарська діяльність людей твого краю. Славетні українці.

Правила поведінки у пам'ятних місцях, під час урочистих заходів.

Права людини.

Взаємозв'язки між вчинком і наслідком.

Правопорушення як порушення прав інших.

Сучасні народні ремесла твого краю.

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення).

Дослідження «Що в моєму домі вироблено в інших країнах», складання мапи маршруту цих товарів (на плакаті тощо).

Проект «Славетні українці». Накопичення даних про відомих українців із різних сфер життя (мистецтво, спорт, наука) та їх представлення у різних формах (тексти, світлини, розповіді та ін.

Природа

наводить приклади тіл і явищ природи; [3 ПРО 1.1], [3 ПРО 1.5]

розрізняє і називає тіла неживої і живої природи; тіла природи і ті, що створила людина; [3 ПРО 1.2] *складає перелік* тіл неживої/живої природи на основі власних спостережень; [3 ПРО 2.1] *виявляє* у природному оточенні тіла

Природа - частина навколишнього світу.

Поняття про тіла та явища природи. Нежива і жива природа, зв'язки між ними. Явища природи (листопад, туман, вітер, світанок, зміна пір року, відліт птахів тощо).

неживої і живої природи, *встановлює зв'язки між ними;*
описує явища природи, висловлює своє враження від них; [3 ПРО 1.5]
розповідає про явища природи, що вивчалися і/або які доводилось спостерігати [3 ПРО 1.2]
називає джерела інформації про природу; [3 ПРО 2.1]
розрізняє і використовує обладнання для дослідження природи; [3 ПРО 1.4]
співвідносить органи чуття/обладнання для вивчення природи з інформацією, отриманою з їх допомогою; [3 ПРО 2.1]
пояснює необхідність вивчення природи; [3 ПРО 3.3]
здійснює пошук та аналіз інформації про тіла/явища природи у різних джерелах (виданнях природничого змісту, інтернет-ресурсах тощо), в тому числі з використанням технічних приладів і пристроїв; [3 ПРО 1.5]
визначає головне в інформації природничого змісту, висловлює враження щодо неї; презентує інформацію про природу у вигляді повідомлення, малюнку, схеми, презентації тощо; [3 ПРО 2.2]
проводить спостереження тіл і явищ у найближчому природному оточенні за планом, фіксує результати, презентує їх; [3 ПРО 1.4]
ставить і відповідає на запитання щодо дослідження тіла/явища природи; [3 ПРО 1.2]
аналізує основні кроки дослідження, передбачені планом, пропонує власні ідеї; [3 ПРО 1.3]
формулює припущення і перевіряє їх у ході дослідження за наданим або самостійно складеним планом; [3 ПРО 1.2]
визначає самостійно або у групі, що необхідно для проведення дослідження (обладнання, інформація тощо); [3 ПРО 1.3]
виконує самостійно/у парі/у групі дослідження тіла/явища природи за планом/інструкцією (об'єкти дослідження обирає самостійно або надаються вчителем); [3 ПРО 1.5]
обговорює у парі/групі і презентує результати дослідження у різний спосіб (схеми, фото- чи відеозвіти, презентації, моделі та інші); [3 ПРО 1.4]
формулює з допомогою вчителя висновок за результатами виконання дослідження; аналізує виконання дослідження, виявляє помилки, пропонує способи їх виправлення, називає чинники успіху; [3 ПРО 1.5]
робить висновок: нові знання про природу можна отримати із різних джерел, зокрема у

Дослідження природи.
Значення дослідження природи. Джерела інформації про природу. Способи представлення інформації про природу .
Дослідження як джерело знань про природу.
Спостереження, вимірювання, експеримент.
Обладнання для вивчення природи.
Основні кроки під час дослідження тіла/явища природи: визначення мети, планування і виконання дій за планом, формулювання висновку.

Аналіз проведеного дослідження.
Моделювання у вивченні природи.

результаті проведення досліджень;

[3 ПРО 2.1]

виявляє емоційно-ціннісне ставлення до природи та її вивчення [3 ПО 2.2]

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправління)

• Ознайомлення з джерелами інформації про природу (паперові видання природничого змісту, географічні карти, колекції мінералів, гербарії, аудіо- і відеозаписи, Інтернет-ресурси та ін.)

• Проведення вимірювань (об'єкт вимірювання обирає учень або визначає вчитель)

• Вправління у розумінні інструкцій щодо проведення дослідження тіла/явища природи

• Вправління у складанні плану спостереження/експерименту.

• Спостереження тіла/явища природи (об'єкт спостереження обирає учень або визначає вчитель)

• Ведення «Щоденника спостережень за природою»

• Дослідження тіла/явища природи (об'єкт дослідження обирає учень або визначає вчитель)

Вивчення природи за допомогою моделей (акваріум, глобус, тощо).

наводить приклади речовин; [3 ПРО 1.1] виявляє у Нежива природа.

своєму оточенні тіла неживої природи і класифікує їх за певними ознаками (формою, кольором, станом тощо);

[3 ПРО 4.3]

досліджує глину, крейду, молоко, повітря або інші тіла неживої природи і робить висновок про їхні властивості (колір, стан, твердість, прозорість, текучість, плавучість, крихкість, сипкість та інші); [3 ПРО 1.4]

порівнює тіла неживої природи за зовнішніми ознаками/на основі досліджених властивостей; [3 ПРО 1.5]

досліджує за інструкцією властивості речовин (води, заліза, цукру, кухонної солі, крохмалю); [3 ПРО 1.3] застосовує знання про основні дії під час дослідження властивостей тіл і речовин; [3 ПРО 1.6]

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправління)

• Дослідження властивостей тіл неживої природи (за вибором учнів/вчителя).

• Дослідження властивостей речовин (за вибором учнів/вчителя)

Дослідження розчинності у воді речовин, що використовуються у побуті (харчової солі, крохмалю, питної соди)

наводить приклади водойм, гірських порід, корисних копалин та їх використання;

[3 ПРО 1.1]

розпізнає і називає гірські породи (пісок, глину, вапняк, граніт), корисні копалини у колекціях; складає розповідь про поширення води на планеті, використання води людиною, значення повітря для рослин, тварин, людини; [3 ПРО 1.5] пояснює значення води у природі; зміни станів води; значення гірських порід і корисних копалин у добробуті людини;

[3 ПРО 3.3]

необхідність охорони водойм і догляду за ґрунтом;

[3 ПРО 3.4]

описує способи очищення води і практикує деякі з них (відстоювання, фільтрування);

Різноманітність тіл неживої природи.

Властивості тіл неживої природи (на прикладі глини, крейди, молока, повітря).

Уявлення про речовини.

Властивості і застосування речовин (на прикладі води, заліза, цукру, крохмалю, природного газу, кухонної солі).

Вода у природі.

Різноманітність водойм.

Три стани води.

Колообіг води у природі.

Очищення води.

Властивості повітря.

Гірські породи, їхні властивості.

Корисні копалини: види, використання і охорона.

Ґрунт. Склад і утворення ґрунту.

Догляд за ґрунтом.

Значення води, повітря і ґрунту у природі і діяльності людини.

Охорона води, повітря, ґрунтів.

[3 ПРО 1.3]

досліджує у парі/у групі властивості повітря;

властивості ґрунту, гірських порід, складає

колекції; [3 ПРО 4.3], [3 ГІО 7.2]

ділиться інформацією з іншими щодо вживання

достатньої кількості води щодоби, користі

прогулянок на свіжому повітрі;

[3 ПРО 2.2]

моделює кругообіг води у природі;

[3 ПРО 1.4]

застосовує знання для економного використання

води у побуті; [3 ПРО 3.4]

виявляє шану до традицій українського народу у

ставленні до води, повітря, ґрунту

[3 ГІО 1.3]

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправління)

- Способи очищення води.
- Спостереження дослідів, які демонструють властивості повітря.
- Ознайомлення з гірськими породами і корисними копалинами.
- Порівняння властивостей гірських порід (за вибором учнів/учителя).

Дослідження складу і властивостей ґрунту.

має уявлення про організми - тіла живої природи:

рослини, тварини, гриби;

[3 ПРО 1.1] *називає* ознаки рослин і тварин, органи

рослин і тварин, умови, необхідні для життя різних

організмів (рослин, тварин, людини); природні

угруповання; заходи охорони рослин і тварин; [3

ПРО 1.1] *наводить приклади* рослин і тварин

Червоної книги України, *пояснює* необхідність їх

охорони; [3 ПРО 2.1] *розуміє* значення води,

повітря, світла, тепла для організмів;

описує поведінку тварин на основі власних

спостережень та інформації, отриманої з

додаткових джерел; [3 ПРО 1.4] [3 ПРО 1.5], [3

ПРО 1.6], [3 ПРО 2.1] *розпізнає і називає* рослини,

тварин, гриби різних груп (по 2-3 представники);

[3 ПРО 4.3]

порівнює і класифікує рослини, тварин за певними

ознаками; [3 ПРО 4.3]

співвідносить рослини і тварин (на зображеннях, у

колекціях тощо) з умовами їх існування; [3 ПРО

1.5] *моделює* взаємозв'язки між рослинами і

тваринами, організмами і навколишнім

середовищем; [3 ПРО 3.2] *спостерігає та описує*

розвиток рослин, які вирощено з різних частин

рослини (насінини, бульби, живця, пагона);

поведінку тварин;

[3 ПРО 1.4]

доглядає за рослиною (-ами)/твариною(-ами) і

ділиться своїм досвідом з іншими;

[3 ПРО 4.4]

робить висновок про зв'язки організмів між собою і

з неживою природою,

виявляє емоційно-ціннісне ставлення до

представників живої природи, піклується про них

Жива природа.

Організми - тіла живої природи. Рослини, тварини, гриби.

Середовища існування організмів. Органи рослин і тварин.

Різноманітність рослин. Розмноження і розвиток рослин.

Загальне уявлення про основні групи

тварин: комахи, риби, земноводні,

плазуни, птахи, звірі.

Дихання, живлення, рух, розмноження

тварин.

Поведінка тварин.

Умови, необхідні для життя рослин і

тварин. Догляд за рослинами і тваринами.

Гриби.

Роль рослин, тварин, грибів, природних

угруповань у природі й житті людини.

Природні угруповання: ліс, лука, річка,

море. Різноманітність організмів в

угрупованнях, зв'язки між ними і з

неживою природою.

Охорона рослинного і тваринного світу.

Червона книга.

[3 ПРО 3.1], [3 ГІО 2.2]

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправління)

- Виявлення пристосування рослин до певних умов існування.
- Виявлення пристосування тварин до способу життя.
- Розмноження рослин частинами їхнього тіла.
- Спостереження розвитку рослини, яку вирощено з різних частин рослини (насінини, бульби, живця, пагона)
- Дослідження умов росту рослин.
- Спостереження за поведінкою тварин.

Моделювання зв'язків організмів між собою і з середовищем існування

Людина і природа

наводить приклади матеріалів та їх використання, технологій і винаходів людства, *аналізує* їх вплив на життя людини і природу; [3 ПРО 3.3] *двізнається* з різних джерел про професії, пов'язані з діяльністю людини у природі;

[3 ПРО 2.1]

обговорює використання людиною енергії води і повітря; [3 ПРО 3.4]

характеризує способи збереження й охорони природи на планеті; [3 ПРО 3.4]

висловлює і аргументує свою позицію щодо зв'язків людини і природи; [3 ПРО 3.2]

ідентифікує вивчені матеріали у виробках; [3 ПРО 1.1]

досліджує властивості матеріалів; [3 ПРО 1.4]

долучається до природоохоронних заходів і

ділиться інформацією про них з іншими;

[3 ПРО 2.2], [3 ПРО 3.4] *пропонує* способи

повторного використання речей, економного

використання води, електроенергії, зменшення

витрат тепла в оселі; [3 ПРО 4.4] *дотримується*

правил безпечної поведінки у природі (у лісі, на воді тощо); [3 ПРО 3.2]

оцінює власну поведінку і поведінку інших людей у природі; [3 ПРО 4.4]

розуміє цінність природи для життя людей,

залежність якості життя людей від стану

навколишнього середовища; [3 ПРО 2.1],

[3 ГІО 2.2]

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправління)

- Ознайомлення з різноманітністю матеріалів і виробів з них
- Дослідження властивостей матеріалів (за вибором учнів/учителя)
- Спостереження впливу діяльності людини на природу (на матеріалі своєї місцевості).
- Складання пам'ятки економного використання води і електроенергії у побуті.
- Повторне використання матеріалів і речей у побуті.

Правила безпечної поведінки у природному середовищі (моделювання та аналіз ситуацій перебування у природі).

4 клас

аргументує неприпустимість заподіяння будь-якої шкоди собі й іншим; [4 СЗО 1.1] *пояснює* можливості людини; значення знань, освіти, працелюбства в досягненні успіхів і спілкуванні; [4 ПРО 1.6] *пояснює*, від чого залежить безпека вдома, в школі, в довкіллі [4 СЗО 2.1]

Взаємозв'язки людини і природи.

Людина - частина природи Роль природи у житті людини.

Умови, необхідні для життя людини.

Вплив людини на природу.

Професії, пов'язані з діяльністю людини у природі.

Властивості і використання матеріалів.

Поняття про техніку і технології.

Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини.

Правила поведінки у природі. Ощадливе використання ресурсів.

Охорона природи.

Обговорення можливостей досягнення успіху, планів на майбутнє, переборення труднощів у житті

Людина серед людей

має уявлення про культуру взаємин людей у сім'ї, школі, на вулиці; [4 ГЮ 7.1]

наводить приклади такої поведінки, де виявляються ці риси; [4 ГЮ 8.1]

розуміє значення добрих взаємин, їх перевагу над конфліктами, сутність доброзичливості, милосердя, поступливості, наполегливості, відповідальності; [4 ГЮ 6.1]

вирішує конфліктні ситуації мирним шляхом; [4 ГЮ 6.2]

пояснює необхідність виробляти в собі такі риси; [4 СЗО 8.1]

вживає доречно слова етикету; [4 СЗО 1.4]

встановлює зв'язки між конкретними вчинками і ставленням людей, розуміє необхідність культурної поведінки в громадських місцях (транспорті, музеї, бібліотеці, тощо); [4 ГЮ 2.3], [4 СЗО 2.4] уміє поводитися в гостях; знає правила гостинності; [4 СЗО 4.4]

Людина в суспільстві

має уявлення про права та обов'язки; право на життя; рівноправність людей, право кожного на захист, любов і піклування; право на працю, захист, відпочинок; право на освіту; [4 ГЮ 6.2] знає зміст основних символів держави (Гімн, Прапор, Герб, рідна мова); зміст народних символів; [4 ГЮ 8.3] виявляє інтерес до пізнання символіки інших держав; [4 ГЮ 3.1] має уявлення і виявляє практично турботу про своє оточення, про довкілля та культурну спадщину; [4 ГЮ 1.3] цікавиться історією і культурою свого краю; накопичує відповідну інформацію наводить та оцінює приклади позитивного й негативного ставлення до старших і молодших, знає про можливі правопорушення серед дітей; [4 ГЮ 6.2] наводить приклади, відповідальності за скоєні правопорушення;

розмірковує, як правильно розпоряджатися кишеньковими грошима [4 ГЮ 8.1]

Практичний блок (спостереження, дослідження, управління)

Рольова гра «Супермаркет», «Я пасажир» та інші на вибір

Людина і світ

має уявлення про Землю як спільний дім для всіх людей, та необхідність толерантного ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів; виявляє інтерес і повагу до різних культур і звичаїв; [4 ГЮ 3.1]

наводить приклади співробітництва України з іншими країнами щодо проблем охорони природи, енергозбереження, безпечного життя, запобігання стихіям; цікавиться іншими країнами, країнами-сусідами; [4 ГЮ 3.2] виявляє патріотичні почуття і прагнення знати більше про досягнення українців у

Роль спілкування в житті людини.

Культура поведінки.

Обговорення різноманітних ситуацій.

Правила поведінки в громадських місцях, вдома.

Уникнення конфліктів з іншими людьми.

Моральні норми.

Ознайомлення із громадськими правами та обов'язками.

Основні символи держави.

Символи інших країн. Народні символи. Турбота кожного про оточення, про довкілля, про історичну та культурну спадщину. Пам'ятки твого краю.

Приклади правопорушень серед дітей і юридична відповідальність за їх скоєння.

Моделювання різних соціальних ролей (учень - учитель - директор школи - продавець - екскурсовод - водій - мільйонер)

Розкриття взаємозв'язків між людьми у процесі виконання соціальних ролей (продавець - покупець, лікар - пацієнт, пішохід - водій)

Гроші; планування бюджету. Правила заощадження.

Земля – спільний дім для всіх людей.

Уявні подорожі в інші країни (проект).

Найближчі сусіди України.

Співробітництво людей у питаннях збереження природи і життя.

Внесок кожної людини у збереження різних культур і природних багатств.

Внесок українців у винаходи людства, інші досягнення.

різних галузях [4 ГІО 4.2]

Природа

має уявлення про Всесвіт і Сонячну систему; значення різних видів карт; [4 ПРО 1.1]

називає способи орієнтування на місцевості; назви материків, океанів; правила поведінки під час землетрусів, повені; [4 ПРО 1.1]

наводить приклади небесних тіл, водойм своєї місцевості та їхні назви;

розпізнає: рівнини, гори, пагорби, яри;

пояснює, як рух нашої планети впливає на явища, що відбуваються у неживій і живій природі (зміни дня і ночі; нерівномірне нагрівання земної поверхні; колообіг води; сезонні зміни у природі); значення плану місцевості і карти; значення прогнозу погоди для людей і розповідає про його використання у власному житті;

спостерігає і фіксує зміни елементів погоди (температуру повітря, вітру, хмарності, опадів); [4 ПРО 1.4]

розповідає про вплив Сонця і Місяця на нашу планету, про різноманітність природи материків, мешканців океанів; [4 ПРО 2.1]

знаходить і показує на картах материки, океани та інші об'єкти відповідно до навчального завдання; [4 ПРО 2.2]

дізнається з різних джерел про методи передбачення погоди, народні прикмети про зміну погоди; [4 ПРО 2.1]

орієнтується на місцевості за допомогою компасу, Сонця і місцевих ознак; [4 ПРО 1.5]

проводить спостереження за погодою, сезонними змінами у природі своєї місцевості; [4 ПРО 1.2]

визначає сторони горизонту по компасу;

моделює Сонячну систему, сузір'я, зміни земної поверхні, обертання Землі; [4 ПРО 1.4]

застосовує знання для спостереження за погодою, складання плану приміщення, орієнтування на місцевості,

робить висновки про різноманітність і цілісність природи Землі [4 ПРО 1.4]

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення) · Моделювання Сонячної системи · Моделювання форм земної поверхні, їх змін · Визначення сторін горизонту за допомогою Сонця. · Складання плану кімнати, пришкільної ділянки. · Позначення на контурній карті материків і океанів

показує на карті України і *називає* місцевість свого проживання,

називає природні ресурси України (водні, ґрунтові, корисні копалини, рослинні і тваринні) і *пояснює* їх значення для громадян нашої держави; [4 ПРО 1.3]

наводить приклади і *описує* природні угруповання своєї місцевості за планом (назва угруповання, рослини і тварини угруповання, зв'язки між ними, значення угруповання для людини); [4 ПРО 1.5]

розпізнає і *називає* рослини, тварин, гриби своєї

Планета Земля – наш дім у Всесвіті.

Уявлення про Всесвіт, Сонячну систему.

Небесні тіла: зорі, планети.

Сонце – джерело світла і тепла на Землі.

Земля – планета Сонячної системи.

Місяць – природний супутник Землі.

Вплив Сонця і Місяця на Землю.

Форма і рухи Землі.

Наслідки обертання і руху Землі.

Природні зони Землі.

Пристосування рослин і тварин до умов існування в різних природних зонах.

Погода. Прогноз погоди.

Способи зображення поверхні Землі: глобус, план, карта.

Сторони горизонту.

Способи орієнтування на місцевості.

Форми земної поверхні.

Зміни земної поверхні: різновиди, причини і наслідки. Землетруси, виверження вулканів, робота вітру.

Материки та океани, їхні назви і розташування на карті.

Особливості природи материків і океанів.

Різноманітність і цілісність природи Землі.

Природа України.

Україна на карті світу.

Найважливіші природні об'єкти України, своєї місцевості.

Природні ресурси України, їх різноманітність і значення.

Природні зони України. Характеристика природної зони: природні умови, рослинний і тваринний світ, особливості праці і побуту людей. Вплив діяльності

місцевості (по 3-4 представники), *моделює* зв'язки між ними; [4 ПРО 4.3] *розповідає* про найважливіші природні об'єкти України, своєї місцевості; [4 ПРО 2.2] *характеризує* значення 2-3 видів корисних копалин для економіки нашої країни і добробуту її громадян; природну зону України за планом; мешканців природного угруповання, їхні зв'язки між собою і неживою природою; [4 ПРО 3.1]

пояснює залежність між умовами природної зони та її мешканцями, особливостями праці і побуту людей, які в ній проживають;

[4 ПРО 3.3] *спостерігає* сезонні явища у природі своєї місцевості, *характеризує* зміни в неживій і живій природі та в діяльності людей, які при цьому відбуваються; [4 ПРО 2.2] *аналізує* зв'язки в природних угрупованнях (організмів між собою, організмів із неживою природою); [4 ПРО 3.1] традиції, що відображують ставлення українців до природи; [4 ГЮ 3.2] *складає* ланцюги живлення; [4 ПРО 2.2] *діє* у довкіллі, не завдаючи шкоди природі;

[4 ПРО 3.2]

висловлює судження щодо різноманітності і цінності природи України; [4 ПРО 4.1],

[4 ГЮ 2.2] *усвідомлює* відповідальність за стан природи у місцевій громаді; [4 ПРО 3.4],

[4 ПРО 4.4]

виявляє повагу до досвіду українського народу у збереженні природи [4 ГЮ 5.1]

Практичний блок (спостереження, дослідження, управління)

- Наш край на глобусі і карті
- Складання характеристики природного угруповання своєї місцевості.
- Вивчення умов існування рослин і тварин своєї місцевості.
- Моделювання зв'язків в природному угрупованні

Складання календаря народних свят українців, пов'язаних з явищами природи

Людина і природа

наводить приклади використання людиною природничо-наукових знань; матеріалів і виробів з них; місцевих виробництв;

[4 ГЮ 2.2]

має уявлення про машини і механізми (транспортні засоби, побутові прилади тощо); [4 ПРО 2.1]

пояснює, як властивості матеріалів зумовлюють їх використання; [4 ПРО 3.3]

спостерігає за роботою машин, побутових приладів; [4 ПРО 1.4]

дотримується основних правил безпечного користування електроенергією, побутовими пристроями і приладами (праска, електрична чи газова плита, та ін);

[4 ПРО 3.4], [4 СЗО 4.5], *розповідає* про вирощування рослин, догляд за свійськими тваринами; про винаходи людства і професії, пов'язані з пізнанням природи, її використанням і

людина на природу. Сезонні зміни у природі України.

Природні угруповання.

Народні традиції, що відображують ставлення українців до природи. Охорона природи в Україні.

Взаємозв'язки між людиною, природою і рукотворним світом.

Значення природничо-наукових знань для людини.

Рукотворний світ - світ, створений працею людини.

Використання знань про природу, техніки і технологій людьми різних професій. Властивості і використання матеріалів у різних сферах діяльності людини (будівництві, виробництві паперу та енергії, продуктів харчування, побутових приладів тощо).

Машини і механізми.

Безпечне поводження з машинами і механізмами у повсякденному житті.

збереженням (фізик, шахтар, інженер, природозахисник та інші); [4 ПРО 1.5] здійснює пошук інформації про розвиток техніки і технологій, обговорює безпечне й доцільне використання знань про природу, матеріали, технології; [4 ПРО 2.1] моделює самостійно/у групі зв'язки «природа - людина», «природа-рукотворний світ», «людина - рукотворний світ» і складає розповідь за створеною моделлю; [4 ПРО 1.4]

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправління)

- Складання колекції виробів, виготовлених з певного матеріалу.
- Дослідження властивостей матеріалів (металів, тканини, скла, деревини та ін.) і складання пропозицій щодо їх використання.
- Спостереження роботи машин і механізмів (за моделями, під час реальних чи віртуальних екскурсій).

Моделювання зв'язків між людиною, природою і рукотворним світом.

називає екологічні проблеми планети; джерела забруднення природи; [4 ПРО 1.1]

наводить приклади природоохоронних заходів; природоохоронних територій;

пояснює наслідки забруднення водойм, повітря, ґрунтів, знищення лісів та іншої небезпеки, що спричинює діяльністю людини; [4 ПРО 1.5] виявляє самостійно/у групі факти забруднення довкілля, пропонує і обґрунтовує власні ідеї щодо способів зменшення негативного впливу людини на природу і відповідально діє задля цього; [4 ПРО 3.4], [4 СЗО 4.5], дізнається про екологічні проблеми від інших людей, із ЗМІ та інших джерел, аналізує цю інформацію, обговорює способи її вирішення;

[4 ПРО 2.2] аналізує та оцінює свій внесок у збереження довкілля; ситуації повсякденного життя, пов'язані з використанням води, електроенергії, тепла; [4 ПРО 4.4], [4 ГЮ 8.2], долучається до організації і проведення природоохоронних заходів; [4 ПРО 4.1], відповідально ставиться до обговорення проблем природи, ухвалення рішень щодо поводження у природі без заподіяння їй шкоди [4 СЗО 4.5]

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправління)

- Моделювання безпечної поведінки у навколишньому середовищі (в ігрових і навчальних ситуаціях).
- Дослідження способів заощадження води (вдома, у школі).
- Дослідження способів заощадження електроенергії (вдома, у школі).
- Дослідження повсякденних звичок, що допоможуть зменшити кількість побутового сміття (відходів).

Розроблення плану природоохоронного заходу.

Продукція місцевого виробництва і ресурси для її виготовлення.

Рослинництво. Тваринництво.

Винаходи людства.

Ідеї природи, які людина застосовує у своїй діяльності.

Вплив діяльності людини на природу.

Негативний вплив людини на природу.

Екологічні проблеми планети.

Забруднення довкілля: джерела і способи запобігання (будівництво очисних споруд, зменшення кількості побутового сміття, сміттєпереробні заводи та ін).

Діяльність людини, що допомагає збереженню природи.

Ощадливе використання ресурсів.

Природоохоронні заходи.

Створення природоохоронних територій.

Правила поведінки у природі.

Захист і збереження природи - справа кожного громадянина.

Технологічна освітня галузь

Дизайн і технології

Пояснювальна записка

Зміст технологічної освітньої галузі реалізовується через інтегрований курс «Дизайн і технології».

Мета - цілісний розвиток особистості дитини засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових та проєктно-технологічної компетентностей, необхідних для розв'язання життєвих проблем, культурного й національного самовираження.

Досягнення мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування допитливості, цілісного уявлення про матеріальне і нематеріальне виробництво;
- сприяння розвитку естетично-ціннісного ставлення до традицій українського народу в праці, декоративно-ужитковому мистецтві;
- набуття досвіду поетапного створення корисних і естетичних виробів у партнерській взаємодії: від задуму до його втілення в різних матеріалах;
- вироблення навичок раціонального використання матеріалів, безпечного застосування традиційних та сучасних технологій;
- формування культури праці, прагнення удосконалювати процес і результати проєктно-технологічної діяльності, свій життєвий простір.

Реалізація мети і завдань інтегрованого курсу «Дизайн і технології» здійснюється за **змістовими лініями**, які відображають структуру розвитку особистості та завершеного циклу проєктно-технологічної діяльності: «Інформаційно-комунікаційне середовище», «Середовище проєктування», «Середовище техніки і технологій», «Середовище соціалізації».

Змістова лінія «**Інформаційно-комунікаційне середовище**» забезпечує розвиток асоціативно-образного та критичного мислення, оволодіння базовими знаннями у партнерській взаємодії, що формують цілісне уявлення про виробничу сферу людської діяльності, а також є підґрунтям для реалізації творчого потенціалу учнів під час засвоєння навчального матеріалу наступних змістових ліній, які структуровані за способами інтегрованої проєктно-технологічної діяльності.

Змістова лінія «**Середовище проєктування**» спрямована на розвиток аналітичного, просторового та творчого мислення, уміння працювати в команді, створення умов для оволодіння елементами дизайну: виявлення проблем, продукування ідей, вибору соціально і особистісно значущих об'єктів проєктування; виконання елементарних графічних зображень; добір матеріалів для виготовлення виробу за їх властивостями; експериментування з матеріалами і технологіями для реалізації власних ідей; планування технології послідовності виготовлення виробу.

Змістова лінія «**Середовище техніки і технологій**» передбачає розвиток логічного та алгоритмічного мислення, психомоторних здібностей, здатності до координування дій і взаємодопомоги; навичок організації робочого місця, безпечної праці з ручними, механічними інструментами й пристосуваннями; умінь поетапного виготовлення виробів з використанням традиційних та сучасних технологій, раціональної обробки різних матеріалів.

Змістова лінія «**Середовище соціалізації**» спрямована на розвиток емоційного інтелекту; оцінювання і самооцінювання процесу та результатів власної або спільної проєктно-технологічної діяльності; розвиток здатності презентувати освітні результати, обговорювати їх з іншими, ефективно використовувати створені вироби; формування досвіду добродійної діяльності, підприємливості, гостинності; виконання трудових дій у побуті, розвиток прагнення якісно і безпечно облаштувати свій життєвий простір.

Програма надає можливість розв'язувати реальні життєві проблеми,

реалізувати інтегративні та творчі можливості проектно-технологічної діяльності, встановлювати взаємозв'язки з іншими освітніми галузями, співпрацювати з експертами різних професійних сфер за межами школи.

Інтегрований курс «Дизайн і технології» може цілісно реалізувати завдання технологічної та інформатичної галузей. У такому разі, на його вивчення надається 70 навчальних годин на рік (2 н. г. на тиждень). Цифрові пристрої та комп'ютерні технології використовуються на різних етапах навчання, під час документування й оцінювання процесу створення виробу та його результатів.

Навчальний матеріал вибудовується навколо актуальних освітніх тем. Розподіл навчальних годин за темами, добір об'єктів проектно-технологічної діяльності вчитель визначає самостійно, враховуючи умови навчання та педагогічну доцільність.

Обов'язковою умовою проведення занять є виготовлення корисного й естетичного виробу - індивідуально, в парі або в групі, оцінювання і презентація освітніх результатів. Увага акцентується на організації робочого місця, правилах внутрішнього розпорядку, безпеці праці та санітарних норм.

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Інформаційно-комунікаційне середовище

розрізняє предмети побуту в традиційному і сучасному інтер'єрі, матеріали, з яких вони зроблені; [3 ТЕО 1.3]

вибирає і аналізує конструкцію обраного предмета побуту для виготовлення макету; [3 ТЕО 1.1; 1.3; 1.4]

створює поетапно макет предмета побуту за зображеннями, зразком, описом або власним задумом; [3 ТЕО 1.4]

пояснює культурне розмаїття українського суспільства, місцеві традиції; [3 ТЕО 1.4; 2.2]

визначає кольорову гамму та особливості побудови й розташування орнаментів на взірцях декоративно-ужиткового мистецтва; [3 ТЕО 1.4; 2.2]

впорядковує орнаменти за кольоровою гамою та видами (геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні); [3 ТЕО 1.4; 2.2]

аналізує інформацію з різних джерел (підручник, фотографії, каталоги, посібники, комп'ютерні програми, Інтернет-ресурси, музеї, фільми тощо); [3 ТЕО 1.4; 2.2]

розробляє або добудовує орнамент з самостійно вибраних матеріалів; [3 ТЕО 1.4; 2.1]

досліджує властивості тканих і нетканих матеріалів на дотик та візуально; [3 ТЕО 1.3]

розрізняє види тканих і нетканих матеріалів натурального походження (рослинного і тваринного) та способи їх виготовлення; [3 ТЕО 1.3]

виготовляє виріб з тканих і нетканих матеріалів, зокрема вторинних; [3 ТЕО 1.4; 2.2; 3.1; 3.2]

розрізняє та використовує креслярські інструменти та лінії; [3 ТЕО 1.2; 1.4]

вимірює розміри предметів за допомогою лінійки; [3 ТЕО 1.4]

виконує розгортку об'ємних фігур, зокрема з використанням цифрових пристроїв; [3 ТЕО 1.2; 1.4]

експериментує, добудовуючи виготовлені розгортки за потреби

Зміст освіти

Предмети побуту в інтер'єрі. Макетні матеріали (папір, картон, пінопласт, дріт, пластилін, фольга тощо). Макетування предметів побуту.

Приклади орнаментів декоративно-ужиткового мистецтва за регіонами України. Зустрічі з майстрами. Обговорення вражень. Створення орнаменту з різних матеріалів (картон, папір, пластилін, глина, крупи, насіння, тканина, нитки, блискітки, бісер тощо).

Ткани і неткани матеріали натурального походження (тканина, нитки, повсть, фетр, трикотаж тощо). Вироби з тканих і нетканих матеріалів

Креслярські інструменти та лінії. Конструктори, навчальні набори з різних матеріалів (деревинних, металевих,

та бажанням; [3 ТЕО 1.2; 1.4]
розробляє макет об'ємних фігур індивідуально або в групі [3 ТЕО 1.4]

Середовище проектування

досліджує проблеми та потреби у створенні виробів; [3 ТЕО 1.1; 4.1]
вибирає об'єкт проектування і виготовлення із низки запропонованих або власних ідей; [3 ТЕО 1.1] *розробляє* план реалізації задуму в матеріалі та критерії оцінювання майбутнього виробу; [3 ТЕО 1.1] *аналізує* моделі, подібні обраному виробу (моделі-аналоги) для продукування нових ідей; [3 ТЕО 1.4] *розрізняє* і *використовує* формат композиції (горизонтальний, вертикальний), симетричні й асиметричні форми, рівновага, спектр кольорів, теплі і холодні кольори та відтінки; [3 ТЕО 1.4] *виконує* завдання з продовженням: добудовує, домальовує, удосконалює або розробляє композицію виробу (засобами малюнку, ескізу, макету), зокрема з використанням цифрових пристроїв; [3 ТЕО 1.2; 1.4] *застосовує* творчі методи проектування переносить форми природних і рукотворних об'єктів на власну модель (метод біоніки); [3 ТЕО 1.4] *описує* модель спроектованого виробу; [3 ТЕО 1.2; 1.4] *добирає* матеріал для виготовлення спроектованого виробу; [3 ТЕО 1.3]
розраховує орієнтовні витрати на виготовлення виробу; [3 ТЕО 3.1]
планує послідовність технологічних операцій для виготовлення спроектованого виробу (пласкої та об'ємної форми) [3 ТЕО 1.1; 2.2]

Середовище техніки і технологій

розрізняє види ручних та механічних інструментів і пристосувань; [3 ТЕО 2.1] *працює* з інструментами й пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів і норм санітарії; [3 ТЕО 2.1; 4.3] *організовує* робоче місце; [3 ТЕО 4.2] *виготовляє* поетапно виріб за інструкцією з визначеною послідовністю самостійно або спільно з по-окремим розподілом частин роботи; [3 ТЕО 2.2] *розмічає* деталі на матеріалі за допомогою шаблонів, трафаретів або креслярських інструментів та *вирізує* їх; [3 ТЕО 2.1]
обробляє деталі виробу за потреби; [3 ТЕО 2.1] *застосовує* рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання; [3 ТЕО 2.1] *удосконалює* технологію виготовлення виробу за потреби; [3 ТЕО 2.2] *виготовляє* деталі виробу із використанням традиційних та сучасних технологій обробки матеріалів (витинка, вишивка, плетіння, мозаїка, пап'є-маше, скрапбукінг тощо); [3 ТЕО 2.2]
раціонально використовує час та матеріали, зокрема і вторинні; [3 ТЕО 3.1; 3.2]
аналізує свої помилки, по-можливості виправляє їх [3 ТЕО 1.5]

Середовище соціалізації

обговорює корисність, естетичність та якість індивідуально або спільно створених виробів; [3 ТЕО 1.5] *готує* презентацію та рекламу, зокрема з

синтетичних тощо), зокрема виготовлені власноруч. Макетування об'ємних фігур

Обґрунтування виявленої проблеми та вибору об'єкта проектування і виготовлення. Комунікативна взаємодія.

Дизайнерське проектування - моделювання та конструювання. Експериментування з використанням різних матеріалів, симетричних й асиметричних форм, спектру кольорів. Добір матеріалів. Розрахунок витрат.

Технологічна послідовність виготовлення виробу

Безпечна робота з ручними інструментами й пристосуваннями. Виготовлення виробу за інструкційними картками з описом або графічними зображеннями. Рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання. Технологічні операції обробки різних матеріалів (деревинні, пластик, пластмаса, текстильні, вторинні тощо)

Раціональне використання часу та матеріалів, зокрема вторинної переробки

Соціальна цінність виконаного індивідуального або колективного проекту.

використанням цифрових пристроїв; [3 ТЕО 1.5] *презентує* результати власної або спільної проектно-технологічної діяльності; [3 ТЕО 1.5] *виявляє повагу* до авторства власних робіт та інших осіб; [3 ТЕО 1.5] *оцінює* свою комунікативну діяльність, досягнення, труднощі; [3 ТЕО 1.5] *долучається* спільно з рідними та друзями до добровільної діяльності в групах із власноруч створеними виробами; [3 ТЕО 2.2; 4.1] *дотримується* правил спільної роботи в групі; [3 ТЕО 1.5; 1.4] *обґрунтовує* потребу допомагати іншим, робити корисні справи, подарунки, бережливо ставитися до природного середовища; [3 ТЕО 1.1; 1.5; 3.2] *виявляє* толерантність, милосердя, повагу до інших; [3 ТЕО 1.1; 1.5] *розрізняє* професії за сферами життєдіяльності; [3 ТЕО 1.1; 2.1] *пояснює* правила догляду за взуттям; [3 ТЕО 4.1] *уміє* правильно скласти одяг, розвішувати його на плічках; [3 ТЕО 4.1] *лагодить* нескладні пошкодження предметів побуту за потреби; [3 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3] *вищує* кімнатні рослини для класного приміщення або інших потреб; [3 ТЕО 4.1] *аналізує* послідовність приготування різних видів бутербродів та їх користь для здоров'я; [3 ТЕО 4.1] *складає* серветки для святкового столу різними способами [3 ТЕО 4.1]

Презентація досягнень з використанням різних форм. Діяльність в групах та середовищі. Добровільна діяльність для задоволення потреб оточуючих та навколишнього середовища. Світ професій.

Побутове самообслуговування. Догляд за власним одягом та взуттям, домашніми тваринами, рослинами. Види бутербродів.

Складання серветок різними способами

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Інформаційно-комунікаційне середовище

розрізняє об'єкти техніки (виробничої, транспортної, побутової тощо); [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]

досліджує історію розвитку техніки; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]

розрізняє ручні знаряддя праці, механізми і машини, автоматичні пристрої; [4 ТЕО 2.1] *добирає* матеріали та інструменти для виготовлення макету об'єкта техніки; [4 ТЕО 1.3]

досліджує традиційні і сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва; [4 ТЕО 1.4; 2.1; 2.2]

аналізує, синтезує та *використовує* інформацію з різних джерел; [4 ТЕО 1.4; 2.2]

виявляє емоційно-ціннісне ставлення до привабливих видів декоративно-ужиткового мистецтва; [4 ТЕО 1.5] *вибирає* і *виготовляє* виріб декоративно-ужиткового мистецтва; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2] *досліджує* властивості зразків деревинних матеріалів і металів; [4 ТЕО 1.3]

класифікує конструкційні матеріали за їх ознаками і властивостями; [4 ТЕО 1.3]

виготовляє виріб з картону, шпону, фольги, дроту тощо; [4 ТЕО 1.4]

використовує матеріали вторинної переробки для виготовлення нових виробів; [4 ТЕО 3.2] *визначає* розміри освітнього об'єкта - макета транспортного засобу (автомобіль, автобус, літак, корабель тощо), будинку тощо; [4 ТЕО 1.2; 1.4] *використовує* цифрові пристрої, креслярські інструменти, лінії у побудові розгортки макета транспортного засобу, будинку тощо; [4 ТЕО 1.2; 1.4] *виготовляє* макет вибраного транспортного засобу або будинку [4 ТЕО 1.4]

Зміст освіти

Види техніки. Історія розвитку техніки. Макетні матеріали (папір, картон, пінопласт, дріт, пластилін, фольга тощо). Макетування об'єкта техніки.

Традиційні і сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва. Виготовлення виробу в традиціях декоративно-ужиткового мистецтва.

Виготовлення виробу з деревинних матеріалів і металів.

Елементи графічної грамоти. Макетування. Конструктори, навчальні набори (із дерева, металу, магнітні). Конструювання з використанням ігрових комп'ютерних програм

Середовище проектування

обґрунтовує актуальність виявленої проблеми; [4 ТЕО 1.1]
продукує ідеї для вирішення виявленої проблеми; [4 ТЕО 1.1]
формулює мету своєї діяльності; [4 ТЕО 1.1] *вибирає* обґрунтовано об'єкт проєктування; [4 ТЕО 1.1] *узгоджує* власні потреби та потреби інших у виборі об'єкта проєктування; [4 ТЕО 1.1] *планує* дії для реалізації задуму в матеріалі; [4 ТЕО 1.1] *розробляє* критерії оцінювання майбутнього виробу; [4 ТЕО 1.1]
аналізує моделі, подібні обраному об'єкту проєктування (моделі-аналоги); [4 ТЕО 1.4]
продукує і *формулює* ідеї під час моделювання обраного об'єкта проєктування; [4 ТЕО 1.4] *визначає* і *використовує* формат, пропорції і масштаб, види композицій оздоблення виробу (предметні, сюжетні, декоративні); [4 ТЕО 1.2; 1.4]
класифікує і *використовує* кольори за властивостями: тон, насиченість, світлість; [4 ТЕО 1.4] *експериментує* з поєднанням кольорів, матеріалів; *комбінує*, *переставляє*, *замінює*, *оформляє*, *удосконалює* дизайн і конструкцію виробу; [4 ТЕО 1.4] *відображає* образ майбутнього виробу на папері, в макеті або в цифровому вигляді; [4 ТЕО 1.2; 1.4] *описує* модель свого виробу, аргументовано її відстоює; [4 ТЕО 1.2; 1.4; 1.5]
добирає матеріали для виготовлення спроектованого виробу, зокрема і вторинні; [4 ТЕО 1.3; 3.2] *розраховує* орієнтовні витрати; [4 ТЕО 3.1] *планує* технологічну послідовність виготовлення індивідуально або спільно спроектованого виробу [4 ТЕО 1.1; 2.2]

Середовище техніки і технологій

організовує власну діяльність з виготовлення виробу індивідуально або в групі; [4 ТЕО 1.1; 2.2]
використовує інструменти й пристосування, дотримуючись безпечних прийомів і норм санітарії; [4 ТЕО 2.1; 4.3]
розмічає деталі на матеріалі за допомогою шаблонів, трафаретів або креслярських інструментів та *вирізує* їх; [4 ТЕО 2.1]
застосовує рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання; [4 ТЕО 2.1]
виготовляє виріб із використанням традиційних та сучасних технологій обробки матеріалів (витинанка, лозоплетіння, вишивка, шиття, плетіння, мозаїка, комбінована аплікація, оригамі, ниткографіка, скрапбукінг тощо); [4 ТЕО 2.1; 2.2]
контролює та *удосконалює* технологію виготовлення виробу; [4 ТЕО 2.2]
раціонально використовує час та матеріали, зокрема і вторинні [4 ТЕО 3.1; 3.2]

Середовище соціалізації

дотримується правил спільної роботи в групах; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 1.5]
оцінює і *обґрунтовує* цінність виконаних проєктів; [4 ТЕО 1.5]
описує процес створення виробу, естетичні і технічні рішення; [4 ТЕО 1.5]

Виявлення проблеми, потреб у виготовленні виробів. Обмін інформацією. Вибір об'єкта проєктування.

Оцінка можливостей, ресурсів і ризиків.

Дизайн-проєктування моделювання та конструювання. Композиція виробу.

Удосконалення моделі і конструкції виробу з використанням творчих методів: комбінування, переставляння, замінювання та ін. Властивості кольорів.

Поєднання кольорів. Добір матеріалів. Розрахунок витрат на матеріали.

Визначення технологічної послідовності виготовлення спроектованого виробу

Виготовлення виробу за визначеною послідовністю. Безпечне використання інструментів і матеріалів під час виконання технологічних операцій обробки різних матеріалів (деревинні, пластик, пластмаса, текстильні, вторинні тощо).

Раціональне використання часу та матеріалів

Соціальна, функціональна, технологічна, естетична та економічна цінність індивідуально або спільно створених проєктів. Презентація досягнень та

аналізує ефективність своєї комунікативної діяльності в команді, зокрема в мережах; [4 ТЕО 1.5] *презентує* результати власної або спільної проєктно-технологічної діяльності, *обговорює* їх з іншими та *прогнозує* подальші плани щодо проєктно-технологічної діяльності; [4 ТЕО 1.5] *проявляє* ініціативність у природоохоронній та добродійній діяльності з власноруч створеними виробами; [4 ТЕО 1.1; 2.2; 4.1] *виявляє* готовність і здатність співпрацювати з іншими; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 1.5] *охоплює* подарунки, допомагає іншим; [4 ТЕО 1.1; 4.1] *критично оцінює* споживацькі звички, зокрема використання синтетичних виробів, що забруднюють навколишнє середовище; [4 ТЕО 1.1; 3.2] *розрізняє* предмети праці, основні види діяльності за професіями різних сфер життєдіяльності; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2] *читає, інтерпретує та оцінює* інструкції продуктів домашнього господарювання; [4 ТЕО 4.1] *розрізняє* корисні і шкідливі звички, пов'язані з вживанням їжі; [4 ТЕО 4.1] *виготовляє* запрошення для гостей; [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3] *розробляє* прикраси для святкового столу; [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3] *сервірує* святковий стіл спільно з старшими; [4 ТЕО 4.1; 4.3] *пришиває* гудзики різними способами; [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3] *вищує* спільно з однокласниками рослини, зелень за потреби; [4 ТЕО 4.1] *лагодить* пошкодження предметів побуту за потреби [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]

реклама. Авторство і співавторство.
Добродійна діяльність в групах, середовищі для задоволення потреб оточуючих та збереження природного середовища.
Світ професій.
Рекомендації здорового харчування.
Сервірування столу самостійно або спільно з іншими.
Побутове самообслуговування.
Догляд за одягом та взуттям, домашніми тваринами, рослинами.
Ремонт незначних пошкоджень предметів побуту

Інформатична освітня галузь

Інформатика

Пояснювальна записка

Метою інформатичної освітньої галузі є формування у здобувача освіти інформаційно-комунікаційної та інших ключових компетентностей, здатності до розв'язання завдань з використанням цифрових пристроїв та інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку критичного, аналітичного, синтетичного, логічного мислення, реалізації творчого потенціалу, формування активної, відповідальної, безпечної та етичної діяльності в інформаційному суспільстві.

Головними завданнями є формування умінь

- знаходити та опрацьовувати інформацію із використанням пошукових систем;
- створювати інформаційні об'єкти та опрацьовувати їх у програмних середовищах;
- здійснювати індивідуальну й колективну діяльність в інформаційному середовищі;
- критично оцінювати інформацію для розв'язання життєвих проблем;
- дотримуватися етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії;
- дотримуватися правил безпечної роботи з комп'ютерними пристроями.

Реалізація мети і завдань навчального предмета здійснюється за змістовими лініями «Інформація. Дії з інформацією», «Комп'ютерні пристрої для здійснення дій

із інформацією», «Об'єкт. Властивості об'єкта», «Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання» «Алгоритми»

Змістова лінія **«Інформація. Дії з інформацією»** базується на розумінні дитиною поняття «інформація». Здобувачі освіти мають уміти наводити приклади інформації, властивостей інформації, форм подання та дій з інформацією з повсякденного застосування, ефективно використовувати інформацію. Поняття інформації, її властивостей, форм подання та використання у навчальному процесі розширюється і доповнюється на кожному етапі навчання. Таким чином забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

Змістова лінія **«Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією»** передбачає формування уявлення про те, що людина в житті постійно зустрічається з інформацією, працює з нею та може використовувати при цьому сучасні засоби ІТ з умінням захистити свій інформаційний простір. Для практичних робіт використовуються програми (онлайн-середовища Інтернету, додатки для мобільних пристроїв).

У ході реалізації змістової лінії **«Об'єкт. Властивості об'єкта»** розглядаються поняття об'єкта, властивостей об'єктів і значень цих властивостей. Діти мають наводити із власного життя приклади різних об'єктів, їхніх властивостей і значень цих властивостей, впорядковувати та групувати об'єкти на основі значень властивостей, мати уявлення про вплив значень властивостей об'єктів на подальше їх використання та опрацювання. Вчать будувати складні об'єкти із запропонованих частин, в тому числі самостійно доповнюючи з відсутніх компонентів, представляти інформацію про них різними способами - у вигляді чисел, тексту, зображень, схем, таблиць, презентацій; змінювати значення властивостей текстових та графічних об'єктів; досліджувати об'єкти за допомогою створених моделей. Об'єктний підхід має пронизувати навчання теоретичного та практичного матеріалу всіх змістових ліній курсу.

Змістова лінія **«Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання»** забезпечує розвиток навичок створення інформаційної моделі в різних програмних середовищах, зокрема у табличній формі; початкових навичок використання різноманітних засобів інформаційних технологій для вирішення навчальних завдань; сприймати та представляти інформацію у вигляді тексту: читати та змінювати тексти, визначати ключові слова в тексті, створювати та опрацьовувати текст; сприймати різноманіття графічних даних; створювати власні зображення у вигляді малюнків та творчо опрацьовувати готові зображення; презентувати інформацію у вигляді слайдів.

Змістова лінія **«Алгоритми»** спрямована на розвиток розуміння поняття виконавця, його середовища, команди, системи команд виконавця алгоритму, основних алгоритмічних структур, зокрема, слідування, розгалуження та повторення; умінь виконувати готові алгоритми, а також складати прості алгоритми для виконавців, які працюють у певному зрозумілому для відповідної вікової категорії середовищі, використовуючи просту систему їхніх команд; навичок шукати помилки в послідовності команд, аналізувати зміст завдань на складання алгоритму для виконавців; вміння розв'язувати задачі з повсякденного життя, застосовуючи алгоритмічний підхід: уміння планувати послідовність дій для

досягнення мети, передбачати можливі наслідки.

Курс розрахований на 105 годин: по 35 годин у кожному класі з розрахунку 1 година на тиждень

Програма побудована лінійно-концентрично. Зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

Учитель може змінювати порядок вивчення тем та самостійно визначає обсяг (кількість годин) на вивчення кожної теми курсу, а також на повторення, узагальнення та систематизацію під час вивчення кожної теми, вибудовуючи найбільш доречну для конкретного класу траєкторію навчання.

Важливо щоб здобувачі освіти зрозуміли головні особливості безпечної роботи з інформаційними джерелами та почали використовувати відповідні навички та знання при вивченні інших навчальних предметів. Важливим є задоволення пізнавальних інтересів здобувачів освіти, підтримка їх творчої ініціативи та прагнення до освоєння нових інформаційно-комунікаційних технологій, що створюватиме відчуття доступності в постійному оновленні своїх компетентностей.

Особливості організації навчально-виховного процесу: для дотримання норм безпеки дитини рекомендується організувати навчання у закритому захищеному інформаційному середовищі. Облікові записи для лектронного листування та співпраці в мережі створює адміністратор навчального закладу.

Оцінювання якості підготовки здобувачів освіти з предмету здійснюється в таких аспектах: 1) рівень володіння теоретичними знаннями; 2) здатність до застосування вивченого матеріалу у практичній діяльності; 3) свідоме та відповідальне ставлення до етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії; 4) вміння співпрацювати; 5) використання матеріалу із повсякденного життя, навчальних предметів; 6) свідоме знання правил безпечної праці.

3 клас

Програмне забезпечення, яке використовується: графічний редактор (офлайн та онлайн версії), текстовий редактор.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Зміст навчання

Інформація. Дії з інформацією

пояснює значення інформації для життя людини, наводить приклади із власного досвіду; [3 ІФО 1.1]

розрізняє види інформації за способом подання; [3 ІФО 1.1]

уміє перетворювати одну форму подання інформації в іншу: (текстове - в графічне, числове - в текстове тощо); [3 ІФО 1.2]

створює папку та документи в ній; [3 ІФО 1.2]

пояснює поняття «комп'ютерна мережа»; [3 ІФО 1.1]

розуміє призначення програми-браузера; [3 ІФО 3.2]

вміє використовувати гіперпосилання; [3 ІФО 3.2]

використовує мережі для отримання достовірної інформації та спілкування; [3 ІФО 3.3]

висловлює припущення про достовірність інформації, отриманої з цифрових та інших джерел; [3 ІФО 1.4]

Роль інформації в житті людини.

Перетворення інформації з одного виду в інший. Способи подання повідомлень, носії повідомлень, символи, кодування і декодування. Структурування інформації. Поняття про мережу Інтернет, програма- браузер, веб-сторінка, веб-сайт, гіперпосилання.

Авторське право. Безпечна робота в Інтернеті

дотримується правил використання власних і чужих творів; [3 ІФО 4.3]

виявляє повагу до авторства інших осіб [3 ІФО 4.3]

Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією

розповідає про історію виникнення пристроїв для роботи з інформацією; [3 ІФО 1.1]

називає носії інформації; [3 ІФО 1.1]

розрізняє технічні засоби для передавання, зберігання інформації; [3 ІФО 1.1]

використовує пристрої для передавання інформації; [3 ІФО 1.2]

наводить приклади пристроїв для введення та виведення інформації; [3 ІФО 1.1]

висловлює припущення про достовірність інформації; [3 ІФО 1.4]

пояснює наслідки для власного здоров'я надмірного використання цифрових пристроїв [3 ІФО 4.1], [3 СЗО 1.1]

Об'єкт. Властивості об'єкта

описує текстові і графічні об'єкти; [3 ІФО 1.3]

порівнює властивості текстових і графічних об'єктів за спільними і відмінними ознаками; [3 ІФО 1.3] визначає об'єкти, які відповідають заданим властивостям; [3 ІФО 1.3]

вміє змінювати значення властивостей текстових та графічних об'єктів; [3 ІФО 1.3]

досліджує об'єкти за допомогою створених моделей [3 ІФО 1.3]

Комп'ютерні програми. Меню та інструменти

розрізняє сучасні пристрої для роботи з інформацією; [3 ІФО 1.1]

вміє увімкнути та вимкнути комп'ютер та інші пристрої (за умови їх використання); [3 ІФО 1.2] використовує необхідні значки на Робочому столі для запуску і роботи в програмах; [3 ІФО 1.2] орієнтується в середовищах для перегляду зображень, читання текстів, слухання музики, завершує роботу з ними; [3 ІФО 3.2] створює зображення освітніх об'єктів [3 ІФО 2.4]

Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання

створює інформаційні продукти, поєднуючи текст, зображення, звук тощо для представлення ідей та/або результатів діяльності; [3 ІФО 2.4] створює та змінює прості зображення;

опрацьовує та використовує інформацію з різних джерел; [3 ІФО 2.4]

вміє заповнювати таблицю ознак для предметів з однієї групи (класу); [3 ІФО 1.3]

розробляє презентацію за логічною послідовністю; [3 ІФО 2.4]

доповнює презентацію текстом, зображенням, схемою; [3 ІФО 2.4]

редагує і форматує презентацію залежно від її призначення, змінює фон слайду;

застосовує режим показу презентацій [3 ІФО 2.4]

Історія виникнення пристроїв для роботи з інформацією. Джерело інформації. Носії інформації.

Пристрої введення та виведення інформації.

Введення текстових даних.

Правила введення та редагування текстових даних

Види об'єктів: текстові, графічні.

Інформаційний об'єкт. Властивості об'єкта. Створення моделі об'єкта за заданими властивостями.

Зміна значень властивостей об'єкта (колір тексту, шрифт, накреслення)

Текстові редактори.

Середовища для читання текстів. Закладки в тексті, цитати тощо.

Віртуальні бібліотеки, довідники, енциклопедії, словники.

Основні команди редагування: вирізати, копіювати, вставити, видалити. Уведення символів за допомогою клавіатури. Доповнення текстів зображеннями

Етапи створення інформаційної моделі в різних програмних середовищах. Створення

текстових інформаційних моделей, зокрема у табличні формі. Комп'ютерні презентації, редагування презентацій.

Утворення нового слайду, текстового вікна/поля.

Доповнення презентації текстом, зображенням, схемою.

Форматування презентації.

Режим показу презентації

Лінійні алгоритми

визначає алгоритмічні структури; [3 ІФО 2.1]
виконує, створює та записує алгоритми; [3 ІФО 2.1]
вміє діяти за інструкцією; [3 ІФО 1.3] *впорядковує* об'єкти за певними ознаками; [3 ІФО 1.3] *пояснює* наслідки порушення плану, алгоритму послідовності дій у близькому середовищі, готових програмах, іграх; [3 ІФО 1.2]
розрізняє істинні та хибні висловлювання [3 ІФО 1.4]

Команди і виконавці, алгоритми, способи подання алгоритму.
Запис лінійних алгоритмів.
Створення зображень за власними алгоритмами.
Знаходження та виправлення помилок у алгоритмах.
Логічні висловлювання

4 клас

Програмне забезпечення, яке використовується - середовище програмування.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Зміст навчання

Інформація. Дії з інформацією

вміє здійснювати простий пошук інформації у мережі Інтернет; [4 ІФО 1.2]
знає адреси деяких сайтів, зокрема електронних бібліотек, сайтів з навчальним контентом; [4 ІФО 3.1] *висловлює* припущення про достовірність інформації, отриманої з різноманітних джерел; [4 ІФО 1.4] *розрізняє* факти і судження; [4 ІФО 1.4] *добирає* належні засоби для спілкування з іншими особами, зокрема з людьми з особливими потребами безпосередньо та через Інтернет; [4 ІФО 4.2] *пояснює* наслідки використання інформаційних технологій, відповідальність за свою діяльність в Інтернеті; [4 ІФО 4.1]
дотримується правил використання власних і чужих творів [4 ІФО 4.3]

Пошук інформації у мережі Інтернет.
Інформаційна взаємодія.
Критичне оцінювання інформації

Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією

наводить приклади сучасних різновидів комп'ютерних пристроїв; [4 ІФО 1.1]
зберігає дані на цифрових носіях; [4 ІФО 1.2]
пояснює, як організована робота з даними у будь-якому цифровому пристрої; [4 ІФО 1.2]
має уявлення про процес створення роботів; [4 ІФО 1.1]
контролює час використання цифрових пристроїв [4 ІФО 4.1]

Сучасні носії інформації.
Організація роботи цифрового пристрою (введення, збереження, опрацювання, збереження або виведення даних).
Збереження інформації. Пам'ять комп'ютера (внутрішня та зовнішня) Огляд конструкторів з робототехніки

Об'єкт. Властивості об'єкта

класифікує об'єкти за їх властивостями;
зіставляє ознаки моделей реального і цифрового світу; [4 ІФО 1.3]
аналізує вплив подій на властивості об'єкта; [4 ІФО 1.3]
досліджує об'єкти за допомогою створених моделей; [4 ІФО 1.3]
вміє створювати просту анімацію [4 ІФО 2.4]

Об'єкти для створення моделей.
Форматування та редагування об'єктів. Додавання анімаційних ефектів до об'єктів

Комп'ютерні програми. Меню та інструменти

вміє відкривати та завершувати роботу у знайомих середовищах для програмування (офлайн та онлайн); [4 ІФО 1.2]
називає інструменти середовища та пояснює їх призначення; [4 ІФО 3.2]
описує порядок створення проектів; [4 ІФО 2.3]
вміє відкривати готові та зберігати створені проекти [4 ІФО 2.4]

Середовище програмування.
Команди та інструменти.
Проекти

Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання

називає складові об'єкта; [4 ІФО 1.3]

Складові частини об'єктів. Дії

називає які дії можна виконувати над об'єктом, які дії може виконувати об'єкт; [4 ІФО 1.3]
наводить приклади необхідності моделювання для розв'язування конкретних задач; [4 ІФО 1.3]
називає етапи створення інформаційної моделі; [4 ІФО 1.3]
створює математичні моделі; [4 ІФО 1.3]
прогнозує та формулює очікуваний результат; [4 ІФО 2.2]
коментує успішні та невдалі кроки у процесі роботи [4 ІФО 2.5]

об'єктів.
Математичні моделі.
Розв'язування задач з використанням математичного моделювання

Лінійні алгоритми

визначає алгоритмічні структури; [4 ІФО 2.1]
створює алгоритми з розгалуженням у середовищі програмування; [4 ІФО 2.1]
розробляє алгоритми (зокрема, для власної чи групової діяльності) з послідовних дій, умов, повторень; [4 ІФО 2.1]
аналізує та впорядковує послідовності; [4 ІФО 1.2]
знаходить помилки в алгоритмах та виправляє їх; [4 ІФО 2.2]
вміє розробляти спільний із однокласниками проект під керівництвом вчителя; [4 ІФО 2.5]
наводить приклади ігор та стратегій перемоги; [4 ІФО 2.5]
оцінює результати своїх навчальних досягнень та результати своїх однокласників [4 ІФО 1.4]

Середовище виконання алгоритму.
Алгоритми з розгалуженням, складання алгоритмів з повторенням.
Створення програмованих проєктів, зокрема анімаційних історій.
Ігри та стратегії перемоги

Мистецька освітня галузь

Мистецтво

Пояснювальна записка

Метою навчання мистецтва у школі є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- розвиток почуттєвої сфери учнів, набуття ними досвіду емоційно-естетичних переживань, формування мистецьких уподобань та особистісних художніх цінностей;

- поглиблення мотивації до пізнання творів вітчизняного і зарубіжного мистецтва; виховання гордості за здобутки рідного мистецтва та толерантного ставлення до мистецтва інших етносів і народів;

- формування умінь художнього сприймання, аналізу художньої мови та оцінювання творів мистецтва, аргументування думки відповідно до вікових можливостей з використанням мистецьких термінів;

- оволодіння способами художньо-творчої діяльності в різних видах мистецтва, комунікації з іншими в художній творчості;

- досягнення розуміння учнями можливостей цифрових технологій щодо їх застосування в мистецькій творчості;

- розвиток здатності самопізнання і самовираження, керування власними емоційними станами через мистецтво і різні види художньої творчості; розвиток креативності й мистецьких здібностей;

- формування здатності встановлювати зв'язок між видами мистецтва, між

мистецтвом та іншими сферами знання (літературою, математикою, знаннями про природу, історію тощо); мистецтвом і явищами довкілля; усвідомлення значення мистецтва в житті людини та художнього пізнання для власної успішності;

– формування культури глядача-слухача;

– соціалізація учнів через мистецтво, формування здатності об'єктивно оцінювати творчі здобутки свої та інших.

Відповідно до зазначених мети і завдань виокремлено **змістові лінії**: «художньо-творча діяльність», «сприймання та інтерпретація мистецтва», «комунікація через мистецтво», які розкривають основну місію загальної мистецької освіти.

Змістова лінія **«Художньо-творча діяльність»** націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне освоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовираження. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні виразні засоби творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення довкілля.

Змістова лінія **«Сприймання та інтерпретація мистецтва»** спрямована на пізнання цінностей, що втілюють твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього емоційно-ціннісне ставлення, мистецьку (термінологічну) пропедевтику.

Реалізація змістової лінії **«Комунікація через мистецтво»** націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких досягнень і можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво у середовищі, зокрема у різних культурно-мистецьких заходах, колективних творчих проєктах, обговореннях тощо, а також формування уявлень про можливість і способи регулювати свій емоційний стан завдяки мистецтву.

Опанування учнями мистецтва у початковій школі ґрунтується на засадах компетентнісного, ціннісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, ігрового та інтегративного підходів.

Мистецтво сприяє формуванню *ключових компетентностей*, зокрема, у процесі:

- усного висловлювання вражень від мистецтва; за допомогою коментування дорослого й оцінювання власної художньо-творчої діяльності (*вільне володіння державною мовою/ здатність спілкуватися рідною*);

- застосування мистецької термінології, що має іноземне походження, у процесі інтерпретації художніх творів (*спілкування іноземними мовами*);

- встановлення взаємозв'язків між засобами мистецтва і здійсненням елементарних розрахунків для пояснення художньої виразності творів (наприклад, пропорцій частин твору, визначення музичного метру, запису ритму, симетрії / асиметрії танцювального руху тощо) (*математична компетентність*);

- спостереження, дослідження і відтворення довкілля та явищ природи засобами мистецтва (*компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічна компетентність*);

- самостійного (чи за допомогою дорослого) використання інформаційних технологій для отримання мистецької інформації, художнього творення (*інформаційно-комунікаційна компетентність*);
- формування умінь визначати власні художні інтереси, досягнення і потреби; прагнення доцільно використовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва (*навчання впродовж життя*);
- співпраці з іншими, зокрема участі у мистецьких заходах, прикрашенні середовища для друзів, сусідів; прояву відповідальності за особистий і колективний результат; використання мистецтва для отримання задоволення (впливу на власний емоційний стан), опанування народних традицій, мистецтва рідного краю; толерантного ставлення до мистецтва різних народів (*громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей*);
- проявів творчої ініціативи та намагання її реалізовувати, зокрема через втілення у практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній); презентації результатів власних мистецьких досягнень (*підприємливість та фінансова грамотність*);
- виявлення бажання впроваджувати нові ідеї (*інноваційність*).

Культурна компетентність як стрижнева для мистецької освітньої галузі є інтегральною стосовно інших ключових компетентностей.

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через **інтегровані курси або предмети вивчення за окремими видами мистецтва**: наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо за умови реалізації упродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі та інтегрування навчального змісту.

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Зміст навчання

Художньо-творча діяльність

виконує дитячі пісні (зокрема, музичний фольклор); [3 МІО 1.1];
добирає засоби музичної виразності (темп, динаміку), необхідні для створення настрою, характеру; [3 МІО 1.1]; [3 МІО 1.2];
розуміє значення вокальних вправ для правильного виконання; *стежить* за точністю і виразністю інтонування, чіткістю дикції, співацькою поставою, диханням; [3 МІО 3.1];
виконує в ансамблі нескладні композиції (трикутник, бубон, маракас, дзвіночки, барабан, тріскавки, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон, металофон, синтезатор тощо); [3 МІО 1.1];
самостійно добирає тембр музичного інструменту для передачі відповідного образу; [3 МІО 1.1]; [3 МІО 2.1];
імпровізує голосом (музичні, мовленнєві інтонації) та на музичних інструментах; [3 МІО 1.2]
створює варіанти ритмічного супроводу до пісні на музичному інструменті за вибором; [3 МІО 1.2];

Спів (співацька постава, дихання, інтонація, фразування, дикція).
 Оперування засобами виразності та способами створення вокального і вокально-ансамблевого / хорового художнього образу.
 Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, гра в ансамблі зі створенням ритмічного супроводу до пісні тощо.
 Правила гігієни у користуванні музичними інструментами.
 Оволодіння музичною грамотою (за необхідністю для художньо-творчої діяльності).
 Знайомство з елементарною нотною грамотою, необхідною для виконання творів. Відтворення запису найпростіших ритмічних

рієнтується в поняттях музичної грамоти (звук, мелодія, акомпанемент, музична форма, динаміка, схеми диригування (на 2/4); [ЗМІО 2.2]
орієнтується в нотному записі (за доцільності для виконання); *читає* запис найпростіших ритмів; [ЗМІО 2.2]
організує самостійно робоче місце для занять різними видами образотворчої діяльності [З МІО 1.1];
дотримується охайності і правил техніки безпеки; *самостійно користується* знайомими художніми інструментами (палітрою, різними видами пензлів, стеками, ножицями тощо) [З МІО 1.1]; *добирає* художні матеріали, відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне), в якому працює [З МІО 1.1];
розпізнає форми (реалістичні, декоративні); *досліджує* форму предмету та спрощує її до геометричної подібності [З МІО 1.3];
порівнює будову різних природних форм, їх пропорцій [З МІО 1.3]; *добирає* відтінки кольору за насиченістю [З МІО 1.2];
створює реалістичні, казкові, фантастичні образи [З МІО 1.3];
виконує елементарні замальовки з натури та за уявою в ескізній формі (предмети побуту, об'єкти природи та архітектури) [З МІО 1.3];
створює зображення в процесі експериментування з кольорами, лініями, крапками різного розміру, формами, об'ємами, фактурами тощо [З МІО 1.2]; *самостійно створює* просту, зокрема орнаментальну, композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну), *використовує* усю площину аркуша;
виконує прості композиції на площинні та в об'ємі [З МІО 1.2];
обирає формат (прямокутний, квадратний, трикутний, в колі, в овалі) для кращого втілення задуму [З МІО 1.1];
виділяє композиційний центр, головне і другорядне, враховуючи основні пропорції зображуваних предметів, композиційні засоби та правила [З МІО 1.1];
використовує елементарні закони перспективи (одне за іншим; ближче – більше, яскравіше, тепліше, далі – менше та блідіше, холодніше), передаючи плановість простору у площинних зображеннях [З МІО 2.2];
передає в зображеннях елементарну будову птахів, тварин, людини, посилено передає рух; ілюзорні зміни розмірів предметів в залежності від розміщення у просторі; смислові зв'язки між об'єктами в сюжетних композиціях [З МІО 1.3];
розрізняє особливості об'ємного (круглого та рельєфного) зображення [З МІО 2.2]; *порівнює* найпростіші елементи об'ємних форм [З МІО 1.3];
виражає особливості об'єкту як образу засобами

послідовностей.

Організація робочого місця для занять образотворчим мистецтвом.
Освоєння інструментарію для образотворчої діяльності.
Використання відомих засобів образотворчої виразності для створення візуальних образів.
Зображення графічними та живописними матеріалами (традиційними та сучасними).
Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компоновання елементів композиції (площинна, об'ємна), відтворення плановості простору у площинних зображеннях.
Ліплення з пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами.
Поняття про декор як засіб наповнення й збагачення форми.
Елементарна стилізація форм та оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо).
Розміщення об'єктів у форматі з дотриманням засобів та правил композиції, для підсилення композиційного центру.
Застосування у художньо-творчій діяльності поняття контрасту форм, кольорів .
Передача плановості у зображенні з натури та за уявою.
Створення сюжетних композицій
Сприймання засобів виразності в скульптурі (барельєф, горельєф).
Створення художнього образу засобами декоративної насиченості форми (фактурою, деталями, розписом).
Прикрашання місця, де навчається, живе.
Вирізування, конструювання з паперу та інших підручних матеріалів. Робота з природними матеріалами.
Створення синтетичного художнього образу.
Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема, під час рольового виконання пісні).

форми і декору (як у об'ємному так й у площинному зображенні) [3 МИО 1.1];

оздоблює об'ємну форму рельєфним або живописним декором [3 МИО 1.1];

онструює та створює прості композиції з паперу, художніх, природних та різних підручних матеріалів, самостійно *добирає* складові композиції [3 МИО 1.2]; творчо *використовує* різні техніки, інструменти та матеріали для втілення власного задуму (саморобні штампи, набрызк, декупаж, колаж) [3 МИО 1.2]. *поєднує* засоби різних видів мистецтва для втілення художнього задуму; [3МИО 1.1]; [3 МИО 2.2] *імпровізує* засобами пантоміми (міміка, жести); пластично інтонує музичні образи; [3 МИО 1.2]; • *виконує* нескладні ролі (в тому числі, пісні «у ролях»), *добирає засоби* вираження (темп, тембр голосу, динаміку, рухи, міміку); [3МИО 1.1]; [3 МИО 1.2]; • *грає* елементарні театральні етюди (самостійно *обирає* відомих персонажів та перевтілюється в них, зокрема, *імітує* характерні рухи, ходу, звуки, міміку тощо); [3 МИО 1.2]; *вправляється* над інтонацією мовлення, диханням; дикцією, мімікою, жестами; *рухається* під музику, *добираючи* відомі танцювальні елементи (народні, сучасні); *узгоджує* свої рухи з музичним супроводом (співом); створює сценічні інтерпретації пісенних образів; [3 МИО 1.1];

використовує атрибути для підсилення синтетичної виразності (із запропонованих); [3 МИО 1.1]; *комбінує* знайомі художні техніки, звуки, ритми, рухи, лінії, кольори, форми, фактури, матеріали тощо для втілення ідеї в художньому образі [3 МИО 1.2]; *створює* образи, використовуючи знайомі засоби та способи за уявою [3 МИО 1.1]; [3 МИО 1.2]; творення образів (звуки, слова, пантоміму, рухи, лінії, кольори, об'єми, декор тощо), якими може виразити свої почуття та емоції [3 МИО 3.4]; *виокремлює і фіксує* в доступний спосіб цікаві явища довкілля; відтворює їх у творчій діяльності (імпровізаціях мелодій, інсценізації пісень, пластичному інтонуванні); [3 МИО 1.3] *пропонує* ідеї оздоблення місця, де навчається, живе [3 МИО 1.3]; *реалізовує* їх (за допомогою інших або самостійно втілює нескладний задум оздоблення місця, де навчається і власного помешкання [3 МИО 1.3];

розпізнає власні емоції від художньої творчості, *обирає* види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою [3 МИО 3.4]; *передає* власні емоції у творчій роботі за допомогою кольору [3 МИО 1.1]; [3 МИО 3.4] • *дотримується* загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо) [3МИО 3.3];

Сприймання та інтерпретація мистецтва

моцінно сприймає твори різних видів мистецтва і виявляє враження у вербальний або невербальний спосіб; [3 МИО 2.1];

вирізняє елементи музичної мови, застосовані для

Відтворення нескладних танцювальних елементів.

Елементарне вправління у сценічній поведінці.

Добір реквізиту, бутафорії, деталей костюмів.

Експериментування зі звуками, тембрами, ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами.

Спостереження за довкіллям для створення художніх образів (повадки тварин; характерні особливості ходи, жестів людей різного віку, інтонація мовлення людини в різних життєвих ситуаціях тощо), вплив світла на зміну кольорів у природному середовищі;

Самовираження в художньо-творчій діяльності.

Культура глядача, слухача.

Сприймання творів різних видів мистецтва.

Виразні засоби (елементи мови) різних видів мистецтва (музичне,

характеристики музичного образу, зокрема із сюжетною (літературною) програмою (мелодія, темп, інструменти), лад (мажор, мінор); [3 МИО 2.2] *розпізнає* прості музичні форми (двочастинна, тричастинна, куплетна); [3 МИО 2.1]; [3 МИО 2.2]

визначає особливості втілення образу у творах образотворчого мистецтва та архітектури [3 МИО 2.2]; *характеризує* колір об'єктів довкілля відповідно до часу доби та пір року [3 МИО 2.2];

висловлює судження щодо передання емоційного стану зображуваних об'єктів та явищ навколишнього світу у творі (зокрема, у стані спокою та в русі) [3 МИО 2.1];

визначає композиційну будову твору образотворчого мистецтва та архітектури [3 МИО 2.2];

вирізняє кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), насиченість (яскравий, тьмянний) загальний колорит; елементи композиції твору (центр, головне і другорядне; побудову твору (симетричну та асиметричну, статичну, динамічну, ритмічну, метричну) [3 МИО 2.1];

цілісно охоплює увагою художній твір; зосереджується на характерних деталях;

порівнює музичні та візуальні, хореографічні образи; [3 МИО 2.1];

зіставляє твори мистецтва та явища довкілля (за допомогою вчителя) [3 МИО 1.3]; [3 МИО 2.2]; *вирізняє* елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, музичне оформлення театрального/екранного твору [3 МИО 2.2] ;

розрізняє засоби виразності та характеризує музичні твори вокальні та інструментальні; [3 МИО 2.2]

розрізняє засоби виразності та характеризує твори живопису, графіки, скульптури [3 МИО 2.2];

розрізняє та характеризує виразні засоби різновидів театрального мистецтва (драматичний, ляльковий, музичний), народної, класичної та сучасної хореографії; [3 МИО 2.2]

розрізняє та характеризує виразні засоби анімаційних фільмів; [3 МИО 2.2]

розпізнає та характеризує художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо) [3 МИО 2.2] ;

порівнює природні форми, образи довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням [3 МИО 1.3];

визначає власні емоції від сприймання мистецьких творів [3 МИО 3.4];

добирає слова для характеристики вражень із власного запасу [3 МИО 3.3]; *пояснює*, що подобається або не подобається у творі [3 МИО 2.1];

обирає твори відповідно до свого настрою; пояснює, від чого дістає насолоду; *добирає* твори для поліпшення свого настрою [3 МИО 2.1]; [3 МИО 3.4]

образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).

часть в обговоренні мистецького твору з використанням знайомих мистецьких термінів.

Використання декору для створення образу.

Ознайомлення з елементарними поняттями з кольорознавства та композиції.

Сприймання синтетичних образів.

Зіставлення виразних засобів різних видів мистецтва.

Зіставлення художніх образів, подібних за сюжетом та втілених у різних видах мистецтва.

Мистецька пропедевтика.

Знайомство з різновидами музичного (вокальна, інструментальна),

образотворчого (живопис, графіка, скульптура); театрального

(драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна,

класична, сучасна), кіно (кінофільм, мультфільм); жанрами музичного

мистецтва (пісня, танець, опера, балет); жанрами образотворчого мистецтва

(портрет, пейзаж (красвид), натюрморт, анімалістичний тощо); видами

орнаментів (рослинний, геометричний тощо та за призначенням (стрічковий,

розетка); видами анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна),

танцями (гопак, козачок, вальс, полька тощо).

Спостереження за довкіллям та його втіленням у художніх образах.

Самопізнання через сприймання творів мистецтва.

Вербальний опис вражень, емоцій, викликаних творами.

Використання у сприйманні творів різних видів мистецтва для задоволення та поліпшення власного емоційного стану.

Самовираження у художньо-творчій діяльності Розуміння значення мистецтва у житті людини.

відтворює емоційні враження від твору мистецтва улюбленими художніми засобами [3 МІО 3.4];
порівнює свої настрої та почуття із тими що втілені у художньому творі (на основі діалогу між автором та глядачем) [3 МІО 2.1].

Комунікація через мистецтво

характеризує власну творчість за поданими орієнтирами; [3 МІО 3.1];
пояснює, що вдалося чи не вдалося; визначає за допомогою вчителя/ вчительки труднощі; *обирає* (за допомогою вчителя/ вчительки) спосіб удосконалення [3 МІО 3.2];
презентує результати власної творчості (співає улюблені пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо) перед рідними, однолітками [3 МІО 3.2]; *пояснює* задум [3 МІО 3.2];
визначає досягнення однолітків у художньо-творчій діяльності, виявляючи доброзичливість у висловлюваннях; [3 МІО 3.3];
обговорює з іншими враження від сприймання творів різних видів мистецтва та творчої діяльності, поважаючи уподобання інших [3 МІО 3.3];
бере участь у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, виставках, фестивалях, інсценізаціях народних обрядів, арт-мобак, тижнях мистецтва тощо), у колективних творчих проєктах, зокрема із використанням засобів улюбленого виду мистецтва і художньо-творчої діяльності [3 МІО 3.3];
виконує різні дії / ролі в колективному творчому процесі, *виявляючи повагу* до інших [3 МІО 3.3]

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Художньо-творча діяльність

виконує дитячі пісні (зокрема, музичний фольклор, називаючи жанри виконуваних пісень (колискові, закличні, веснянки, щедрівки тощо),
виконує прості канони; [4 МІО 1.1];
добирає засоби музичної виразності (темп, динаміку, штрихи, тембр), необхідні для створення образу пісні, пропонуючи різні варіанти; [4 МІО 1.1]; [4 МІО 1.2];
пояснює значення вокальних вправ для правильного виконання;
стежить за точністю і виразністю інтонування, чіткістю дикції (вимови), фразування;
стежить за співацькою поставою, диханням; [4 МІО 3.1];
грає в ансамблі нескладні композиції (трикутник, бубон, барабан, тріскавки, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон, металофон, синтезатор тощо); [4 МІО 1.1];
самостійно добирає тембр музичного інструменту для передачі відповідного образу, *пояснює* свій вибір;

Презентація власних творчих досягнень.
Оцінювання власної творчості за поданими орієнтирами.

Оцінювання творчих здобутків однолітків за спільно визначеними орієнтирами.

Виховні ситуації на основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, вчинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами).

Колективне виконання творчого задуму.
Оцінювання і самооцінювання у колективній творчості.
Проведення шкільних мистецьких заходів.

Дотримання правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації.

Зміст навчання

Спів (співацька постава, дихання, фразування, дикція, відтворення характеру, настрою).

Створення образу пісні. Інтонування.

Оперування засобами виразності та способами створення вокального і вокально-ансамблевого (хорового)

Демонструє способи звуковидобування на найпростіших інструментах; [4 МІО 1.1]; [4 МІО 2.1]; орієнтується в поняттях музичної грамоти (звук, мелодія, акомпанемент, музична форма, динаміка, схеми диригування (на 2/4; 3/4) тощо); орієнтується в нотному записі (за доцільності для виконання); читає і виконує найпростіший ритмічний супровід, зокрема в різних темпах та динаміці, в русі (плескання, відбивання ногами та з використанням ударних інструментів; [4 МІО 2.2] імпровізує голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах; створює найпростіші ритмічні варіації супроводу до пісні або інструментальної мелодії (2/4, 3/4, 4/4), самостійно добирає різноманітні інструменти для супроводу, імпровізує із поєднанням (чергуванням) співу та гри на музичних інструментах. [4 МІО 1.2] дотримується правил техніки безпеки; добирає інструменти, художні матеріали відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне, тощо), в якому працює [4 МІО 1.1]; виконує площинні живописні та графічні зображення; об'ємні композиції [4 МІО 1.3]; дотримується правил зображення об'ємних предметів [4 МІО 1.1]; спостерігає залежність впливу освітлення на зміну кольору [4 МІО 1.3]; використовує емоційні можливості кольору: висвітлення та затемнення кольорів [4 МІО 1.1]; розрізняє види штрихування для передання об'єму зображуваного об'єкту [4 МІО 1.1]; передає характерні особливості жіночого, чоловічого, дитячого образів, професії через одяг та зовнішні ознаки; особливості будови птахів, тварин і пластичну виразність руху; характер силуетної форми архітектурних споруд [4 МІО 1.3]; створює відкриту чи закриту декоративну композицію (на площині або в об'ємі) [4 МІО 1.2]; має уявлення про види і характерні особливості народних художніх промислів України [4 МІО 2.1]; виділяє композиційний центр головне і другорядне у сюжетній композиції [4 МІО 1.1]; дотримується цілісності при створенні композиції [4 МІО 1.1]; використовує елементарні закони перспективи передаючи плановість простору у площинних зображеннях, враховуючи основні пропорції зображуваних предметів [4 МІО 1.2]; під час створення композиції використовує усю площину аркуша [4 МІО 1.1]; конструює та створює прості композиції з паперу, художніх, природних та підручних матеріалів, самостійно добирає складові композиції [4 МІО 1.2]; міксує техніки та матеріали (гуаш, фломастер,

художнього образу

Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, відтворення ритмічних послідовностей на різних інструментах; гра в ансамблі (зокрема, за заданими простими ритмічними рисунками).

Знайомство з елементарною музичною грамотою (за необхідністю для художньо-творчої діяльності), зокрема необхідною для виконання, читання і запису найпростіших ритмічних послідовностей.

Визначення виконавських труднощів.

Використання вправ культури роботи, гігієни і техніки безпеки під час художньо-творчої діяльності.

Бачення (при спрямуванні вчителя) недоліків у своїй роботі та виправлення їх.

Вільне користування (традиційними та сучасними) графічними, живописними інструментами та матеріалами під час художньо-творчої діяльності різних художніх техніках.

Ліплення з пластичних матеріалів пластичним і конструктивним способом.

Вирізування з паперу, конструювання з природного матеріалу.

Використання різних засобів образотворчої виразності для створення образів у жанрах: натюрморт, портрет, побутовий жанр, анімалістичний жанр та ілюструванні літературних творів.

Зображення багатопланової композиції з 2-х (3-х) об'ємних предметів (натюрморт), просторової композиції (пейзаж), тематичної композиції (побутовий жанр); декоративної композиції в об'ємі (ліплення, чеканка) або на площині (розпис, витинання,

вигинання) для втілення власного задуму (зокрема, інсталяція) [4МІО 1.2];
поєднує засоби різних видів мистецтва для втілення художнього задуму [4 МІО 1.2];
імпровізує засобами пантоміми (міміка, жести, хода, мовлення, зміна темпоритму);
● пластично інтонуює інструментальну музику (без слів), передаючи настрій; [4 МІО 1.2];
самостійно добирає і пояснює виразні засоби різних мистецтв для створення синтетичного образу (тембр, тембр голосу, динаміка, рухи, міміка, колір і форма костюму, гриму, деталей оформлення простору), покладаючись на власний досвід; [4 МІО 1.1]; [4 МІО 2.2]
створює сценічні інтерпретації пісенних образів, виконує нескладні ролі (в тому числі, пісні «у ролях»), [4МІО 1.1]; [4МІО 2.2]
● грає елементарні театральні етюди (перевтілюється у запропонованих персонажів; [4 МІО 1.2];
● вправляється над інтонацією мовлення, диханням; дикцією, мімікою, жестами; імітує характерні рухи, ходу, звуки, міміку, інтонацію і тембр, ритм мовлення, пояснює різницю у виборі засобів виразності характерних персонажів); [4 МІО 1.1]; [4 МІО 2.2]
рухається під музику, використовуючи відомі танцювальні елементи (народні, сучасні, спортивні тощо) відповідно до стилю музики; [4МІО 1.1]; [4МІО 2.2]
демонструє елементи деяких народно-сценічних та побутових танців (гопак, козачок, вальс, полька, мазурка, полонез, лезгінка тощо); [4МІО 1.1]; [4 МІО 2.2]
узгоджує рухи з музичним супроводом (співом), орієнтується у сценічному (танцювальному) просторі; використовує найпростіші прийоми сценічної поведінки (вітання, поклони, звернення до публіки тощо); [4 МІО 3.2]; [4 МІО 3.3];
добирає атрибути для підсилення виразності (із запропонованих або знайомих предметів); [4 МІО 1.1];
експериментує зі знайними художніми техніками, звуками різних тембрів (вокальними та інструментальними, у тому числі із доцільним застосуванням шумових ефектів), з лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо [4МІО 1.2], придумує образи, використовуючи знайомі виразні засоби та способи творення (звуки, слова, пантоміму, рухи, лінії, кольори тощо), якими може виразити свої почуття та емоції,
доцільно комбінує елементи для втілення ідеї в художньому образі [4 МІО 1.1];
виокремлює і фіксує в доступний спосіб (фото, аудіо, відеозйомка, замальовки тощо) цікаві явища довкілля, використовує (поєднує, комбінує) їх у творчій діяльності [4 МІО 1.3];
організовує середовище навколо себе: пропонує ідеї

керамічна народна іграшка тощо).
Створення синтетичного художнього образу.
Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема, під час рольового виконання пісні, музичного твору з характерною сюжетною програмою).
Елементарне вправлення у сценічній поведінці, участь в ансамблевих формах театралізацій, інсценізацій.

Імпровізація засобами пантоміми (міміка, жести), у тому числі з партнерами.

Відтворення елементарних танцювальних елементів.

Елементарне оформлення сценічного простору для інсценізацій, театралізацій (створення бутафорії, деталей реквізиту. Елементи гриму. Виразність костюму).
Експериментування зі звуками (тембрами, регістрами), ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо.

Дослідження довкілля, фіксація і використання спостережень із власного досвіду для створення художніх образів (повадки тварин; характерні особливості ходи, жестів людей різного віку, інтонація мовлення і пластики людини в різних життєвих ситуаціях тощо).

Прикрашання місця, де навчається, живе.

Самопізнання і самовираження в художньо-творчій діяльності.

Використання видів мистецької діяльності та власних уподобань для

його оформлення та можливі засоби їх художнього втілення [4 МІО 1.3];

створює елементи композиції / декору для оформлення середовища, в якому живе і навчається; використовує побачене і почуте в художньо-творчій діяльності [4 МІО 1.3];

розпізнає власні емоції від різних видів мистецької діяльності [4 МІО 3.4]; *визначає* улюблені види мистецької діяльності, займається ним/ ними у вільний час для задоволення; пояснює свій інтерес до певного виду діяльності; обирає їх відповідно до свого настрою, визначає твори мистецтва, звернення до яких поліпшує настрій [4 МІО 3.4];

● *дотримується* загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеїтощо) [4МІО 3.3];

Сприймання та інтерпретація мистецтва

емоційно сприймає твори різних видів мистецтва і виявляє враження у вербальний або невербальний спосіб;

відтворює емоційні враження мистецтва різними художніми засобами *пояснює*, що подобається або не подобається у творі [4 МІО 2.1];

вирізняє і характеризує елементи музичної мови, застосовані для характеристики музичного образу (мелодія, темп, динаміка, ритм, регістр, характер музичної інтонації; тембр та склад виконавців (соліст, хор, оркестр, деякі тембри музичних інструментів), лад (мажор, мінор), розпізнає музичні форми (рондо, варіації); [4 МІО 2.1]; [4 МІО 2.2]

вирізняє і характеризує елементи художньої мови творів образотворчого мистецтва, застосовані для характеристики художнього образу: кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), елементи композиції твору (центр, головне і другорядне, симетрію та асиметрію) [4 МІО 2.2];

цілісно охоплює увагою художній твір; зосереджується на характерних деталях; виявляє здатність керувати увагою під час сприймання;

відзначає кульмінацію у музичному творі, танці, виставі; [4 МІО 2.1];

порівнює музичні та візуальні, сценічні, хореографічні образи, [4 МІО 2.2] *зіставляє* художні образи та явища довкілля (за допомогою вчителя); [4 МІО 1.3] [4МІО 2.2];

● *вирізняє* елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики цілісного художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, грим, реквізит, освітлення, музичне оформлення театрального/екранного твору; [4 МІО 2.2] *вирізняє і порівнює* засоби виразності різних видів мистецтва у створенні подібних образів (зокрема, персонажів казок, тварин, героїчних, фантастичних інших характерних образів, явищ природи) [4 МІО 2.2];

задоволення та поліпшення емоційного стану.

Виховання культури глядача, слухача.

Сприймання творів різних видів мистецтва.

Опанування виразними засобами (елементами) різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).

Вербальна характеристика змісту творів, які мають зображальну або літературну (сюжетну) програму, яскраво виражену жанрову основу (знайомі танці, пісня – колискова, коломийка інші);

Сприймання синтетичних образів.

Зіставлення і характеристика виразних засобів різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).

Зіставлення художніх образів, подібних за сюжетом та втілених у різних видах

❖ *розпізнає та характеризує* художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо); ● *розрізняє* засоби та характеризує музичні твори вокальні та інструментальні (симфонічні), хорові; *називає* знайомі інструменти оркестру; ● *розрізняє* тембри вокальних голосів; *характеризує твори живопису, графіки, скульптури, розрізняє засоби художньої виразності* [4 МІО 2.2]; ● *розрізняє та характеризує* виразні засоби різновидів театрального мистецтва (драматичний, ляльковий, музичний – опера, балет, мюзикл), народної, класичної, сучасної хореографії; [4 МІО 2.2] ● *розрізняє та характеризує* виразні засоби анімаційних фільмів; [4 МІО 2.2] ● *наводить приклади жанрів циркового мистецтва, покладаючись на власний досвід*; [4 МІО 2.2] *розпізнає* за характерними ознаками деякі жанри музичного і музично-театрального (пісня, танець, опера, балет, мюзикл тощо); [4 МІО 2.2] *має уявлення* про етнічне походження і *характеризує* елемент деяких народних танців (гопак, козачок, полька, мазурка, лезгінка тощо); [4 МІО 2.2] *називає* характерні особливості жанрів образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка), види анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна) [4 МІО 2.2]. *порівнює* природні форми, образи доквілля з їх художнім трактуванням [4 МІО 2.1]; *розпізнає і характеризує* власні емоції, враження від сприймання мистецьких творів [4 МІО 3.4]; *пояснює*, що подобається або не подобається у творі, [4 МІО 3.4] *порівнює свої уподобання* щодо різних видів мистецтва [4 МІО 3.4]; *визначає* свої враження від різних творів одного виду мистецтва (за жанрами, настроями, образами, засобами виразності тощо) [4 МІО 3.3]; [4 МІО 3.4]; *вирізняє* і обирає для сприймання твори мистецтва, що змінюють або передають його / її настрої [4 МІО 3.4]; *рекомендує* улюблені твори для сприймання іншим [4 МІО 3.3].

Комунікація через мистецтво

характеризує власну творчість за поданими орієнтирами, *аналізує* свої досягнення, свої сильні сторони, визначає за допомогою вчителя/ вчительки необхідні для самовдосконалення дії; [4 МІО 3.1]; *обирає* (за допомогою вчителя/ вчительки) спосіб удосконалення та може його пояснити; [4 МІО 3.1]; презентує створені художні образи, обираючи за допомогою вчителя спосіб презентування (спів, танцювальні рухи, пантоміма, витвори образотворчого мистецтва, інформаційні технології) перед рідними, однолітками, молодшими учнями [4 МІО 3.2];

мистецтва.

Мистецько-понятійна пропедевтика.

Мистецька обізнаність.

Різновиди музичного (вокальна, інструментальна, вокально-інструментальна, хорова, симфонічна музика), образотворчого (живопис, графіка, скульптура).

Поняття про мистецтво архітектури.

Сценічні мистецтва: театр (драматичний, ляльковий, зокрема, виділяльок, музичний); хореографія (народна, класична, сучасна, зокрема деякі народно-сценічні та побутові танці -гопак, козачок, вальс, полька, мазурка, полонез тощо). Цирк.

Екранні мистецтва (кінофільм, мультфільм, зокрема різновиди анімації – (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна).

Жанри образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); Види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка).

Мистецькі професії відповідно до видів мистецтва.

Дослідження доквілля. Проведення паралелей між явищами доквілля і художніми образами в різних видах мистецтва.

Самопізнання через сприймання творів мистецтва.

Вербальний опис вражень, емоцій, викликаних творами.

Самокореція емоційних станів засобами мистецтва.

Використання творів різних видів мистецтва для задоволення та поліпшення власного емоційного стану.

Колективне виконання творчого задуму.

Оцінювання і самооцінювання у колективній творчості.

Робота з найпростішими джерелами інформації.

Участь у шкільних мистецьких заходах.

Участь в оформленні художніми засобами немистецьких заходів (олімпіад, тематичних ранків, спортивних змагань тощо).

Дотримання правил творчої співпраці,

пояснює задум, захищає свою позицію [4 МІО 3.2];
Презентація власних творчих досягнень.
Оцінювання власної творчості за поданими орієнтирами.
Відстоювання права на самовираження.
Виховні ситуації на основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, вчинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами).
Порівняння сюжетів, вчинків тощо персонажів творів з життєвими ситуаціями.

Оцінювання творчих здобутків однолітків.86

визначає досягнення в художньо-творчій діяльності однолітків, виявляючи об'єктивність і доброзичливість у висловлюваннях [4 МІО 3.1]; обговорює з іншими враження від сприймання творів різних видів мистецтва та творчої діяльності, поважаючи уподобання та інтереси інших; ділиться своїми спостереженнями у довірливій та соціумі [4 МІО 3.3];

- *знаходить* просту мистецьку інформацію (підручники, енциклопедії; аудіо- та відеозаписи, інтернет-ресурси тощо), ділиться нею з іншими, пояснює свої уподобання; [4 МІО 3.2]; [4 МІО 3.3]; *бере участь* у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, інсценізаціях народних обрядів, арт-мобах, тижнях мистецтватощо), колективних творчих проєктах, зокрема із використанням засобів різних видів мистецтва і художньо-творчої діяльності [4 МІО 3.3]; *виконує різні дії / ролі* в колективному творчому процесі; *дотримується* правил взаємодії і творчої співпраці, *виявляє повагу* до інших [4 МІО 3.3]

взаємодії, комунікації.

Партнерство на сцені (у виконавській музичній або театральній творчості).

Фізкультурна освітня галузь

Фізична культура

Пояснювальна записка

Метою навчання фізичної культури є всебічний фізичний розвиток особистості учня засобами фізкультурної та ігрової діяльності, формування в молодших школярів ключових фізкультурних компетентностей, ціннісного ставлення до фізичної культури, спорту, фізкультурно-оздоровчих занять та виховання фізично загартованих і патріотично налаштованих громадян України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**: – виховання в молодших школярів розуміння значущості занять фізичними вправами, спортивними іграми як важливого засобу зміцнення здоров'я, отримання задоволення, гартування тіла та характеру, самовираження, соціальної взаємодії у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності; – формування в учнів здатності володіння різними способами рухової діяльності, виконання фізичних вправ; уміння грати в рухливі та спортивні ігри за спрощеними правилами; – розвиток в молодших школярів здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки позитивних та негативних чинників щодо стану свого здоров'я та фізичного розвитку; – використовувати різні способи пошуку корисної інформації у довідникових джерелах, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікативних технологій і критичного мислення; – формування в учнів здатності творчо застосовувати набутий досвід з фізичної культури, використовувати сили природи для зміцнення

здоров'я та фізичного вдосконалення; – розвиток в молодших школярів здатності використовувати навички самоконтролю і самооцінювання свого фізичного стану, дотримуватися санітарно-гігієнічних правил та безпечної поведінки в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– розвиток в учнів здатності спілкуватися і взаємодіяти з дорослими й однолітками, співпрацювати та досягати спільних командних цілей у процесі спортивно

-ігрової діяльності, використовувати термінологічний апарат з фізичної культури рідною мовою під час фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– виховання в молодших школярів емоційно-ціннісного ставлення до занять фізичною культурою та спортом, здатності добирати фізичні вправи для розвитку фізичних якостей з урахуванням індивідуальних можливостей, бажання керуватися правилами безпечної і чесною гри, вміння боротися, вигравати і програвати; формування зацікавленості досягненнями українських спортсменів на Олімпійських іграх та інших спортивних змаганнях.

Зазначена мета і завдання реалізуються за такими **змістовими лініями**: «Рухова діяльність», «Ігрова та змагальна діяльність».

Змістова лінія **«Рухова діяльність»** передбачає формування в молодших школярів уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, способів рухової та ігрової діяльності, спрямованих на фізичний розвиток, зміцнення здоров'я та формування в молодших школярів умінь і навичок володіння різними способами рухової діяльності; здатності виконання вправ основної гімнастики, організуючих вправ, елементів акробатики, вправ корегувальної спрямованості та тих, що пов'язані з незвичним положенням тіла у просторі, ходьбою, бігом, танцювальними кроками, лазінням і перелізанням, стрибками; навичок володіння м'ячем; розвиток фізичних якостей; формування правильної постави й профілактику плоскостопості.

Змістова лінія **«Ігрова та змагальна діяльність»** передбачає виховання в молодших школярів ініціативності, активності та відповідальності у процесі рухливих і спортивних ігор за спрощеними правилами; забезпечення усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій; формування вміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю сприймати поразку, контролювати свої емоції, організовувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі ігрової та змагальної діяльності, виконувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за власні рішення користуватися власними перевагами і визнавати недоліки в тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо); формування в молодших школярів умінь і навичок виконання естафет.

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Рухова діяльність

має уявлення про історію виникнення Олімпійських ігор; *називає* олімпійське гасло та символ Олімпійських ігор; *пояснює* вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я учнів [3 ФІО 2.2];

добирає спортивний інвентар відповідно виду спорту [3 ФІО 1.2]; *контролює* свій фізичний стан за

Зміст навчання

Історія виникнення Олімпійських ігор.
Символи, ритуали і церемонії Олімпійських ігор.
Вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я учнів.
Спортивний інвентар для різних видів

частотою серцевих скорочень, диханням та самопочуттям перед фізичними навантаженнями в процесі та після занять [3 ФІО 2.1]; [3 ФІО 2.2]; виконує організовуючі вправи команди на перешикування з однієї шеренги уступама за розрахунком 9, 6, 3, на місці [3 ФІО 1.1]; виконує загальнорозвивальні вправи з предметами (малі м'ячі, скакалки) та без предметів [3 ФІО 1.1]; розрізняє та виконує присідання, виси, упори: присідання, нахили тулуба у сіді з різними положеннями ніг; перехід із сиду на правому стегні у сід на лівому стегні; виси та упори - згинання і розгинання рук в упорі на стегнах, в упорі лежачи; перехід із упору присівши в упор стоячи, із упору лежачи в упор лежачи боком і навпаки; упор на перекладині [3 ФІО 1.2]; виконує елементи акробатики: перекид назад в упор стоячи на колінах, в упор присівши; два перекиди вперед; "міст" із положення лежачи [3 ФІО 1.2]; володіє навичками пересувань: ходьба по гімнастичній лаві з високим підніманням стегна, біг до 30 м, рівномірний біг почергово з ходьбою до 1200 м; рівномірний біг до 900 м [3 ФІО 1.2]; пересування танцювальними кроками: ритмічне поєднання рухів і кроків, підскоків; танцювальні імпровізаційні вправи босоніж; лазіння по похилій гімнастичній лаві (кут нахилу 45 градусів) однойменним та різнойменними способами; лазіння по гімнастичній стінці різнойменними та однойменним способом (вгору, вниз, по діагоналі, праворуч, ліворуч); [3 ФІО 1.2]; лазіння по канату, закріпленому над похилою гімнастичною лавою (лежачи на спині на похилій лаві) [3 ФІО 1.2]; володіє навичками метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1x1 м) на висоті 3 м з відстані 3 - 4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень [3 ФІО 1.3]; виконує вправи з великим м'ячем: елементами баскетболу - тримання баскетбольного м'яча; передачі м'яча двома руками від грудей на місці; ловіння м'яча; передачі м'яча двома руками від грудей у ціль і ловіння його після відскоку від підлоги; ведення м'яча на місці та під час ходьби правою та лівою рукою; елементи футболу - удари м'яча внутрішньою та середньою частиною підйому по нерухомому м'ячу у вертикальну ціль (смуга шириною 1,5 м, довжиною 8-10 м) та горизонтальну ціль (смуга шириною 1,5 м, довжиною 8-10 м), ведення м'яча вивченими способами між стійками і їх обведенням; жонглювання м'ячем (хлопці), повітряною кулькою (дівчата) [3 ФІО 1.3]; застосовує вивчені прийоми в іграх з міні-баскетболу та міні- футболу [3 ФІО 3.1];

спорту.

Оцінка фізичного стану за частотою серцевих скорочень, диханням та самопочуттям в процесі занять фізичною культурою.

Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи. Загальнорозвивальні вправи з предметами (малі м'ячі, скакалки) та без предметів.

Фізичні вправи: присідання, нахили, виси та упори.

Елементи акробатики.

Вправи для оволодіння навичками пересувань (ходьба, біг).

Пересування танцювальними кроками.

Лазіння різними способами по гімнастичній лаві, гімнастичній стінці.

Лазіння по канату.

Вправи для формування навичок володіння малим м'ячем.

Вправи для формування навичок володіння великим м'ячем (елементи баскетболу).

Елементи футболу.

виконує стрибки: зі скакалкою на одній, двох ногах [3 ФІО 1.3]; *стрибки* у висоту з прямого розбігу (через гумову мотузку) способом “зігнувши ноги” [3 ФІО 1.1];

стрибки у довжину з місця, з розбігу 5-7 кроків способом “зігнувши ноги”; стрибки “у кроці” [3 ФІО 1.1];

виконує фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: *сили* - у висі піднімання зігнутих і прямих ніг до кута 90 градусів; у положенні лежачи на спині піднімання прямих ніг до кута 90 градусів; у положенні лежачи на спині згинання і розгинання рук, утримуючи обтяження до 1 кг; підтягування у висі лежачи на низькій перекладині [3 ФІО 1.2];

швидкості - біг за м'ячем, обручем, що котиться; прискорення до 10 м; підкидання і ловіння малого м'яча по чергово правою і лівою рукою [3 ФІО 1.2];

витривалості - рівномірний біг у повільному темпі до 6 хв. (з можливим переходом на ходьбу, враховуючи індивідуальні особливості учня) [3 ФІО 1.2];

гнучкості - рухи руками, ногами і тулубом з поступовим збільшенням амплітуди рухів; вправи біля гімнастичної стінки: пружинясті нахили тулуба, махи ногами у різних площинах; вправи на розтягування; викрути рук вперед і назад, тримаючи гімнастичну палицю або скакалку;

координації - пересування по обмеженій і підвищеній опорі з подоланням перешкод; вправи зі зміною положення тіла у просторі; “човниковий” біг 4 x 9 м [3 ФІО 1.2]

обирає та виконує фізичні вправи для формування правильної постави і профілактики плоскостопості: вправи для м'язів шиї, плечового пояса, верхніх кінцівок, спини, живота, тулуба та нижніх кінцівок; *загальнорозвивальні вправи в русі*: ходьба, біг, стрибки, випади, повороти тулуба під час бігу, вправи на координацію, викрути тулуба; загальнорозвивальні вправи з предметами: з гімнастичними палицями, м'ячами, зі скакалками, обручами, мішечками піску на голові під час ходьби [3 ФІО 1.2]; [3 ФІО 2.2]; *вправи* для попередження плоскостопості: ходьба, біг на носках, ходьба перекатами з п'яти на носок, “гусінь”, “ведмідь клишоногий”, стрибки [3 ФІО 1.2]; [3 ФІО 2.2]; *володіє* навичками пересувань на лижах вивченими ходами (одночасний, безкроковий, поперемінний, двокроковий) на відстань до 1000 м; *спуски* у низькій стійці; *підйоми* “драбинкою”; *гальмування* “плугом”; “напівплугом”; * [3 ФІО 1.1]; [3 ФІО 3.2];

виконує вправи у воді – стрибок у воду з бортика; багатократні видихи у воду із зануренням; рухи руками і ногами як у плаванні стилем кроль на грудях; узгодження рухів руками із диханням; ковзання на грудях з наступним підключенням роботи ніг, рук і дихання; подолання дистанції до 15

Гра в міні-баскетбол та міні-футбол. Вправи для оволодіння навичками стрибків.

Стрибки у висоту з прямого розбігу “зігнувши ноги”.

Стрибки у довжину з місця і розбігу.

Фізичні вправи для розвитку сили.

Фізичні вправи для розвитку швидкості.

Фізичні вправи для розвитку витривалості.

Фізичні вправи для розвитку гнучкості.

Фізичні вправи для розвитку координації.

Фізичні вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.

Загальнорозвивальні вправи в русі.

Вправи на координацію.

Загальнорозвивальні вправи з предметами.

Вправи для попередження плоскостопості.

Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах (одночасний, безкроковий, поперемінний, двокроковий). * Вправи для оволодіння навичками плавання. *

Правила безпечної поведінки на воді.

м вивченим способом. *[3 ФІО 1.1];
дотримується правил безпечної поведінки для себе
та однокласників у воді*[3 ФІО 3.2]

Ігрова та змагальна діяльність

бере участь у рухливих, спортивних іграх та естафетах, ефективно взаємодіє з однолітками для досягнення спільних командних цілей [3 ФІО 1.3]; [3 ФІО 3.1]; [3 ФІО 3.3]; дотримується правил безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності [3 ФІО 2.1]; [3 ФІО 3.2]

Рухливі ігри.
Техніка і тактика спортивних ігор (баскетбол, футбол).
Правила безпечної поведінки в процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності.

* Оволодіння навичками плавання за наявності в ЗЗСО відповідних умов

* Оволодіння навичками пересувань на лижах за наявності в ЗЗСО відповідних умов

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Рухова діяльність

має уявлення про фізичне виховання в Запорізькій Січі; розуміє роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової, серцево-судинної та дихальної системи організму [4 ФІО 2.2]; володіє навичками моделювання рухової діяльності відповідно до визначених навчальних завдань [4 ФІО 1.2];

виконує організовуючі вправи перешиккування із колони по одному в колону по два (чотири) дробленням і зведенням і, навпаки, із колони по два (чотири) розведенням і злиттям; поняття про частини і точки розмітки гімнастичної зали [4 ФІО 1.1];

виконує загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г) [4 ФІО 1.3];

розрізняє та виконує сід ноги нарізно на паралельних брусах (хлопці); виси та упори - упор на низьких паралельних брусах; махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на низькій перекладині (хлопці); махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на нижню жердину (дівчата); із упору на низькій перекладині (хлопці) і на нижній жердині (дівчата) зіскок з поворотом на 90 градусів [4 ФІО 1.2];

елементи акробатики: "міст" із положення стоячи (з допомогою); стійка на голові й руках із зігнутими ногами (хлопці, з допомогою) [4 ФІО 1.2];

володіє навичками пересувань: ходьба по спіралі; шеренговим кроком;

біг по слабопересіченій місцевості до 1000 м; біг 30 м з низького старту; біг по прямій; фінішування; біг зі зміною лідера [4 ФІО 1.1]; танцювальні кроки: "бігунець"; "голубець"; ритмічні завдання; фрагмент танцю "Гопак" (32 такти) [4 ФІО 1.1];

лазіння по вертикальному канату в три прийоми; лазіння по горизонтальному канату; подолання лазінням [4 ФІО 1.1];

володіє навичками виконання вправ з малим м'ячем: метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1x1 м) на висоті 3 м з відстані 3 - 4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3];

Зміст навчання

Фізичне виховання в Запорізькій Січі.

Роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової, серцево-судинної та дихальної системи організму.

Закономірності моделювання рухової діяльності

Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи. Загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г).

Фізичні вправи на низьких паралельних брусах.

Елементи акробатики.

Вправи для оволодіння навичками пересувань (ходьба, біг).

Танцювальні кроки.

Лазіння по вертикальному та горизонтальному канату.

Вправи для формування навичок володіння малим м'ячем.

виконує вправи з великим м'ячем: елементи баскетболу - ловіння і передачі м'яча двома руками від грудей на місці та в русі (у парах, трійках, колонах); ловіння і передачі м'яча однією рукою від плеча; ведення м'яча правою і лівою рукою із зміною напрямку, швидкості, висоти відскоку, з обведенням стійок; кидки м'яча у кошик з близьких та середніх дистанцій однією рукою від плеча; [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3];

елементи футболу - удари м'яча вивченими способами на точність; фінти "відходом", "ударом", "зупинкою"; віднімання м'яча вибиванням у суперника [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3];

елементи гандболу - ловіння м'яча двома руками; передачі м'яча однією рукою на місці (в парах, трійках, колі); кидок м'яча зігнутою рукою зверху; ведення м'яча правою і лівою рукою; [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3];

застосовує вивчені прийоми в іграх міні-баскетболу, міні-футболу та міні-гандболу [4 ФІО 1.3]; [4 ФІО 3.2]; [4 ФІО 3.2]; [4 ФІО 3.3]; *виконує*: стрибки зі скакалкою на одній, двох ногах, обертаючи скакалку вперед і назад з проміжними та без проміжних стрибків; стрибки, обертаючи скакалку вперед із перехрещуванням рук (дівчата) [4 ФІО 1.1];

стрибки у висоту з розбігу способом "переступання" [4 ФІО 1.1];

стрибки у довжину з розбігу 7-9 кроків способом "зігнувши ноги" [4 ФІО 1.1];

виконує фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: *сили* - загальнорозвивальні вправи з набивними м'ячами (вага - 1 кг), з гантелями (вага - 500 г); сидячи згинання та розгинання рук в упорі ззаду (руки на гімнастичній лаві); утримування ніг під кутом 45 градусів у положенні лежачи на спині [4 ФІО 2.3];

швидкості - біг з високим підніманням стегна через предмети (кубики, набивні м'ячі тощо); біг з різних вихідних положень на дистанцію 10-15 м; біг з прискоренням за сигналом; багатократні кидки м'яча у стіну в максимальному темпі [4 ФІО 2.3];

витривалості - повторний біг 3-5 х 30; стрибки зі скакалкою до 2 хв.; рівномірний біг до 6 хв [4 ФІО 2.3];

гнучкості - вправи на розтягування в парах; пружин часті похитування у положенні "шпагат" (у різних площинах); нахили тулуба назад у різних вихідних положеннях (із допомогою); пружин часті нахили тулуба із різних вихідних положень [4 ФІО 2.3]; *координації* - подолання смуги перешкод (разом з акробатичними елементами, висами перелізаннями); "човниковий" біг [4 ФІО 2.3];

складає та виконує комплекси фізичних вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості;

дотримується вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 2.2];

володіє навичками пересувань на лижах до 1200 м вивченими ходами;

Вправи для формування навичок володіння великим м'ячем (елементи баскетболу).

Елементи футболу.

Елементи гандболу.

Гра в міні-баскетбол, міні-футбол та міні-гандбол.

Стрибки зі скакалкою.

Стрибки у висоту з розбігу способом "переступання".

Стрибки у довжину з розбігу способом "зігнувши ноги".

Фізичні вправи для розвитку сили.

Фізичні вправи для розвитку швидкості.

Фізичні вправи для розвитку витривалості.

Фізичні вправи для розвитку гнучкості.

Фізичні вправи для розвитку координації.

Комплекси фізичних вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості.

Правила дотримання вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості.

Вправи для оволодіння навичками

лижні ходи - одночасні ходи; навперемінний двокроковий хід; *спуски* - вибір стійки відповідно до висоти схилу ; *підйоми* - “ялинкою”; вибір способу підйому, залежно від рельєфу схилу;

гальмування вивченими способами; * [4 ФІО 1.1]; [4 ФІО 3.2]; *виконує* вправи у воді - ковзання на спині (руки притиснуті до тулуба); ковзання на спині (руки притиснуті до тулуба) з підключенням роботи ніг як під час плавання способом на спині; ковзання на спині з підключенням роботи ніг як під час плавання способом кроль на спині і гребка однією рукою, одночасного гребка обома руками, навперемінного гребка правою та лівою рукою; подолання дистанції до 25 м; * [4 ФІО 1.1];

дотримується правил безпечної поведінки для себе та однокласників на воді [4 ФІО 3.2]

Ігрова та змагальна діяльність

бере участь у рухливих іграх, спортивних іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих та спортивних ігор [3 ФІО 1.3]; [3 ФІО 3.1]; [3 ФІО 3.3]; *дотримується* правил безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності [3 ФІО 3.2]

* Оволодіння навичками плавання за наявності в ЗЗСО відповідних умов

* Оволодіння навичками пересувань на лижах за наявності в ЗЗСО відповідних умов

пересувань на лижах: лижні ходи, спуски, підйоми, гальмування. *

Вправи для оволодіння навичками плавання. *

Правила безпечної поведінки на воді.

Рухливі ігри.

Техніка і тактика спортивних ігор (баскетбол, футбол, гандбол, волейбол).

Правила безпечної поведінки в процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності.